

El que serà

Un recorregut a través
de 75 anys d'història

 Pere
Claver GRUP

EL QUE SERÀ

EL QUE SERÀ

UN RECORREGUT A TRAVÉS DE 75 ANYS D'HISTÒRIA

Josep Guzmán Vila, Xavier Muniesa i Xavier Rodríguez

Primera edició: abril 2024

© Dels textos: Fundació Sanitària Sant Pere Claver, 2024

© D'aquesta edició:
Pere Claver Grup
Carrer de Mèxic, 17, planta 3
08004 - Barcelona
www.pereclaver.org

Disseny de coberta: Eva Mutter
Il·lustració de la coberta: Blanca Pi
Correcció: Fotoletra, SA
Fotocomposició: Fotoletra, SA
Impressió: Arteos

ISBN: 978-84-1173-074-7
Dipòsit legal: B 7281-2024

Tots els drets reservats als titulars del *copyright*.

Índex

Salutacions	
Salutació I. Dr. Jordi Font, SJ	9
Salutació II. Dr. Pere Benito	11
Introducció	13
1945-1965. Els precedents i els inicis	35
Una nova parròquia (1945-1948)	36
La parròquia comença a caminar (1948-1954)	39
El dispensari	45
El primer hospital (1954-1965)	48
L'hospital creix i s'organitza	54
Les escoles	60
La mort del pare Artigues	64
1965-1974. La secularització i el tancament	65
El Concili Ecumènic Vaticà II i els seus efectes	65
Inici de la secularització	68
La Fundació	71
El tancament de l'hospital	74
1975-1991. Època de canvis	79
La reobertura: sor Antonia Larrea	79
Un nou quadre mèdic	83
Temps d'encaix en el sistema públic de sanitat	97

1991-2003. El “nou hospital”	115
Posada en servei i plantejaments de futur	115
A la recerca d’aliances estratègiques	131
2004-2023. L’actualitat	139
La fi de l’hospital ambulatori	139
Temps d’estratègia: creixement en serveis socials	142
Noves fundacions en temps de crisi	146
Ampliació de la seu corporativa i nous equipaments	149
Temps de pandèmia	166
Mirant endavant: la confluència i la nova marca	174
Seguim!	182
Cronologia	185
Glossari de sigles	191

Volem agrair la col·laboració que hem rebut i les gestions fetes per les persones que relacionem tot seguit, i molt especialment a totes aquelles que potser, de manera indirecta, també han aportat el seu gra de sorra i que, en no ser-ne sabedors, han quedat excloses d'aquest agraïment. També a les entitats i institucions que ens han acompanyat i ens han donat el seu suport durant la redacció d'aquest llibre. A totes elles, moltíssimes gràcies!

Jaume Aguilar i Matas, Raúl Alcázar Gatell, Jordi Allué Ortega, Josep Ballester Rosselló, Pere Benito Ruiz, Mercè Bohé Rovira, Elvira Bueso Rebollo, Mn. Joan Cabot Barbany, Gema Calvo Llácer, Pilar Calzado, David Carramiñana Domínguez, David Clusa Gironella, Joaquim Corral Torres, Carme Cosp Montclús, Pilar Cusí Soler, Carles Descalzi Farreres, Dèlia Escarmis Gámez, Raquel Farrando Sebastià, Berta Ferrer Gelabert, Rafael Ferrer Coch, Mn. Jordi Font Rodon (SJ), Marisa García-Durán Bayona, Àngels Gómez Giner, Raúl Gutiérrez Palma, Helena Hermida Clarena, Oriol Janer Cabo, sor Antonia Larrea Beaumont, David Llongueres Sabater, Irene López López, Carles Lucas Giral, Susana Martínez Bernabé, M. Antònia Massanet Forteza, Ricard Matas Robreño, Lluís Mauri Mas, Maite Mena Gil, Núria Mercadal Peyrí, Àlex Mercadal Fernández, Alfred Moreno Miquel, M. José Navarro Zamora, Aida Peña Alonso, Pepa Picas Centellas, Sandra Pou González, Marta Queipo Rodríguez, Júlia Ribó Campaña, Mn. Pep Ricart Oller (SJ), Alba Rivero Rivero, Toni Rodríguez Piris, Jordi Romeu Barrera, Joan Rovira Canyelles, Sònia Soriano Tormos, Asunción Soriano Sala, Laudina Tranche Ugidos, Montse Vallmajó Sala, Berna Villarreal Castaño i Francesc Vilurbina Font.

Centre de Recerca Històrica del Poble-sec (CERHISEC), Escola de Jesuïtes Poble-sec i parròquies del Poble-sec.

Salutació I

Benvolgudes i benvolguts,

El pare Lluís Artigues va morir el 22 de juliol de 1965 en un accident de cotxe a Planoles, quan anava de viatge a la casa de colònies per a joves del Poble-sec. El superior dels jesuïtes d'aleshores, el pare Rifà, em demanà d'acompanyar-lo. Vam necessitar moltes hores per poder portar les restes del pare Artigues a Barcelona. En arribar-hi, al capvespre, el pare Rifà em va dir amb el seu tarannà tranquil, més o menys el següent: “Pare Font, ens ha deixat un gran home que ha començat grans projectes al barri, que ara caldrà continuar desenvolupant i endreçant”. Aquest fou l'encàrrec que vaig rebre.

La Fundació Sant Pere Claver havia nascut com una institució sense afany de lucre per atendre les persones més vulnerables i desafavorides del barri del Poble-sec, entre el Paral·lel i la muntanya de Montjuïc, a les quals prestàvem assistència amb una tradicional i laudable funció de beneficència, que vam voler que anés evolucionant, sempre insistint en el sentit de *bene-facere*, és a dir, no tan sols fer el bé, sinó a més a més, fer-ho bé.

Però per fer-ho bé, calia disposar dels recursos científics i teòrics necessaris, a més dels mitjans humans i materials. Per això fou imprescindible comptar amb professionals ben formats i remunerats, i incorporar-hi fins i tot catedràtics. Fou així que vam començar a signar convenis —també a formar part de diverses xarxes, com ara la Xarxa Pública d'Atenció a la Salut Mental— de

tal manera que ens va permetre contractar molts dels professionals que han esdevingut la columna vertebral de la institució durant molts anys.

Ben aviat es va fer evident que calia reorientar l'antic servei de psiquiatria modelant un departament de l'especialitat format per un equip assistencial d'orientació psicoanalítica, que comptés amb psiquiatres, amb psicòlegs i amb treballadors socials, un fet que representava tota una innovació en aquella època. En aquell moment ens va caldre fer una profunda reflexió: havíem d'humanitzar la pràctica de la medicina i de l'atenció a la salut mental, moguts en tot moment per la convicció que la salut de les persones és una dimensió antropològica bàsica que anàvem descobrint, i a la construcció de la qual havíem de contribuir.

Hi ha un tret característic i fonamental que hem de destacar, i que omple de sentit tots aquests anys de la Fundació: la importància que hem donat a la relació amb els pacients, acostant-nos al seu patiment, per comprendre'ls i acompanyar-los. És el que podríem anomenar *donar bon tracte*, en el sentit més profund del terme, i que esdevé essencial en qualsevol intervenció assistencial que vulgui ser terapèutica.

M'acomiedo amb l'esperança que l'esperit que va donar vida a la Fundació Sant Pere Claver es pugui viure plenament. Tal us desitjo.

Dr. Jordi Font i Rodon (SJ)¹

1 Resum de la conversa dels Drs. Lluís Mauri, Jaume Aguilar i Francesc Vilurbina amb el Dr. Jordi Font i Rodon el dia 10 de maig de 2023

Salutació II

És ben conegut per tothom que la història ens ajuda a comprendre millor el present i a construir el futur. Les persones estem indistricablement lligades al nostre passat, a la nostra manera de ser, als nostres costums, valors i tradicions; i aquesta manera de ser i de percebre el món i l'entorn arrela en decisions preses per generacions anteriors.

El llibre que tenim entre mans ens convida a reflexionar sobre la nostra pròpia existència, a prendre consciència de la nostra relació amb el passat i a posar en context el nostre paper per a la construcció d'un futur millor, així com per comprendre el món que ens envolta.

A la nostra societat, la necessitat mai no ha estat —ni és— una elecció; i no només fa referència a l'escassetat de recursos econòmics, sinó també a la dificultat d'accés a serveis bàsics com l'educació, la salut, l'habitatge o un treball digne. La Fundació Sanitària Sant Pere Claver, que ha complert els 75 anys d'existència, es va proposar des dels seus inicis encarar tots aquests aspectes i donar-los resposta d'una manera ràpida i eficaç, per a la millora de l'estat de benestar i de la plenitud de les persones ateses en les diferents dimensions de la vida, ja fossin físiques, emocionals o socials.

El concepte de benestar és, sens dubte, multidimensional, polièdric i depèn de factors tant externs com interns, per la qual cosa cal que l'encarem des de diferents angles. En aquest sentit, la Fundació Sanitària Sant Pere Claver sempre ha jugat un paper de catalitzador, a través d'una aproximació més holística a la persona, i ho anat concretant i fent evident amb la

constituïó de Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials, de la Fundació de Drets i Suport i, més recentment, a través de la confluència amb la Fundació Tallers, avui sota el paraigua de Pere Claver Grup.

Aquest llibre pretén posar de manifest i fer un merescut reconeixement a totes les persones que durant aquests 75 anys han escrit la història de la nostra institució gràcies al seu esforç —en moltes ocasions desinteressat—, a la seva petjada, al seu testimoni i amb el convenciment de ser els hereus d'aquest llegat i els responsables de revifar la flama d'aquella espurna encesa l'any 1948 pel pare Lluís Artigues.

Per acabar, voldria animar-vos a llegir les pàgines que segueixen, i donar les gràcies de manera sincera a totes les persones i entitats, relacionades en aquest llibre, que han ajudat a concebre'l i donar-li forma amb els seus testimonis, aportacions, correccions i acotacions.

Pere Benito i Ruiz
President de Pere Claver Grup

Introducció

“La intel·ligència és la capacitat d’adaptar-se al canvi”

Anònim

Quan varen proposar-nos la redacció d’aquest llibre, ja intuïem que començava per a nosaltres un salt fascinant cap al passat. De sobte, com si ens embarquéssim en un viatge en el temps, aterràvem mentalment enmig d’un barri de la Barcelona de la postguerra, un territori humil i atrotinat entre el Paral·lel i la muntanya de Montjuïc, a tocar del port de la ciutat: les Hortes de Sant Bertran, també anomenada la Terra Negra². Enmig de tanta penúria i misèria d’aquelles darreries dels anys 40, un jove pare jesuïta havia estat designat per la seva congregació per fer-se càrrec d’uns terrenys parroquials en una cantonada del carrer de Vila i Vilà. La capacitat d’observació d’aquest jove inquiet, la seva vocació de servei envers les persones més necessitades, així com la seva iniciativa encertada i determinació compromesa, el portaren a moure peça: ell engegà l’espurna que encendria una petita flama titil·lant enmig de la grisor. Aquesta flameta ha esdevingut amb el temps, i en paral·lel amb altres focus i iniciatives importants també nascudes de la flama, el potent far i el reconegut referent que és avui en dia Pere Claver Grup.

A través d’aquest llibre, pretenem compartir el recull de l’evolució històrica d’una institució que ha tingut la virtut de saber interpretar les conjuntures

2 A la zona de les Hortes de Sant Bertran hi havia la carbonera que va donar aquest nom a aquesta part de la ciutat. A causa de l’activitat d’aquesta carbonera i de les xemeneies de l’elèctrica, tota la zona estava envaïda de fum negre i la gent que s’hi passejava quedava amb els peus negres pel carbó.

i les exigències de l'entorn, la valentia de transformar-se, i la capacitat d'adaptar-se al seu context social de manera compromesa i curosa, molt sovint amb escassetat de recursos. Tractarem d'explicar com la parròquia de Sant Pere Claver, en un primer moment —així com tot el ventall d'entitats, d'institucions i de fundacions nascudes a redós posteriorment—, han sabut detectar en cada moment les necessitats diverses i canviants derivades de les noves realitats del barri de Sants-Montjuïc, així com d'altres territoris com veurem més endavant. Volem posar en valor que en la seva trajectòria ha mantingut la voluntat, però sobretot l'habilitat, de saber llegir-les, desenvolupant i creant les iniciatives adequades per encarar els reptes que s'han anat presentant en cada moment, així com donar resposta a les noves necessitats, tot implicant-ne les administracions i fent-les participants en la mesura que ha estat possible.

Cantonada de Vila i Vilà amb Puig i Xoriguer, a la Terra Negra, anomenada així per la pols dels magatzems de carbó. (1949). Fons de l'Arxiu Parroquial de St. Pere Claver (FAPSPC).

Abans, però, voldríem compartir-vos una consideració de cara a la interpretació del text que teniu a les mans. La institució, de la qual ens proposem en aquest opuscle repassar-ne els 75 anys d'història, ha canviat rotundament entre els seus moments inicials i l'actualitat, com ho ha fet també la societat en general, però sempre mantenint el propòsit i l'essència. Us demanem, per tant, de fer l'exercici d'intentar situar-vos en les circumstàncies de cada moment en concret.

Per dur a terme aquest encàrrec, hem pres com a punt de partida la documentació recollida existent, en alguns episodis força escassa i dispersa. També hem pogut parlar amb alguns testimonis que, amablement, ens han permès aplegar llurs records, especialment els dels seus inicis a la institució. Ara bé, som conscients que la memòria pot ser molt selectiva, per una banda, i que tot sovint, la precisió pot trontollar a l'hora de localitzar el moment concret en què es va esdevenir un fet i que les coses poden complicar-se.

En relació amb la documentació que es generava en els moments inicials, també hem de confessar que era ben escassa. Bàsicament perquè la preocupació primera i la tasca prioritària d'aquelles persones altruistes, especialment les sanitàries, no era registrar ni recollir dades ni cap altra informació que no fos rellevant per a l'assistència i l'acció efectiva envers el màxim de població afectada, era atendre i actuar.

Aquesta manera de fer, així com els mecanismes de registre de la informació de la feina realitzada i les bases per establir o no criteris de cobrament —o en quina mesura—, van anar modificant-se diverses vegades. Només a tall d'exemple: les actes de les juntes de l'OMeSoC³ dels primers anys estan recollides en una senzilla llibreta d'espiral on algú —imaginem que sota la tutela del pare Artigues— anava anotant uns petits paràgrafs amb les principals decisions aprovades a cada reunió.

3 *Obra Médico-Social Claveriana*. Així es va denominar la primera estructura d'atenció sanitària.

També volem posar l'accent en el fet que tractarem una institució que, quan engegà la seva trajectòria amb la dedicació de persones de l'àmbit sanitari, aquestes assistien —insistim— de forma totalment voluntària i altruista. El control d'una entitat en aquesta situació havia de ser, sens dubte, complicat, segons el que hem pogut deduir de la lectura de la llibreta esmentada. La manera de concebre, de construir i d'estructurar aquell dispensari inicial va anar variant, segurament en funció de les necessitats i de la disponibilitat de recursos de cada moment, havent de fer tot d'equilibris i de superar molts trontolls. Posteriorment, i a mesura que la institució es va fent gran, es professionalitza i es va consolidant, van apareixent més dades amb més detall —i més qualitatives— relatives a registres, a estadístiques, a projectes o a actuacions dels diferents departaments o seccions.

Però si us sembla... fem una breu ullada a la història.

1945-1965.

Els precedents i els inicis

Com ja hem apuntat abans, la parròquia de Sant Pere Claver nasqué en un moment de la història del barri en què la zona de les Hortes de Sant Bertran del Poble-sec era una de les més deprimides de la ciutat. Ens situem en un context de postguerra i amb el rerefons de la Segona Guerra Mundial, en què la situació econòmica, juntament amb la gairebé pràctica impossibilitat de construir i tirar endavant iniciatives ciutadanes, eren el pa de cada dia. Aquestes dificultats afectaven el lliure pensament i també la capacitat fàctica per engegar projectes i per aportar solucions, tant des d'una perspectiva col·lectiva com des d'iniciatives particulars.

Inauguració del primer edifici, on l'Arquebisbe va preguntar al pare Lluís Artigues: “¿Qué inauguro?” I la resposta va ser: “Lo que será”. (FAPSPC).

Enmig de tot aquest context grisós i ombrívol, i emergint entre aquest marc d'adversitats, el lideratge del jove pare Lluís Artigues, mossèn jesuïta responsable de la parròquia, resultà decisiu per al futur del barri. La seva figura esdevingué clau, sobretot en dos aspectes: en primer lloc, per la seva preocupació per conèixer i avaluar els problemes més urgents de les persones que vivien en l'àmbit parroquial⁴; i, en segon lloc, perquè va demostrar una acurada habilitat social per saber trucar a les portes adequades per aconseguir recursos econòmics i materials. I el que era més cabdal: va ser capaç d'atraure l'assistència d'un ventall de professionals de la medicina de totes les especialitats i de la infermeria, tots necessaris per a aquesta iniciativa. Evidentment, també de la branca administrativa. Tothom va col·laborar amb un denominador comú: el treball voluntari.

Obres del dispensari (1950) (FAPSPC).

4 L'àmbit parroquial, entès en el sentit geogràfic més estricte, però amb l'amplitud de visió de saber incloure-hi zones properes com les barraques de Montjuïc, les zones conflictives del Raval —aleshores conegut com a barri "xino"— els treballadors del port i el ressò d'una zona, llunyana però propera alhora, com era Can Tunis.

En efecte, el pare Artigues va tenir l'habilitat de saber harmonitzar persones de sectors socials, culturals i ideològics molt diversos —i fins i tot de vegades oposats— per unir esforços, tot encaixant-ne habilitats i competències diverses amb l'objectiu de millorar, de dignificar i d'assolir una bona convivència en una zona gairebé portuària del Poble-sec, que en aquell moment rebia el malnom de Terra Negra⁵. Tanmateix, aquesta combinació heterogènia de personalitats de tota condició acabaria aportant més riquesa i conferint una personalitat més genuïna; va refermar la solidesa de la llavors incipient parròquia de Sant Pere Claver.

Els doctors Bassas i Mercadal l'any 1954. Servei de patologia cutània associada a les males condicions higièniques (FAPSPC).

5 A principis del segle xx es va començar a anomenar d'aquesta manera la zona del Poble-sec propera al port. Un dels principals motius fou la quantitat d'indústries i carboneres que s'hi van construir, d'entre les quals destaquen les dues grans centrals tèrmiques; però també fou anomenada d'aquesta manera a causa de la marginalitat i la delinqüència que es va establir en la zona, sobretot després de la postguerra.

Si bé els reportatges documentals que es conserven d'aquell moment ens dibuixen un escenari molt arcaic i precari, especialment des del punt de vista social, cal remarcar que alguns dels nuclis inicials de l'Associació de Veïns del Poble-sec, entitat que va néixer el 1974, van tenir el seu origen en activitats i iniciatives sorgides i desenvolupades al voltant de la parròquia de Sant Pere Claver.

1965-1974.

La secularització i el tancament

La mort sobtada de mossèn Artigues, el juliol de 1965, va suposar un cop molt dur per a l'entitat: no només per la pèrdua d'una persona molt estimada a la institució i al barri, sinó perquè havia esdevingut el veritable motor i un exemple a seguir per a totes les persones que s'agrupaven al voltant d'aquesta iniciativa social. L'element referent i catalitzador havia desaparegut i, sense el seu lideratge, recuperar dinàmiques i replantejar inèrcies no va ser un projecte gens fàcil. A aquest escenari es va afegir una nova variable, que derivava de les directrius generades arran de la celebració del Concili Ecumènic Vaticà II⁶: la secularització de l'Hospital Sant Pere Claver, amb la qual cosa, la institució hauria d'esdevenir una entitat laica.

Tot i la designació del pare Canet, persona externa a l'Hospital, però pertanyent a la parròquia i a la Companyia de Jesús⁷, perquè continués el llegat del pare Artigues, diversos conflictes a l'interior de la Companyia van portar al tancament de l'hospital durant un temps. De fet, el bisbat de la ciutat, amb el bisbe Narcís Jubany⁸ al capdavant, no va permetre'n la reobertura fins que no es van haver complert diverses condicions, tant en necessitats humanes com en recursos materials, que poguessin garantir —com així es va fer— una posada en marxa correcta i eficient dels serveis que s'hi oferien.

6 Concili Ecumènic Vaticà II (octubre de 1962- desembre de 1965). En el context del catolicisme, fa referència a una reunió legítima de la cúria eclesiàstica d'una regió o país per resoldre i tractar qüestions eclesiàstiques generals.

7 Orde religiós conegut popularment com a Jesuïtes.

8 Narcís Jubany i Arnau fou bisbe de Barcelona des del 1971 al 1990.

1975-1991.

Època de canvis

Aquesta situació de crisi i d'incertesa va provocar que la institució passés a demanar un major rigor en el compromís per part de les persones voluntàries que oferien llurs serveis. D'altra banda, l'arribada d'una nova comunitat de germanes, les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül provinents de la Casa de la Maternitat, va ser clau per reordenar les feines sanitàries i aconseguir finançament per renovar el material. L'esforç desinteressat d'aquestes germanes va servir d'exemple per a moltes de les persones voluntàries que van refermar el seu compromís amb l'entitat a partir d'aquest moment. També i sortosament, va provocar la renúncia i la consegüent retirada de les persones que no es van veure capaces de mantenir l'interès o la dedicació a què s'havien compromès prèviament.

La reobertura de l'hospital també va comportar l'arribada de nous metges joves, la qual cosa suposà en aquell moment una dosi d'energia i de noves idees, així com una oportunitat per impulsar i consolidar el creixement de l'entitat. A tall d'exemple, l'any 1981 es posa en marxa un servei d'altèrgies. Aquesta renovació es va produir coincidint amb l'establiment d'un nou marc social i sanitari nascut a partir de la Transició i resultant de les competències que anaven sent assumides per part de la Generalitat de Catalunya.

Aquesta regularització i la necessària adaptació, indispensables per poder complir amb els requisits que permetien exercir plenament les funcions sanitàries encomanades, comportaren la signatura de diversos convenis amb l'administració. Aquests convenis es traduïren en noves fonts d'ingressos i també en subvencions. La nova situació i les transformacions que s'hi anaven produint derivaren en un canvi important d'aquelles persones, inicialment voluntàries, i que a partir d'aquell moment esdevingueren pro-

fessionals en plantilla. Això va comportar una millor formació i un reciclatge continuat de la plantilla de professionals.

Pel que fa a l'entorn físic i social del Poble-sec i Montjuïc durant les dècades dels anys seixanta i setanta, es van succeir diversos canvis que, si bé van esdevenir de mica en mica, van suposar finalment una modificació important de l'entorn humà i social de la zona: l'enderrocament i l'eliminació progressiva de les barraques de Montjuïc; el creixement i expansió del port cap al delta del Llobregat; i l'aturada i eliminació de les dues centrals tèrmiques de les Hortes de Sant Bertran.

Els nous temps i les noves situacions portaven indefectiblement com a conseqüència la generació de nous conflictes i de noves necessitats, de caràcter diferent als anteriors, que acabaren modulant i reajustant un projecte sensiblement diferent del dels inicis, però sense perdre mai el rerefons social i els valors fundacionals.

Considerem del tot necessari aturar-nos uns instants per obrir el focus i observar alguns canvis esdevinguts en la població del barri en què s'ha focalitzat fins aquest moment la tasca de la Fundació en el transcurs dels primers quaranta anys de la seva existència: el Poble-sec.

Com hem assenyalat fins ara, les deplorables condicions de vida dels habitants dels anys 40 i 50 del segle xx, exigien una forta dedicació per poder mitigar i millorar tot un seguit de mancances: deficiències sanitàries flagrants, escassetat de centres escolars i de formació professional, habitatges insuficients, precarietats alimentàries, etc. A més, les barraques, que des de les darreres cases del Poble-sec fins a la vora del castell, omplien la muntanya de Montjuïc i els carrers d'una població que havia de baixar i pujar cada dia per anar a treballar i proveir, especialment, a les botigues del barri.

En aquests primers quaranta anys de la nostra Fundació, i força lentament, es varen anar millorant aquestes condicions generals. D'una banda,

la zona d'influència de Sant Pere Claver, anomenada les Hortes de Sant Bertran, era fins llavors propera al port i hi estava molt vinculada per dos aspectes: d'una banda, molts magatzems hi estaven relacionats, pel fet d'estibar tot tipus de matèries i de maquinària necessària per al seu funcionament i activitat; de l'altra, moltes de les persones que vivien en aquest veïnat del Poble-sec hi treballaven, ja fos al mateix port o bé a les empreses o als magatzems que aixoplugava.

El fet que el port creixés cap al sud, cap a Can Tunis i al delta del Llobregat, suposà que molts dels magatzems i establiments relacionats amb el port s'hi traslladessin. Molts d'aquests espais quedaren lliures i, en ocasions, abandonats durant un bon temps. Amb l'arribada de la democràcia, després de llargues reivindicacions per part dels veïns, alguns d'aquest espais es varen destinar a equipaments diversos: l'IES Consell de Cent, a l'antiga carbonera; la Casa del Mar, al carrer Albareda; els Serveis Territorials de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat a Barcelona, al carrer Albareda cantonada Carrera; la Residència Pare Batllori, al carrer de Vila i Vilà; i el Centre Cultural Albareda, al carrer del mateix nom. El fet que hi quedessin diversos espais sense edificar va propiciar també la construcció, tal com veurem més endavant, dels blocs d'habitatges de la Cooperativa nascuda a redós de la Parròquia.

Un altre aspecte molt notable del canvi social operat al barri fou la molt lenta desaparició de les barraques de Montjuïc. Com ja hem comentat anteriorment, fou un procés que es va anar produint lentament en paral·lel a diversos canvis operats a la muntanya: la construcció del parc d'atraccions, obert el juny de 1966; l'ampliació del Viver dels Tres Pins; i, molt notablement, totes les obres i actuacions vinculades amb la celebració dels Jocs Olímpics de 1992, que varen suposar definitivament l'eliminació total de les barraques de la muntanya.

Un altre factor que s'ha de considerar i que també comportà canvis importants al Poble-sec va ser una davallada en la demanda de serveis, també els sanitaris i els docents i, com no, una pèrdua de comerços. El mercat

del Carme, que des dels anys 50 havia operat al Paral·lel, entre el carrer Carrera i el passeig de Colom, actualment Josep Carner, fou traslladat al Raval, a l'Arc del Teatre, l'any 1972.

Barraques al passeig de Montjuïc, a la dècada dels 50 (FAPSPC).

Tot i haver-se evidenciat una millora sensible de la realitat social del Poble-sec des dels seus inicis, amb el pas del temps han anat sorgint diverses crisis i noves situacions delicades i sensibles com la proliferació de drogodependències de la mà d'un índex d'atur disparat, el nombre creixent de persones sense llar, i l'arribada de gent migrada d'arreu del món amb intenció de treballar i d'iniciar una nova vida a la ciutat.

Efectivament, la vida social del barri havia anat canviant lentament, però de forma notable en molts aspectes. I aquí és oportú dibuixar aquest canvi social que determinarà la vida al Poble-sec, així com la de Barcelona i fins

i tot la del país: la immigració. L'arribada de persones des de molt diversos punts del món per integrar-se a la vida i a l'esdevenir quotidià de la nostra societat. Amb una progressió creixent, amb diverses oscil·lacions, en especial a partir del període preolímpic i fins al moment de tancar la redacció d'aquest text, la incorporació de persones arribades de fora a la vida de la nostra ciutat ha estat notable i significativa. Només cal seure a la terrassa de qualsevol bar i contemplar els nens que juguen i fan xivarri en un parc o observar l'entrada o sortida de la mainada a les escoles.

Hem analitzat les dades estadístiques municipals de Barcelona, del període 1991-2021, relatives als immigrants censats al global de la ciutat i al districte de Sants-Montjuïc, amb els percentatges de la seva presència en ambdós àmbits. Com que aquesta informació impacta en els més de trenta anys recollits en els dos darrers períodes que abraça el llibre, pràcticament de l'era preolímpica fins a la sortida de la crisi de la pandèmia de la Covid-19, volem oferir algunes dades.

D'una banda, la població immigrada s'ha multiplicat més d'onze vegades entre 1991 i 2021. Per períodes, l'augment és sempre creixent fins a l'any 1995. El 1996 suposa un fre important; però el 1997 es recupera el nivell anterior i pren una dinàmica creixent fins al 2007. La crisi econòmica de 2008-2016 comportarà un descens important, que té el seu mínim demogràfic l'any 2013. A partir de 2017 s'inicia una forta recuperació que culmina el 2019, quan s'arriben a multiplicar per 13 les dades de 1991. L'any 2020 reflecteix els estralls de la pandèmia, i es registra un descens de més d'un terç en la immigració. L'any 2021 mostra la recuperació d'aquest descens momentani i és el darrer de les xifres estudiades.

Pel que fa al districte de Sants-Montjuïc, en general, les dades són similars, tant en els increments com en les davallades. Però el 1992, l'increment del districte es dispara respecte a les dades globals, essent-ne més del doble, potser a causa de la proximitat física al gruix dels escenaris principals on es van desenvolupar les competicions olímpiques. Els anys 2020 i 2021, les dades són inferiors a les globals, tant en el descens de 2020 com en la

recuperació de 2021, potser com a conseqüència que la situació socioeconòmica del districte és més desfavorida que la general de la ciutat. És un fet definitiu que la immigració se'ns presenta com un fenomen imparable.

És en aquest context que apareixen fundacions com Arrels i també és el moment de les primeres lluites reivindicatives i de suport a les persones *sense papers*. La Fundació Hospital Sant Pere Claver també s'implicà en aquesta voluntat de minorar els efectes en la salut i en l'estabilitat personal que produïen aquestes problemàtiques en les persones. Per assolir-ho va obrir un nou front per al tractament psicològic i psiquiàtric dels trastorns individuals i col·lectius que generen aquestes situacions: el sensellarisme i la migració. Així, amb la voluntat d'agrupar i de posar ordre a totes les iniciatives nascudes al voltant de la parròquia, l'any 1987 es crea la Fundació Privada Sant Pere Claver, entitat benefico-assistencial, que té entre els seus objectius fundacionals la justícia social i la protecció de la dignitat humana.

No hem de perdre de vista que en aquest període ens trobàvem en un bon moment de puixança econòmica per a la Fundació, situació en què el múscul econòmic de l'entitat va permetre fer realitat un desig anhelat per tota la seva comunitat des de feia molts anys: la construcció d'un nou hospital.

1991-2003.

El nou hospital

Seguint l'activitat del dia a dia i sense que en cap moment la institució deixés de ser operativa, el 1991 es va obrir el nou edifici de planta baixa i de dos pisos, dotat amb material i amb mobiliari nous. L'any 1993, les Filles de la Caritat, que havien estat clau en la dinamització i regeneració de l'hospital, se'n van anar de la Fundació en valorar que ja estava suficientment professionalitzada. Semblava que tot anava endavant i que els desitjos finalment havien esdevingut una realitat, però es van trobar amb un contratemps: el disseny del pla general dels serveis sanitaris de la ciutat no contemplava el funcionament de cap hospital general al Poble-sec.

Façana de l'Hospital abans de l'enderroc (FAPSPC).

Descartada, doncs, la idea inicial de regentar un centre equipat amb quiròfans i amb llits per a ingressar pacients, es va haver de negociar quines serien les funcions i les especialitats que assumiria la Fundació Sanitària Sant Pere Claver, i quines passarien o serien assumides per altres centres sanitaris de la ciutat, seguint sempre les directrius del nou disseny global establert per l'administració.

Fou d'aquesta manera que, per fer possible una bona continuïtat assistencial, es van obrir nous serveis com les proves complementàries. Va néixer el centre de salut mental infantil i juvenil, disgregat del servei d'adults; es va crear un equip d'atenció als menors i també el servei d'odontologia. És a dir: es va obrir tot un nou ventall de prestacions per a les persones del Poble-sec, però també per a tota la ciutat.

Els diversos canvis urbanístics efectuats en aquesta part de Poble-sec, a conseqüència de les millores de comunicació viària per a l'organització dels Jocs Olímpics de 1992, van comportar també una aproximació de la zona a la resta de la ciutat. Aquesta nova facilitat en els accessos i la comunicació, sumada al condicionament de nous emplaçaments anteriorment ocupats per indústries, van suposar una saturació d'espais. Això va contribuir a l'ampliació de la Fundació cap a altres zones de la ciutat, fora del Poble-sec.

2004-2023.

L'actualitat

I és així com, a partir de 2004, es comencen a concretar els serveis que es presten actualment a les instal·lacions de la Fundació i també els que assumiran altres centres de la xarxa sanitària.

En aquest moment, el buit generat per la supressió d'alguns serveis assistencials s'omple amb l'ampliació d'altres serveis, en especial els vinculats a la salut mental tant per als adults com per als infants i adolescents. Molts d'aquests serveis són essencials per donar resposta i per oferir tractaments acurats a certes patologies i conflictes generats en bona mesura pels problemes socials del moment: sensellarisme, desnonaments, crisis laborals, conflictes personals i conflictes de personalitat a conseqüència de l'alcoholisme, addiccions, ludopaties, trastorns del creixement i de l'educació dels infants i joves, gènere, sexualitat... Per aquest motiu, el camp de l'assistència en salut mental esdevé avui dia un dels eixos principals d'actuació de la Fundació.

Cal no oblidar la important crisi econòmica que es viu al país: l'esclat de la bombolla immobiliària i la crisi del sector bancari l'any 2008. L'increment brutal de l'atur, la precarietat laboral i salarial, i l'arribada de la pobresa a sectors actius de la població que se'n creien immunes significà un còctel que provocà una marcada desestabilització social i psicològica a molts col·lectius, a les famílies i, sobretot, a persones que en van patir i que encara n'arrosseguen les conseqüències. El problema de l'habitatge, de la fam i de la pobresa energètica han acabat provocant desequilibris de tota mena, sobretot en els sectors socials més vulnerables. Per tant, la Fundació també s'ha hagut de replantejar quines són les noves problemàtiques socials del seu entorn per obrir un front de lluita que sempre canvia.

I és en aquest punt que cal recuperar la idea esmentada a l'inici d'aquesta introducció: la intel·ligència que en tot moment va demostrar aquest ésser

social, la Fundació Hospital Sant Pere Claver, per detectar els canvis i les noves necessitats, avaluar-ne les possibles respostes i treballar per trobar les solucions més escaients. Una línia d'actuació que ja es va iniciar el 1948 i que s'ha anat modulant i transformant des de llavors i en tot moment per adaptar-se als requisits de cada situació i context.

Com a conseqüència d'aquest pas endavant, més enllà de l'assistència sanitària que ofereix, la Fundació manifesta la voluntat clara i el compromís ferm de veure totes aquestes vulnerabilitats des d'una perspectiva més general i holística. Deixa enrere la nomenclatura *pacient* i adopta el concepte de persona usuària amb necessitats d'atenció diverses. Conseqüents amb aquesta finalitat, des de la Fundació Sanitària s'impulsa la creació d'altres fundacions germanes amb la voluntat d'aixoplugar i atendre aquestes noves necessitats detectades de caire social, assistencial i dels drets de les persones; en definitiva, anar més enllà de l'atenció medicosanitària com fins aquell moment. Fruit d'aquesta voluntat, l'any 2008 es constitueix la Fundació Lluís Artigues en l'àmbit de drets i suports —inicialment acció tutelar— i l'octubre de 2011 es posa en marxa Sant Pere Claver, Fundació de Serveis Socials, per a totes les necessitats de caire assistencial i social. Fent un parèntesi, també posem en valor l'aixecament i la inauguració de tres plantes més a l'edifici del carrer Vila i Vilà amb Puig i Xoriguer aquell 2009, senyal clar de la vitalitat de la Fundació i de la voluntat permanent de servei al barri i a l'entorn.

Apareix en aquell moment el nou concepte Grup Sant Pere Claver. Ara falta incidir en un nou àmbit per anar tancant el cercle: el sociolaboral. Amb aquesta voluntat, l'any 2019 el Grup integra i *reanima* el Centre Especial de Treball Estel Tàpia i l'Associació Estel Tàpia —en una situació delicada—, amb la intenció d'incidir en l'ocupabilitat de les persones ateses a través d'un lloc de treball en un entorn protegit o en l'empresa ordinària, o bé en la potenciació de llurs habilitats i competències laborals. El Grup Sant Pere Claver inicia així els primers passos en el quart àmbit que, com veurem seguidament, en plena pandèmia de la covid, culmina amb la

Aquesta ampliació del ventall de serveis esmentats, canalitzats a través de la creació de les noves fundacions i del procés de confluència, també comporta un eixamplament de l'àmbit geogràfic d'actuació: des de la seu primigènia al Poble-sec, reforçada amb la Fundació Lluís Artigues, ara ja s'estén a diferents zones del districte de Sants-Montjuïc a partir de la creació de nous centres com la Residència Tres Pins, Cal Muns o l'Hospital de Dia. També s'estableixen els serveis centrals —actualment serveis de suport— al carrer Mèxic, prop de la plaça Espanya. Amb l'obertura de la UTE Dar Chabab - La Casa dels Joves a Fort Pienc, i amb serveis com la jardineria,

32

una tintoreria a l'Eixample o una oficina de troballes al Raval, aquests darrers fruit de l'aliança amb la Fundació Tallers, es reforça la presència dins l'àrea urbana de Barcelona. Fruit de la confluència, el Grup Sant Pere Claver estendrà la presència a Santa Coloma de Gramenet i al Barcelonès Nord, així com al Vallès Occidental (Badia del Vallès, Barberà del Vallès i Bellaterra).

A la seu de Vila i Vilà, la Laudina i la Núria preparen els EPI que es distribuiran al personal l'abril de 2020.

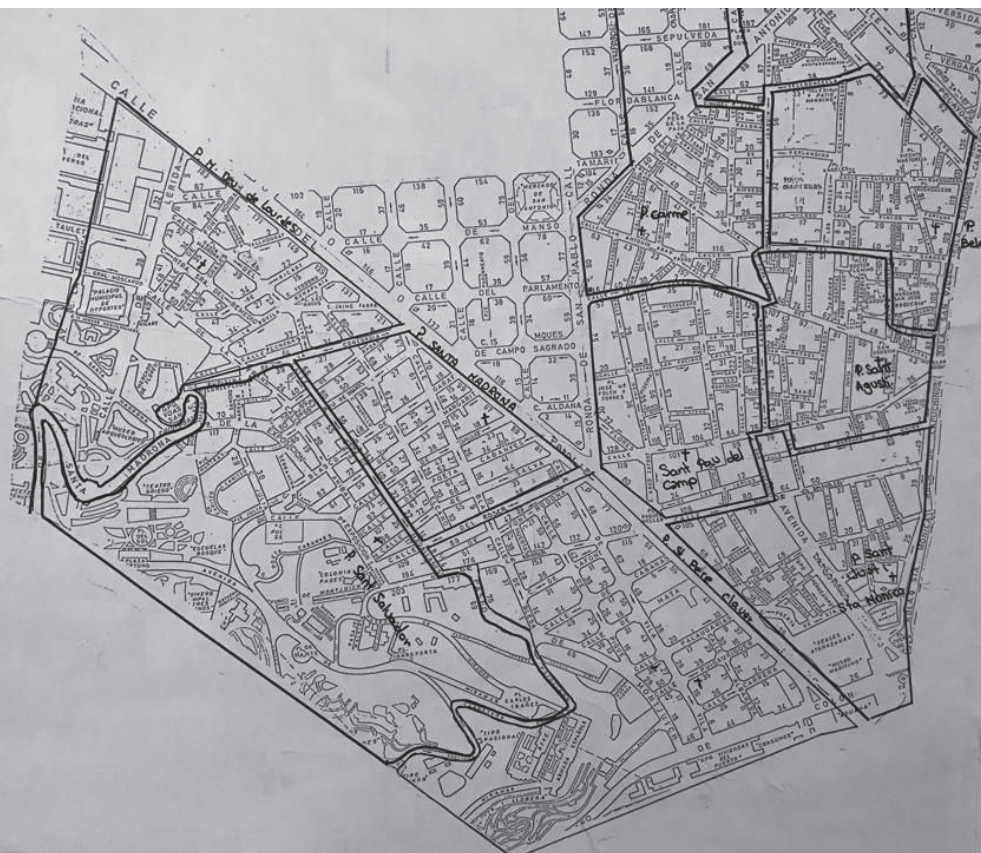
Un fenomen inesperat i d'abast mundial havia de canviar moltes coses: la covid. Aquesta pandèmia vírica, que va sorgir a finals de 2019 a Wuhan (Xina), s'estengué com una taca d'oli pels cinc continents a causa d'un alt índex de contagi. La malaltia presentava una especial grave-

tat i una mortaldat molt alta. El 14 de març de 2020 es decreta el primer d'una sèrie de confinaments a l'Estat espanyol. L'aparició de la covid va tenir un greu impacte en les vides, situacions i hàbits quotidians de les persones: aïllament a les llars, solitud (especialment en persones grans) i deteriorament del món laboral, amb declaració d'ERTO en moltes societats davant el tancament obligat d'empreses, de comerços i d'establiments considerats no essencials. Va comportar disfuncions en la quantitat i la qualitat de l'atenció de les administracions a la ciutadania; va provocar un canvi de prioritats en el sistema sanitari, i el més important: l'estrès i la tensió viscudes per la població en situacions de tancament, d'aïllament, de soledat i d'angoixa —afegides a la incertesa econòmica i al patiment per la pròpia salut i la de les persones properes— produïren un impacte directe en la salut mental del conjunt de la ciutadania. Una vegada més, com veurem en el capítol pertinent, el component humà del Grup —entitat essencial— va saber donar resposta a les necessitats sorgides arran de la pandèmia.

La mirada atenta i l'acció efectiva per treballar en la millora d'un entorn social a voltes conflictiu ha estat sempre possible precisament gràcies a la riquesa de valors i al compromís social de les persones que, des d'un inici, hi han col·laborat. Aquesta diversitat ha estat difícil en algunes fases i onerosa en alguns moments de la història de l'entitat, però aquests moments crítics també han resultat fructífers per a les fases posteriors de prosperitat i una major projecció de la institució, que ha rebut diversos reconeixements per la seva tasca al llarg d'aquests anys.

Els precedents i els inicis

Els precedents i els inicis

Divisió parroquial definitiva del Raval i el Poble-sec al 1945 (FAPSPC).

Una nova parròquia (1945-1948)

Corre l'any 1945. En el marc de la Segona Guerra Mundial, el govern japonès es rendeix després que les forces soviètiques envaeixin Manxúria i de la destrucció d'Hiroshima i Nagasaki per sengles bombes atòmiques llançades pels Estats Units. A Nova York es crea, una mica més tard, l'Organització de les Nacions Unides (ONU). A l'Estat espanyol, Franco forma el seu 5è govern des del 1938 i el Dr. Antonio Vallejo-Nájera publica a Madrid el primer tractat espanyol de psiquiatria.

A Barcelona, el dia 9 d'octubre d'aquell any, el Dr. Gregorio Modrego Casaus¹⁰ signa un decret per crear 40 noves parròquies a tota la diòcesi barcelonina. Fins aquell moment, al Poble-sec només hi havia dues parròquies: la de Santa Madrona i la de la Mare de Déu de Lourdes. A partir d'aquell decret neixen al barri dues noves parròquies més: la de Sant Salvador d'Horta i la de Sant Pere Claver.

L'àmbit d'actuació d'aquesta darrera parròquia abraçava principalment la zona del Poble-sec compresa entre el port i el carrer del Roser, llavors *Rosal*; és a dir, una població de més de 15.000 habitants segons les dades oficials. Però a la zona pròxima a la nova demarcació parroquial també trobem la muntanya de Montjuïc que, entre les últimes cases del barri i els voltants dels murs del castell, acollia milers de barraques amb població bàsicament d'ètnia gitana, així com immigrants d'altres zones de Catalunya i de l'Estat, la qual cosa podria incrementar la xifra anterior amb fins a 3.500 persones més.

Aquest element va ser determinant en l'activitat de la nova parròquia, i afegia altres factors crítics en relació amb el context social. La zona pro-

¹⁰ Bisbe de Barcelona entre 1942 i 1967.

pera al port, l'anomenada Terra Negra, amb gran quantitat de dipòsits, de magatzems i d'indústries, i amb una gran preeminència de barraques, presentava unes condicions de vida extremament precàries des del punt de vista de l'habitabilitat, de la salubritat i de l'alimentació de les persones que hi vivien. A més, la proximitat del Raval¹¹ i d'un Paral·lel en condicions socialment complexes dibuixava un escenari comunitari que es podia qualificar de crític: pobresa, misèria, prostitució, delinqüència i una higiene deficitària. Tot això en un context polític de dictadura en què el silenci era l'única resposta col·lectiva a les vivències i greuges, tant particulars com de caire general, fossin tan negatius com fossin.

El pare Lluís Artigues, sempre resolutiu, sostenint una bombeta (FAPSPC).

En aquestes dures circumstàncies, el 8 d'octubre de 1948, el bisbat de Barcelona, davant la insuficiència de clergues diocesans, va atorgar "amb caràcter temporal" la responsabilitat de fer-se càrrec de la nova parròquia poble-sequina, situada al carrer de Vila i Vilà, 14, a la Companyia de Je-

11 En aquella època anomenat *barri "xino"*.

sús. El pare Lluís Artigues i Sirvent en va ser nomenat rector, juntament amb el pares José Antonio Puche i Manel Savall, tots tres membres de la Companyia.

Lluís Artigues i Sirvent, nascut a Lleida el 1907, es va formar al seminari de la ciutat i fou ordenat sacerdot l'any 1931. Posteriorment, exercí de vicari a Alpicat i també a les Borges Blanques. El 1935 va ingressar a la Companyia de Jesús i, en acabar la guerra, va dirigir les Congregacions Marianes de Palma de Mallorca fins que va ser cridat per la Companyia i destinat com a superior de la Residència i Casa d'Exercicis de la Santa Cova de Manresa. I a la capital del Bages estant, fou quan el bisbe de Barcelona el nomenà rector de la nova parròquia de Sant Pere Claver, al barri del Poble-sec de Barcelona.

A partir d'aquell moment, ell i tots els seus successors han format part de la Companyia de Jesús. Per tant, molts dels aspectes que s'han desenvolupat a partir dels diferents àmbits de treball de la parròquia, des dels religiosos als socials, han estat inspirats per la presència espiritual de la Companyia. Això comporta que en bona part de la documentació relativa a Sant Pere Claver, i en moltes de les iniciatives nascudes a partir de la parròquia, hi figurin les lletres SJ, corresponents a l'expressió llatina *Societatis Jesus*, la Companyia de Jesús¹².

12 També podem trobar l'abreviació s. i., de *Societas Iesu*.

La parròquia comença a caminar (1948-1954)

El 16 d'octubre de 1948 el pare Artigues fa una radiografia de la situació social i demogràfica de l'àmbit parroquial que li ha estat assignat: una de les primeres decisions que pren és que, mentre no siguin ateses les múltiples necessitats bàsiques dels veïns i veïnes, no hi aixecarà ni destinarà cap local ni espai destinats al culte en exclusiva. Atorga una especial prioritat a l'assistència sanitària, a la formació escolar i a tenir un digne habitatge. Aquesta reflexió sincera i profunda fou l'espurna de tot allò que havia d'esdevenir.

Infants jugant en un dels carrers del barri als anys 50 (FAPSPC).

Pocs mesos més tard, el 13 de febrer de 1949, s'iniciarien les tasques de catequesi i les visites domiciliàries assistencials. Per a aquestes accions, es comptava amb l'ajuda de catequistes de diverses procedències: Congregants de Jesús i Maria, Esclaves del Sagrat Cor, Mare de Déu de Loreto i Companyia de Maria i de Santa Teresa. Per tal d'atraure els infants i els joves, que de bell antuvi miraven amb recel aquesta ajuda desinteressada, la parròquia els

rebia amb música i els aplegava amb la voluntat de socialitzar-los. També s'hi feien les sessions d'instrucció i de formació oportunes, i totes les activitats acabaven sempre amb un bon berenar amb xocolatada. Més endavant, també s'hi afegiria la projecció de cinema, un cop acabada la catequesi.

Seguien fent-se evidents les mancances que generaven les males condicions en què creixien moltes de les criatures que es reunien a catequesi: vivien en habitatges molt precaris, mancats de llum i d'aigua; amb escassa i mala alimentació, en condicions higièniques deficientes, etc. També afloraven les diferències i el xoc cultural entre els veïns de les barraques habitades per immigrants, principalment de zones molt diverses de l'Estat espanyol, i els de les barraques de persones d'ètnia gitana; cosa que generava en certs moments força conflictes de convivència entre uns i altres. Alguns anys més tard, la religiosa Pilar Cusí faria un treball sobre la situació social i religiosa de les persones que vivien a l'entorn de la parròquia de Sant Pere Claver, de la vida a l'entorn de les barraques de la muntanya i dels conflictes existents entre gitanos i païos.

Pilar Cusí passant llista, amb el pare Puche al darrere (1952). (FAPSPC).

Amb l'objectiu de mitigar les asprors entre els diferents collectius i, per tal d'atraure la majoria de nens que habitaven les barraques —a més del suplement alimentari i dels berenars que ja venien oferint en les activitats catequístiques— la parròquia va començar a repartir senzills lots de Nadal entre les famílies dels participants¹³. D'altra banda, les cerimònies que s'hi celebraven (batejos, primeres comunions, processons, etc.) també van servir per atraure i per fer participar i col·laborar les famílies. De la mateixa manera, la iniciativa d'organitzar en un moment determinat una modesta cavalcada de Reis, amb la il·lusió consegüent del repartiment de joguines entre la canalla, també va constituir un moment àlgid en la vida social generada al voltant de la parròquia, especialment per al veïnat procedent de les barraques. Conscients de l'atractiu d'aquest tipus d'iniciatives, així com per l'efecte socialitzador que generaven, també es van decidir a repartir mones de Pasqua per Setmana Santa.

Dones voluntàries col·laboren a preparar i repartir els lots de Nadal a la parròquia (FAPSPC).

¹³ Aquest primer lot consistia en un quilo d'arròs, un de patates, una barra de torró, una rajola de xocolata i dues taronges.

Una de les grans contribucions del pare Lluís Artigues va ser l'habilitat d'aconseguir que els sectors benestants de la ciutat es comprometessin i participessin en les tasques de la nova parròquia. Aquest fet va resultar clau des de dos punts de vista: en primer lloc, va aconseguir que les persones que impartien les classes de catequesi provenguessin de famílies de classe alta religioses i residents als barris benestants de la ciutat. Aquesta acció va provocar que s'establissin lligams socials i afectius entre zones molt allunyades tant físicament com social. En segon lloc, aquest compromís i coneixement de la realitat van donar al pare Artigues la possibilitat de demanar aportacions econòmiques a empresaris i a altra gent de bona posició social, generalment professionals liberals de l'àmbit de la indústria o del món de les finances. És a dir, des d'un primer moment, va cercar el patrocini i la implicació dels sectors més benestants i amb influències, per poder anar ampliant la capacitat i l'abast de la tasca social que la parròquia havia posat en marxa.

Catequistes al pati de la parròquia (1950) (FAPSPC).

En relació amb la idea anteriorment exposada, de manera paral·lela però amb la mateixa finalitat, Lluís Artigues va establir una relació estreta amb els locutors de Radio Nacional de España, Joan Viñas i Emili Fàbregas, conegut amb el sobrenom de *Señor Dalmau*, per promoure campanyes benèfiques com, per exemple, la recollida de joguines per a la cavalcada de Reis. Posteriorment, a partir de la promoció aconseguida amb una campanya feta també en aquest programa, es va poder fer una recaptació econòmica que permetria afegir plantes a l'hospital. Però no ens avancem, que d'això en parlarem més endavant.

Com a exemple de l'escolta activa de les necessitats dels parroquians i a tall de curiositat, el 16 d'octubre de 1950 es va posar en marxa una assessoria jurídica que atenia gratuïtament la població del barri i de les barraques. S'hi acostaven per solucionar problemes de caire legal, familiar o laboral. Aquest servei, que funcionava els dilluns de 7 a 9 del vespre, era una encertada resposta a l'absència d'aquests tipus de serveis de l'entorn del barri.

Aquell 6 d'octubre de 1952, es va celebrar la primera missa als locals de Vila i Vilà, 14-16, gràcies a les aportacions procedents del XXXV Congrés Eucarístic Internacional¹⁴, amb la participació de més de 400 assistents. Tot i que això pot semblar poca cosa, va ser molt significatiu, tal com explicarem a continuació. Una de les màximes per les quals es regia l'actuació de la parròquia era: *primum vivere deinde philosophari*, és a dir, primer viure i després filosofar; primer calia resoldre les necessitats bàsiques i llavors es donarien les condicions per encarar les qüestions espirituals. El fet que la primera missa no se celebrés fins tres anys després que la parròquia hagués entrat en servei il·lustra perfectament l'esperit social i humà que el nou centre religiós posseïa. Mirem què en deia una crònica del moment (en castellà originalment):

“L'anàlisi de la realitat del barri i dels seus problemes els va dur, d'una manera valenta i sincera, a plantejar la necessitat d'iniciar

¹⁴ Celebrat del 27 de maig a l'1 de juny del 1952.

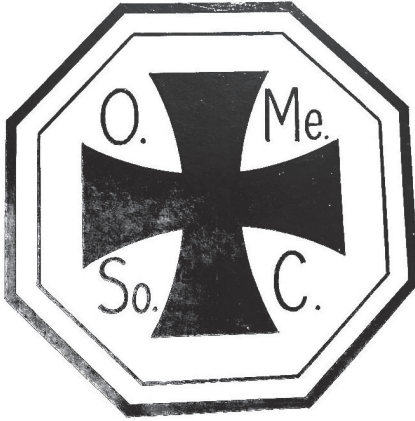
la seva feina atenent en primer lloc les necessitats materials dels feligresos [...] No construirien un local destinat al culte fins que les necessitats primordials fossin cobertes. Assistència sanitària, escoles, habitatges dignes, i molta comprensió.”

Mentrestant, a l'Estat espanyol encara cuejava la pobresa heretada de la postguerra, també la fam i la marginació. A Barcelona, segons uns càlculs fets l'any 1954, 150.000 persones vivien reallotjades, unes 60.000 malvivien en barraques —moltes de les quals a les fal·des de Montjuïc— i 5.000 ho feien en coves. Hi havia molta feina a fer.

El dia 5 de desembre d'aquest 1954, sis anys més tard de l'arribada dels jesuïtes a la parròquia, es va col·locar, finalment, el sagrari a l'església¹⁵.

¹⁵ Aquest fet demostra que en tot moment es va prioritzar l'atenció a les persones i a l'abordament de llurs necessitats que no pas a la simbologia i els rituals del temple.

El dispensari

Segell de l'OMeSoC (*Obra Médico-Social Claveriana*) (FAPSPC).

A causa de les deficientes condicions higièniques de moltes de les persones que viuen a l'entorn de la parròquia, de seguida prenen consciència de quina haurà de ser una de les seves tasques prioritàries: donar assistència sanitària, encara que sigui bàsica, a la gent del barri, i molt especialment als veïns procedents de les barraques. És arran d'aquesta situació de precarietat de salut i d'atenció mèdica que l'any 1949 es crea l'*Obra Médico Social Claveriana* (OMeSoC), que desenvoluparà la seva tasca fins a inicis del 1955.

Finalment, el 2 de desembre de 1949, un cop va poder comptar amb escassos però suficients recursos materials i humans, es posà finalment en servei, i de forma estable, el dispensari parroquial, servei planificat des dels primers moments pel pare Artigues, amb l'objectiu d'oferir serveis bàsics sanitaris d'emergència a la població desatesa del barri. El dia de Sant Esteve d'aquell mateix any, quan el bisbe Gregorio Modrego es disposava a inaugurar per fi el dispensari en veure la modèstia i la senzillesa del nou equipament, no se'n va poder estar de preguntar: "Què beneeix?" I el pare Artigues li va contestar amb un lleu somriure dibuixat als llavis: "El

que serà". Amb aquestes tres paraules, Lluís Artigues ja intuïa la fermesa de la seva voluntat. Si bé en aquells primers moments els mitjans eren més aviat escassos i precaris, la força de la seva convicció espiritual, amb la dedicació i l'afany de totes les persones que li donaven suport farien que la iniciativa esdevingués un projecte fort, sòlid i amb transcendència.

El bisbe de Barcelona, Dr. Modrego, a l'arribada el dia de la inauguració de l'Institut de Patologia Cutània (FAPSPC).

D'aquesta manera fou que, el 2 de gener de 1950, entrà en funcionament el dispensari del carrer de Vila i Vilà. Aquell dia comptava amb dos metges i amb tres infermeres que oferien aquest servei de manera voluntària i desinteressada. Tal com il·lustren les paraules de M^a del Pilar Núñez¹⁶ en el llibre que es redactà amb motiu dels 50 anys, la voluntat i la iniciativa dels metges i les infermeres era molt gran:

“El primero en ser atendido fue un niño que recibió la ayuda de los cinco... ¡había tantas ganas de ayudar!”.

16 San Pedro Claver, *Historia de un barrio*. Barcelona 1945-1995.

Amb el pas del temps, la tasca del dispensari aniria creixent, i cap al 1953, ja s'havien tractat més de 55.000 casos. En aquell moment hi treballaven 12 metges i 19 infermeres. Aquell mateix any, l'Estat espanyol i els Estats Units reprenien les relacions diplomàtiques, la qual cosa suposaria un cop a l'espatlla al règim de Franco.

PARROQUIA DE S. PEDRO CLAVER DISPENSARIO PARROQUIAL		
MEDICINA GENERAL <i>Dr. Gili - lunes y jueves.</i>	CIRUGIA <i>Dr. Pualachs - facultad de Medicina</i>	GINECOLOGIA y PARTOS <i>Dr. Biel - miércoles.</i>
INFANCIA <i>Dr. Majem - martes y sábado.</i>	APARATO DIGESTIVO <i>Dr. Gurió - facultad de Medicina</i>	OFTALMOLOGIA <i>Dr. Pérez Buñill - lunes y viernes.</i>
OTORRINOLARINGOLOGIA <i>Dr. Montserrat - jueves y sábado.</i>	<i>Este dispensario está abierto todos los días laborables de 11 a 4</i>	DERMATOLOGIA <i>Dr. Umbert - martes.</i> <i>Dr. Ayres - miércoles.</i>
APARATO RESPIRATORIO <i>Dr. Marín - miércoles y viernes.</i> <i>Dr. Manresa.</i>		
<i>Medico</i> MEDICINA GENERAL y OFTALM.	A.M.D.G.	
<i>mañanas</i> INFANCIA y DERMAT.		
<i>tarde-noches</i> APARATO RES. y GINEC.		
	<i>mañanas</i> OTORRINOLARING. MEDIC. GEN.	<i>viernes</i> DERMAT. AB. RES. y OFTALMOL.
	<i>sábado</i> OTORRINOLARING. e INFANCIA	

Quadre de facultatius del dispensari als anys 50 (FAPSPC).

A causa de l'increment del nombre d'atencions del dispensari¹⁷, es va començar a gestar la idea que potser calia fer un hospital. Se sap que l'any 1951, un capellà belga va aportar 40.000 pessetes de l'època amb la finalitat de contribuir a posar-ne la primera pedra¹⁸. Fou així que, finalment, fruit d'aquesta determinada voluntat, aquesta primera pedra fou col·locada el primer dia de juny de 1953 a la cantonada de Vila i Vilà amb Puig i Xoriguer.

17 Dades extretes del fulletó commemoratiu del 10è aniversari del dispensari (1949 - 1959).

18 Així ho recollia el periodista Josep M. Soria al diari *Tele-Exprés* en sengles articles apareguts el setembre del 1971 i al gener del 1972 sobre la crisi i la continuïtat de l'hospital.

El primer hospital (1954-1965)

Gairebé un any més tard, concretament el 23 de maig de 1954, s'inaugurava l'Hospital Sant Pere Claver, amb una marcada orientació inicial a l'atenció a la infantesa, a la dermatologia i a l'oncologia¹⁹. Aquest edifici comptava amb una planta baixa i una planta superior. Els dos metges especialistes eren el Dr. Josep Mercadal Peyri i el Dr. Enric Umbert de Torrecasana. Per a la gestió del centre i com a responsables de l'establiment de normes, resolucions i directrius, es nomenà una junta consultiva que es reunia mensualment. Dos mesos més tard de la inauguració, es posaven en marxa l'Institut de Cardiologia —aquest a proposta del bisbe de Barcelona—, l'Institut d'Oftalmologia i l'Institut de Reumatologia i Recuperació Funcional, amb els Drs. Joan Gibert-Queraltó, Gabriel Pérez-Bufill Pichot i Ezequiel Batalla Boixet al capdavant, respectivament.

Dr. Josep Mercadal Peyri (1954)
(FAPSPC).

El Dr. Ezequiel Batalla Boixet
(esquerra) (FAPSPC).

¹⁹ Segons un fulletó parroquial de desembre del 1955, el 23 de maig del 1954 “durante el III centenario de la muerte de S. Pedro Claver se abrió el Instituto de Patología Cutánea y Oncología. Tenía como complemento todas las demás especialidades.”

El novembre es donava llum verda a la proposta de formar els infermers i les infermeres a través de cursets. Aquests foren impartits pels Drs. Mercadal, Pérez-Bufill i pel Dr. Umbert. És en aquest període quan, amb la voluntat de sistematitzar el tractament de la documentació dels pacients, es creen les fitxes unificades.

El 2 de gener de 1955 es produïa el canvi de l'antiga denominació del centre —si bé encara mantindria el d'*Obra Médico Social Claveriana* (OMe-SoC)— per *Hospital de San Pedro Claver de la Obra Médico-Social*.

També es creaven el Servei d'Endocrinologia, amb el Dr. J. Monguió Fonts al capdavant; i la biblioteca, sota la direcció del Dr. Josep Ferrer Hombravella. Aquesta biblioteca tenia com a finalitat fer un recull de les principals obres mèdiques d'utilitat. Aquell mateix gener, el Dr. Ricard Roca de Viñals s'incorporava al Servei d'Otorrinolaringologia i el mes de febrer s'integraria a la junta consultiva. En aquell moment, es pren la decisió de destinar una de les dependències de l'hospital a la creació d'una farmàcia per emmagatzemar els materials de cura i els medicaments que s'administren als pacients. El mes d'abril, la junta de l'OMeSoC determinarà la distinció entre els instituts, que seran les especialitats que disposen de llits, i els dispensaris, que denominaran les que no en tenen.

Un fet força destacable esdevé a Barcelona aquell 1955 en l'àmbit de la salut. A la Vall d'Hebron s'inaugura un gran centre hospitalari que serà de referència per a la ciutat: neix la Residència Sanitària, que portarà el nom de Francisco Franco²⁰.

Tornem novament a Sant Pere Claver: durant el mes de juny s'instauen a l'hospital les unitats de Patologia Cutània i d'Oncologia; de Cardiologia, d'Otorrinolaringologia i també el Servei d'Hematologia i el de Transfusions, aquest darrer a càrrec del Dr. Roca de Viñals. El Dr. Rafael Pulido Cuchi

20 Actualment l'Hospital Universitari de la Vall d'Hebron, que integra el Vall d'Hebron Barcelona Hospital Campus.

s'incorpora a la Unitat d'Otorrinolaringologia, de la qual esdevindrà el responsable entre 1972 i 1995.

L'1 d'agost s'inaugurà finalment la farmàcia del centre. A finals d'aquell any, concretament el 17 de desembre, es va crear el càrrec de president del cos facultatiu i es nomenà després d'un procés intern de votacions, el Dr. Pérez-Bufill.

Infermeres voluntàries als anys 50 (FAPSPC).

El fulletó parroquial de finals d'aquell any informa del nombre de col·laboradors que intervenien en el dia a dia de l'hospital: s'hi recullen 62 metges i 40 persones més, entre infermeres i personal auxiliar.

Amb aquest dinamisme arribem al febrer de 1956. Una onada de fred excepcional escombra la península Ibèrica i deixa el mercuri a -6° a la Ciutat Comtal. En reunió de junta, es decideix establir el dia 13 d'aquell mes com a festa pròpia de l'OMeSoC. En el transcurs d'aquella mateixa reunió, s'acorda la creació del Servei d'Anestèsia. A més, el Dr. Josep Maria Puigdollers i Colàs s'incorporarà al Servei de Reumatologia i el Dr. Eduardo Berini, al d'Otorrinolaringologia. El mes de juliol, el Dr. Rafel Padrós de Palacios s'integrarà al Servei de Laboratori.

El 5 d'agost de 1955, pocs dies després de l'inici de la revolució cubana liderada per un jove Fidel Castro, se signarà un conveni entre l'Hospital de Sant Pere Claver i la residència femenina d'Acció Catòlica de Lleida amb què aquesta institució es comprometia a la prestació de servei d'atenció als malalts.

Intervenció quirúrgica a càrrec del Dr. Vergés i equip (FAPSPC).

Fem un petit salt en el temps. El 28 d'octubre de 1956 comença a entrar en servei la segona planta de l'hospital, construïda amb aquells fons que havíem comentat a l'inici d'aquest període, les donacions recollides amb la

campanya *Dalmau y Viñas de Radio Nacional de España* a Barcelona, una campanya benèfica amb gran ressò i reconeixement públic, principalment per la popularitat dels promotors, però també per la finalitat social que les motivaven. Tot i això, el mot beneficència té un origen ben noble, com explica el Dr. Jordi Font, ve de *bene-facere*, que vol dir que cal *fer el bé* però també significa que cal *fer bé les coses*²¹.

Precisament la manca de compromís i de vocació de servei altruista d'alguns facultatius serà una constant durant aquests anys. Alguns no són prou respectuosos amb els horaris i els compromisos. Altres no fan acte de presència a les consultes. El 31 de gener de 1957, la junta consultiva acorda enviar una circular als metges on els crida a l'ordre, i als que no fan acte de presència, especialment per saber si estan disposats o no a continuar formant part del cos facultatiu²².

El Dr. Majem, Cap del Servei de Pediatria (FAPSPC).

I és així que arribem al maig de 1957, moment en què s'inauguren finalment els nous dispensaris de la primera planta, que s'han pogut equipar gràcies a la campanya benèfica. El 28 de desembre d'aquell mateix any, el Dr. Pérez-Bufill, que havia estat designat dos anys abans com a president del cos facultatiu, és reelegit, per unanimitat per un període de dos anys més.

El 6 de febrer de 1958 es crea el Secretariat General de l'Hospital i es nomena el Dr. Ramon Sarró Burbano com a secretari. És un període delicat, en què es comencen a detectar algunes faltes de compromís d'alguns doctors, i es produeixen intents de derivar alguns pacients a la consulta privada per part d'alguns dels metges. Com a conseqüència

21 Avui en dia, és un fet que sense qualitat no hi ha sostenibilitat. No n'hi ha prou amb fer el bé, sinó que cal fer les coses bé i de manera eficient.

22 En aquest sentit, s'envien més avisos i advertiments a l'abril i al maig del 1958.

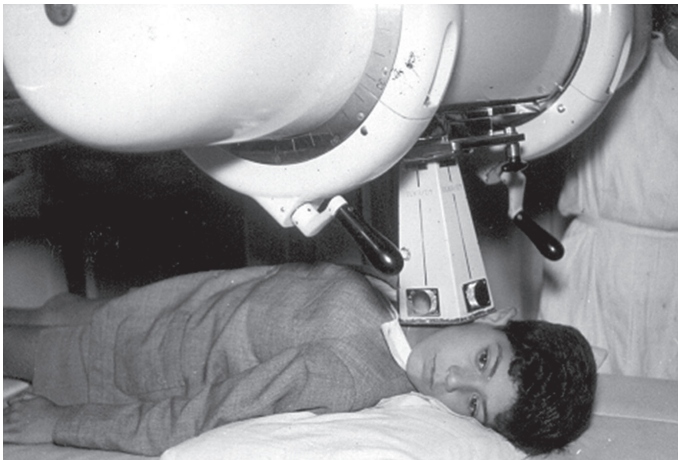
d'aquestes anomalies, s'imposarà un control més estricte, més sever i continuat sobre els facultatius que col·laboren amb la institució.

Aquell mateix any 1958, amb el Dr. Majem al capdavant, es posa en funcionament el Servei de Pediatria. El Dr. Manuel Bastos, al seu torn, s'incorpora al Servei d'Ortopèdia. A principis de 1959, el mes de gener, el Dr. Leopold Pau Roca s'encarrega del Servei d'Al·lèrgia. A tall de curiositat, aquell any s'inaugura el Talgo que unirà Madrid amb Barcelona.

L'hospital creix i s'organitza

El 14 de gener de 1960, “i a causa dels actuals problemes de l'Hospital”²³, es decideix prorrogar novament, per dos anys més al càrrec, i de manera excepcional, el Dr. Pérez-Bufill com a president del cos facultatiu. També s'adopta la decisió de comptar amb un metge intern perquè tingui cura dels malalts i els vetlli en horari de tarda i nit. Finalment, i per tal d'endreçar una mica les entrades i sortides de familiars, es limiten els horaris de visita de les 16 a les 18 hores. El Dr. Gratacós s'incorpora a inicis d'aquell any com a metge ajudant al Servei de Ginecologia.

A finals de setembre del 1960, el pare Artigues fa públic que la Companyia de Jesús ha signat el dia 8 d'aquell mateix mes un conveni amb el bisbat de Barcelona pel qual l'OMeSoC esdevé propietat exclusiva de la Companyia, de manera que queda deslligada de la supervisió del bisbe.

Un jove pacient al Servei de Radiologia de l'hospital als anys 60 (FAPSPC).

²³ Expressió literal de les actes del moment.

En aquest moment es crea una unitat que esdevindrà clau en l'avenir de la institució: el Servei de Psiquiatria. S'inicia amb el Dr. Ferrer Hombravella al capdavant, i de la direcció, se'n farà càrrec el Dr. Jordi Font l'any 1964.

Malauradament, hi continua planant el problema dels facultatius que no acudeixen a consulta, faltant d'aquesta manera al compromís que havien adquirit en el seu dia, així com el de la derivació irregular de pacients a altres consultes privades. Per aquest motiu, la prefectura provincial de sanitat decideix aprovar el reglament intern de l'Hospital que l'any anterior havia llegit el pare Artigues a tots els professionals i voluntaris i que s'implementarà des d'aquell moment.

El mes de desembre de 1964, el Dr. J.M. Bartrina Calvo, metge uròleg que arribarà al càrrec de director mèdic uns anys més tard, designa els doctors Josep Maria Puigdollers i Colàs, Albert Obach Tuca, A. de Gispert i J. Ordax com a responsables de la Clínica de Medicina.

Com a fet destacable en l'àmbit de la medicina a Catalunya i que té un gran ressò mediàtic, el mes de novembre de 1965, els Drs. Josep Maria Gil-Vernet, Antoni Caralps i Jordi Vives conclouen amb èxit la primera intervenció quirúrgica de trasplantament de ronyó de l'Estat a l'Hospital Clínic de Barcelona.

Permeteu que deixem a part per un instant les especialitats mèdiques i sanitàries. Farem un petit parèntesi i un salt enrere en el temps.

Volem fer esment d'un malaurat sinistre que va tenir lloc el 8 de març del 1963 a la muntanya de Montjuïc: un esllavissament aparatós esdevingut de matinada sepultava un grup de barraques de la zona coneguda com *la Walkiria* sota 500 tones de terra i pedres. Aquestes barraques s'havien aixecat temps enrere a tocar dels fonaments de la piscina municipal, al capdamunt del carrer Nou de la Rambla²⁴. El diari *La Vanguardia Española*

²⁴ En aquella època, carrer *Conde del Asalto*.

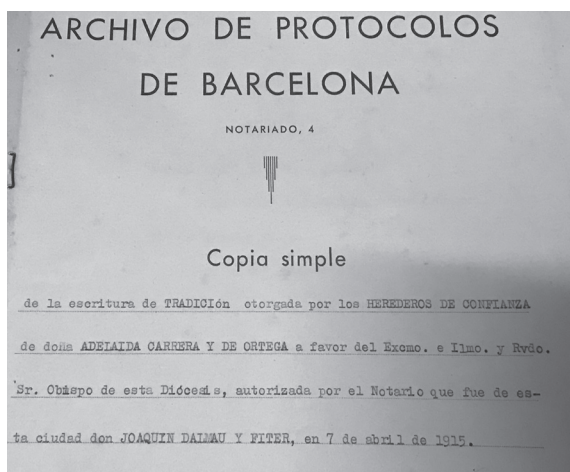
recollia la tràgica notícia l'endemà, amb un balanç de quatre persones mortes, tres de ferides i cinc desaparegudes. Aquest fet luctuós ens ajuda a fer-nos una idea de com eren de precaris aquells habitatges humils, de la dificultat i de la duresa de les condicions de vida a la muntanya. L'any anterior havia estat notícia pels greus episodis de pluja —les famoses inundacions del Vallès de l'any 62—, amb una recordada i important nevada ocorreguda el dia de Nadal a la ciutat. El malmetement del terreny provocat per aquests singulars episodis, combinat amb la precarietat i la fragilitat de les construccions improvisades, van ser probablement la causa d'aquesta tragèdia i significarien un punt d'inflexió per a la lenta —si bé gradual— eliminació del barraquisme a Montjuïc.

Veïns col·laborant i desenrunant a les barraques de Montjuïc després de l'esllavissament de 1962 (FAPSPC).

Aprofitarem també aquest parèntesi cronològic per intentar analitzar en bloc tota una sèrie d'operacions de caire immobiliari i urbanístic que seran determinants en el desenvolupament dels projectes iniciats anys abans pel pare Artigues. L'any 1960, algú que intuïm de l'òrbita jesuïta va observar una anomalia als espais i terrenys parroquials: les edificacions fetes

a Vila i Vilà per a finalitats parroquials, socials, escolars i sanitàries, i que eren propietat de la Companyia en la seva integritat, eren en uns terrenys propietat de l'arquebisbat que, com recordarem, els havia cedit per edificar la parròquia. Per esmenar i reconduir tot aquest desgavell, s'engegarà tota una sèrie de contractes, convenis i acords notariais.

Primera pàgina de l'acta notarial en què se cedeixen els terrenys al bisbat l'any 1915 (FAPSPC).

Amb l'objectiu de començar a desfer aquell garbuix, el 8 de setembre d'aquell any se subscriu un conveni entre l'arquebisbat de Barcelona i la Companyia de Jesús. Es redacten les bases que han de permetre establir la futura separació de dos àmbits: d'una banda, el terreny de Vila i Vilà, 27-29, esdevindrà estrictament l'espai parroquial definitiu i passarà a ser propietat de l'arquebisbat; de l'altra, es pacta que el solar històric de Vila i Vilà, 14-16, constituirà la ubicació destinada a les iniciatives sociosanitàries nascudes a redós de la parròquia, i quedarà sota la propietat de la Companyia de Jesús: l'espai que acull en l'actualitat l'Hospital de Sant Pere Claver, a Vila i Vilà, 16; i l'escola dels Jesuïtes del Poble-sec, a Vila i Vilà, 14.

Anys més tard, segons reflecteix un document amb data del 29 d'abril de 1963, la Companyia de Jesús compra al senyor Miguel Llorens i Bru la finca urbana del carrer de Vila i Vilà, 27-29, on hi havia els espais parroquials adjudicats a la supervisió de l'arquebisbat i enfront de l'actual seu de la nostra entitat, amb un ampli garatge de gairebé 1200 m². Tres mesos més tard, el 8 de juliol, se subscriu una escriptura notarial de donació, per la qual l'arquebisbat de Barcelona cedeix a la Companyia de Jesús la finca de Vila i Vilà, 16²⁵. El dia 27 de juliol d'aquell mateix any es documenta en una altra escriptura notarial, que l'arquebisbat de Barcelona compra al senyor Pedro Llorens i Bru, el germà de l'anterior, el solar del carrer de Vila i Vilà, 27-29, per 9 milions de pessetes, els quals hauran de ser aportats per la Companyia de Jesús. Per fer front a aquests 9 milions, la Companyia de Jesús signarà un préstec hipotecari de 7,9 milions amb la Caixa de Pensions sobre el solar de Vila i Vilà, 14-16. Hem de suposar que es tractava d'una mateixa finca propietat de dos germans, a qui es van comprar les parcel·les de propietat respectives, mitjançant dos documents diferents.

El 22 d'agost de 1963, l'arquebisbe de Barcelona i el provincial de la Companyia de Jesús signen un document en el qual es detallen totes les passes anteriorment exposades. S'hi enumeren totes, com a compliment de les clàusules 16 i 19 del contracte subscrit per ambdues institucions eclesiàstiques el 8 de setembre de 1960.

Convé explicar també que el solar enfront de l'actual seu —en aquell moment ja en propietat de l'arquebisbat— abraça del carrer Vila i Vilà fins al passeig de Montjuïc, per la banda del carrer de Palaudàries, amb la sola excepció de la finca del xamfrà de Vila i Vilà amb Palaudàries. Això va permetre posteriorment, per una banda, la construcció del nou temple parroquial, al carrer de Palaudàries, 23, l'any 1985, juntament amb diversos pisos d'habitatges, en una més de les iniciatives de cooperativa nascudes al voltant de la parròquia de Sant Pere Claver.

25 Segons consta en una escriptura notarial del 7 d'abril de 1915, els hereus de confiança de la Sra. Adelaida Carrera i de Ortega, en compliment del seu testament, havien cedit el seus terrenys del carrer de Vila i Vilà, 14-16, al bisbat de Barcelona.

En efecte, i en relació amb la necessitat d'un sostre digne per viure-hi per a molts veïns i veïnes, cal esmentar que el 26 de juny de 1964, el pare Artigues posa en marxa una Cooperativa d'Habitatges amb la voluntat que els veïns i veïnes puguin tenir una casa en condicions. Fins i tot, a alguna de les famílies, se l'ajudarà a finançar-la. En el transcurs dels anys, aquesta cooperativa aconseguiria l'edificació de pisos a les adreces següents: passeig de Montjuïc, 22-24 (31 habitatges); Vila i Vilà, 35-37 (54); i Lafont, 18 (25). I, com a culminació d'aquesta acció social, l'arquebisbe Modrego inaugura la nova parròquia, segregada de l'hospital el dia 7 de març de 1965, data en què s'inicia el llibre parroquial de registres. Com a curiositat, s'explica que a partir d'aquell moment, les misses deixen d'oficiar-se en llatí, per fer-se en castellà.

Les escoles

Si l'hospital ha esdevingut clarament un pilar bàsic en la realitat del conjunt d'iniciatives iniciades a la parròquia de Sant Pere Claver, l'escola representa sens dubte una altra de les realitats vives d'aquest important nucli de potenciació social amb el caràcter propi religiós de la Companyia de Jesús.

El 2 de febrer del 1950, es posava en marxa l'Obra de la Mare, amb l'ajut de les Dames Negres²⁶: aquesta iniciativa tenia com a finalitat l'orientació de mares joves en la formació en les tasques de la llar i en l'educació dels nens. Cal tenir present que la proximitat respecte a nuclis de prostitució, combinada amb la dificultat d'accés al mercat laboral, facilitaren que algunes d'aquestes mares s'aproximessin finalment a aquest món i, en conseqüència, que molts cops desatenguessin, o deixessin poc atesos, els seus fills.

Encara en el camp educatiu, el 2 d'octubre de 1950, s'obre el Col·legi Sant Pere Claver²⁷ per a nens i nenes, que encara continua plenament actiu avui en dia amb el nom de Jesuïtes del Poble-sec. Aprofundint en la inquietud per a oferir serveis formatius i educatius des de la parròquia, el dia 16 del mateix mes, es posarà en funcionament el col·legi nocturn per adults.

En aquest sentit, i de manera paral·lela, el 1955 s'obren dues noves línies d'actuació pedagògica: en primer lloc, el Taller de Natzaret, taller d'oficis destinat a formar els joves obrers. D'altra banda, el 20 d'octubre del mateix any, comença a caminar el Taller Escola Stella Matutina per a nenes, dirigit per Mari Núñez Gregorio, on —a més de fer classes de cultura general— s'impartien classes de mecanografia i confecció.

26 Les Dames Negres era el sobrenom popular amb què es coneixia a un grup de monges franceses, vestides amb túniques negres, conegudes per fundar l'Escola Infant Jesús el 1960.

27 El 28 de novembre de 1988, la Cia. de Jesús va crear la Fundació Cultural i d'Ensenyança Sant Pere Claver i va assumir la titularitat del centre. L'any 2010 es dissol i s'integra a la Fundació Jesuïtes d'Educació.

Un alumne a la pissarra al Col·legi Sant Pere Claver (FAPSPC).

El 1960, vinculat a l'escola, es crea l'Institut d'Ensenyament Mitjà, filial núm. 1 de l'Institut Ausiàs March fins que el substituirà l'Escola Pia de Sant Antoni anys més tard, a canvi d'assegurar-hi places als alumnes del Col·legi Sant Pere Claver que sol·licitessin cursar-hi el batxillerat.

El juny de 1964 es demanava un avantprojecte de col·legi per a l'*Obra Médico Social Claveriana* de Barcelona, al passeig de Montjuïc, 64-66. Es tractava d'un complet projecte d'edifici amb soterrani, planta baixa i set pisos, amb més de 4.000 metres quadrats útils, destinat a ensenyament (primària, secundària i professional) amb menjadors i una residència per a sacerdots. Encara que l'obra no es va acabar realitzant, és interessant llegir els arguments justificatius de la necessitat d'execució dels treballs. En aquella època, el col·legi parroquial acollia 417 alumnes en 740 metres

quadrats, és a dir, 1,77 metres quadrats per infant, quan la llei vigent n'establí 8 per alumne. El Poble-sec tenia en aquell moment 59.562 habitants, 11.562 dels quals pertanyien a la parròquia; dels 10.000 nens i nenes del barri en edat escolar entre 6 i 14 anys, 2.000 estaven adscrits a la parròquia. Les escoles i acadèmies del Poble-sec n'acollien llavors 1.897. Per tant, el dèficit resultant era de més de 8.000 places escolars. S'hi especificava amb detall les escoles i les places de cada centre: Acadèmia Espinosa, 200 places; Acadèmia Almi, 400; Col·legi Nostra Senyora de la Consolació, les monges del Sortidor, 880; i el Col·legi Sant Pere Claver, 417; 1.897 places escolars en total. Amb la proposta del projecte es mirava de corregir la situació dels alumnes de l'escola; però també de mitigar la manca de places escolars globals de tot el barri del Poble-sec. També van sol·licitar que l'obra fos incorporada en el *III Plan de Desarrollo*. Amb tot, la iniciativa, que hauria pogut resoldre molts problemes de compatibilitat d'espais comuns amb les altres activitats del conglomerat claverià, no va reeixir. Avui, l'escola encara és a la seu inicial, al carrer de Vila i Vilà, 14.

Entre les múltiples iniciatives i activitats nascudes a l'entorn de la parròquia que hem anat comentant, no podem deixar de posar el focus en una altra de ben especial: el 9 de febrer de 1958, es col·loca la primera pedra de la Casa Refugi de Planoles. L'origen d'aquest lloc de lleure i esbarjo, per on han passat diverses generacions de joves del Poble-sec, és ben curiós i està vinculat amb l'acció sanitària de l'Hospital de Sant Pere Claver.

Ja sabem que les condicions higièniques de les barraques en què vivien moltes famílies —i, per tant, els seus infants— eren força deficientes, i en alguns casos, crítiques. Per aquest motiu, un estiu, un dels metges de l'hospital va organitzar unes colònies per a un grup reduït de nens i els va allotjar en un apartament de la seva propietat a Ribes de Freser. Arran de l'èxit d'aquesta primera sortida, el capellà de Santa Maria de l'Estany, que havia tingut ocasió de conèixer aquesta iniciativa, va cedir les sales d'un antic convent de monges l'any següent per poder fer-hi una nova estada de colònies, aquest cop també per a nenes. Els nens acamparen mentrestant al costat d'un refugi que els jesuïtes posseïen a Nevà. En una de les

visites que mossèn Artigues els va fer, va tenir ocasió de conèixer un veí del poble que tenia el fill malalt de sarna. L'home no aconseguia que els hospitals propers l'admetessin com a pacient. Tan bon punt ho va saber, el pare Artigues va posar el veí en contacte amb el servei de Dermatologia de l'Hospital de Sant Pere Claver, on li van fer un tractament perllongat que va acabar feliçment amb la curació del nen i el seu retorn a Nevà. Va ser llavors que els veïns d'aquesta petita localitat, en senyal d'agraïment, van fer una recollida de fons per comprar un terreny a la localitat veïna de Planoles, per tal que els infants de la parròquia de Sant Pere Claver poguessin fer-hi les colònies i les acampades d'estiu.

I fou d'aquesta manera que, el 30 de març de 1959, s'inaugurà la Casa Refugi de Planoles, que rebria els primers grups de colònies el juny d'aquell mateix any. Des de llavors, bona part dels poble-sequins i poble-sequines, a més de molts nens i nenes que en els anys seixanta i setanta del segle XX vivien a les barraques, i també en el barris veïns del Raval i de Sant Antoni, han passat en algun moment de la seva vida per la casa de colònies de Planoles²⁸.

28 Existeix fins i tot un documental anomenat *"El Refugio"* rodat els anys inicials.

La mort del pare Artigues

El 22 de juliol de 1965, durant el trajecte d'anada a la casa refugi de Planoles per fer una visita de supervisió de les obres de la piscina, i poc abans d'arribar a Ribes, mor el pare Lluís Artigues en un accident de trànsit. Aquesta sobtada i sentida absència deixarà un buit a l'entitat de costosa i dolorosa recuperació. Qui havia estat el veritable motor de tot el moviment social que hem anat descobrint, i que havia aconseguit millorar notablement les condicions de vida d'un dels sectors amb població més deprimida de Barcelona, ens havia deixat.

Luis Artigues Sirvent, S. I.

✠ cura párroco de la Parroquia de San Pedro Claver, de Barcelona, falleció en la paz del Señor, víctima de accidente, el día 22 de julio, a los 58 años de edad, 34 de sacerdocio y 29 de vida religiosa, habiendo recibido los últimos Sacramentos. (E. P. D.)

— El P. Provincial, padres y hermanos de la provincia tarraconense de la Compañía de Jesús, y en particular los miembros de la comunidad parroquial de San Pedro Claver, los familiares del difunto, la Obra Médico-Social Claveriana y demás entidades apostólicas parroquiales, al comunicar a sus amistades tan sensible pérdida, les ruegan una oración por su alma. El entierro-funeral dará comienzo en la tarde de hoy sábado, a las 4'30, en la parroquia de San Pedro Claver (Vila Vella, 16, Barcelona), Descanse en paz.

Luis Artigues Sirvent, S. I.

✠ cura párroco de la parroquia de San Pedro Claver (Barcelona), ha fallecido, víctima de accidente de automóvil, habiendo recibido los Santos Sacramentos y Bendición Apostólica. (E. P. D.) — El Presidente, Cuerpo facultativo y enfermeras del Hospital de San Pedro Claver, de Barcelona, suplican a sus amistades una oración por el alma del recién fallecido padre y les invita al entierro-funeral que en la parroquia de San Pedro Claver (Vila Vella, 16, Barcelona), dará comienzo hoy sábado, a las cuatro y media de la tarde.

La tasca endegada per Artigues tenia el relleu en el nou rector, Joan Canet Llobet, aliè a la feina de l'Hospital, i en els vicaris Josep Maria Giol i Francesc Nolla i Cavallé, que va ser nomenat pare espiritual del col·legi. Però ben aviat es feu del tot evident que el traspàs del pare Artigues havia de marcar un abans i un després.

Esquela del P. Ll. Artigues
a *La Vanguardia* (FAPSPC).

1965-1974

La secularització i el tancament

El Concili Ecumènic Vaticà II i els seus efectes

La sobtada pèrdua de la persona que, des d'un bon inici i fins aquell moment, havia impulsat i liderat totes les activitats de la parròquia, genera un moment d'incertesa i obre un període de transició en què totes les parts intervinents hauran de ressituarse per refer l'equilibri trencat pel traspàs del mossèn.

Aquest fet sentit i luctuós coincideix en el temps amb un fet rellevant: la conclusió del Concili Ecumènic Vaticà II (1962-1965). D'aquest concili se'n derivarà l'aplicació de les noves directrius de l'Església, d'entre les quals destaca la secularització de diversos camps i sectors en els quals l'Església havia estat històricament present i determinant, i la sanitat n'era un de molt important. En aquest moment, la Companyia de Jesús designarà una persona de la seva institució per liderar aquesta complicada transició.

De manera concurrent, tots els canvis socials que s'estan iniciant entre la població constitueixen un altre factor de transformació latent en aquest punt: el món laboral obrer i els moviments veïnals comencen a organitzar-se i a emprendre accions per fer-se sentir, i es converteixen en una avantguarda dels canvis que s'acabaran produint quan mor el general Franco.

Cal remarcar, però, pel que fa a la documentació que hem pogut revisar durant aquest temps, que comença una de les etapes més confoses i opaques, bàsicament per la manca d'informació que hem aconseguit i que se'ns ha posat a l'abast²⁹.

Aquell mes de novembre de 1965 es presentà mossèn Canet als metges de l'hospital, com a successor de mossèn Artigues, a través d'una carta.

Ja cap a finals d'any, el 5 de desembre, el Dr. Manuel Guix i Santasusana, que havia rellevat en el càrrec el Dr. Pérez-Bufill quatre anys enrere, fou prorrogat com a president del cos facultatiu. També s'establiren les noves tarifes per a les visites que entrarien en vigor el mes de gener següent. Una altra de les decisions adoptades, fou la substitució del Dr. Planas Guasch pel Dr. Manuel Masoliver i Pons com a cap de cirurgia plàstica.

En un document d'aquella època es recullen dades de les actuacions per especialitats relatives a l'any 1965: se n'havien fet gairebé 40.000, de les quals 25.000 visites i 15.000 serveis diversos (injeccions, cures, analítiques i radiologia).

El mes de gener de 1966, com a continuació d'un treball d'organització i racionalització de l'estructura de l'hospital iniciada pel pare Artigues, es presentà el Projecte del Reglament del cos facultatiu de l'Hospital Sant Pere Claver a la Junta Consultiva per al seu estudi i aprovació. És en aquell moment que el Dr. Ezequiel Batalla, com a membre de la Junta Consultiva, dona a conèixer la nova estructuració dels horaris per evitar les incidències i les interferències que es produïen entre els metges i facilitar l'organització de les tasques. El pare Canet també els anuncia, a més, que ha encarregat un estudi sobre el futur hospital a una consultoria especialitzada en creació i organització d'hospitals.

29 Especialment per la manca de transparència, de recollida de fets, de claredat en acords i decisions, en definitiva, de concreció dels escassos documents interns als quals hem pogut tenir accés.

Hem pogut recollir algunes dades relatives als anys compresos entre 1965 i 1967. Hem observat que de les més de 25.000 visites de 1965, passem a les poc més de 23.000 l'any 1966, i per sota de les 22.000 de 1967 —un 14 % menys en els dos anys—. Pel que fa els serveis pres-tats, són més de 14.000 el 1965; 11.400 el 1966; i 11.200, el 1967, 21 % menys. Aquesta regressió numèrica del nombre d'atencions, així com les dades econòmiques que veurem tot seguit ens poden ajudar a intuir que la situació en què l'Hospital es mantenia en aquells moments no era precària, sinó crítica. Les dades econòmiques, en efecte, registraven pèrdues per un total de 36.000 pessetes l'any 1965; el 1966 se'n guanyen 36.000. Finalment, l'any 1967, se'n perden 535.000. Per elles mateixes, aquestes dades ja ens dibuixen la greu situació econòmica patida, i que probablement va ser un dels desencadenants dels canvis de gestió que exposarem més endavant.

Paral·lelament a tot el que fins aquí hem explicat, i com ja havíem apuntat a l'inici d'aquest període, entre l'octubre de 1962 i el desembre de 1965 es va celebrar a Roma el Concili Ecumènic Vaticà II, iniciat pel papa Joan XXIII i conclòs per Pau VI. L'objectiu principal d'aquest concili era l'adequació de l'Església Catòlica als temps moderns, per tal de desenvolupar la fe i de renovar la vida cristiana dels fidels. Arran del concili, comença un període en què moltes iniciatives socials, sanitàries, educatives i assistencials, que havien estat al llarg dels segles en mans de l'Església, aniran passant paulatinament a mans dels laics i entitats no confessionals.

Inici de la secularització

A finals dels anys seixanta, i en sintonia amb aquest nou esperit renovador, s'inicia un període gradual de desvinculació de la part medico-hospitalària respecte del funcionament de la parròquia i de la resta d'activitats socials assumides. A començaments de 1968, l'arquebisbat de Barcelona designa el pare jesuïta Lluís Antoni Sobreroca i Ferrer³⁰ amb l'encàrrec de dur a terme aquesta tasca amb decisió i mà tècnica. La seva experiència i expertesa, tant en l'aspecte econòmic com en l'organitzatiu, seran de gran vàlua i seran determinants en l'execució de l'encàrrec. Seguint aquesta línia d'actuació, el 20 de gener de 1968, el provincial de la Companyia de Jesús remet un escrit al Dr. Ezequiel Batalla, president de la Junta de l'Hospital Sant Pere Claver, en què es recullen les normes de laïcitat i es qüestiona la continuïtat de l'Hospital en cas que no s'hi facin canvis. La carta és taxativa: atorga un horitzó de dos anys com a màxim per fer-lo viable. El mateix dia, també escriu una missiva a mossèn Canet informant-lo que, en endavant, el pare Sobreroca presidirà el consell de l'Hospital. El dia 5 de juny s'emetrà un document en què es recolliran els termes i les fases del traspàs de l'Hospital als laics.

Un document mecanoscrit amb data de març del 1968 exposa que, d'acord amb les orientacions del Concili Vaticà II i de la Congregació General XXXI de la Companyia de Jesús, el provincial de la Tarraconense, el pare Enric Rifà, pren la decisió de traspasar el govern de l'Hospital de Sant Pere Claver als "laics". A tal efecte es constituirà una comissió mixta de jesuïtes i de metges que elaboraran i establiran una "declaració de principis" respecte al futur de la institució. Aquesta declaració deia el següent:

"La comisión mixta de jesuitas y médicos nombrada para tramitar la cesión y estudiar la promoción de un nuevo Hospital o la despari-

30 Lluís Antoni Sobreroca i Ferrer (Barcelona, 1922, 5 d'agost de 1999) fou un sacerdot jesuïta, fundador i primer director d'ESDADE (Escola Superior d'Administració i Direcció d'Empreses). Font: Viquipèdia (https://ca.wikipedia.org/wiki/Llu%C3%ADs_Antoni_Sobreroca_i_Ferrer).

ción del actual si, una vez agotadas todas las posibilidades, ello no fuese posible, creo necesario que en el futuro, cuantos se incorporen a las tareas de esta Institución, conozcan cuales son a grandes rasgos las líneas de fuerza de su actuación y estilo y los puntos de coincidencia ideológica que hacen posible la cordial, estrecha y eficaz colaboración de todos cuantos ya vienen trabajando en pro del Hospital San Pedro Claver , S.J. y por lo tanto suscriban la presente DECLARACIÓN DE PRINCIPIOS basada en el espíritu que animó su creación y debe ser norma perenne para el futuro”.

Podríem establir una certa correspondència i força semblança entre aquells principis i els valors actuals de la institució, dels quals aquells en semblen l'embrió. Sintèticament, els principis que havia d'adoptar i fer seus tota persona que s'hi incorporés en aquells temps consistien a aspirar a ser pastoralment i tècnica perfecta, a no discriminar i respectar les consciències individuals i sentir-se un instrument al servei de la comunitat. Propugnava el dret a la vida, a l'assistència mèdica de qualitat, a la millor recuperació, a la veritat diagnòstica, al secret de les dades i la informació sensible, etc.

En un cens del mes de maig de 1968 es relacionaven 57 metges i 28 auxiliars com a personal qualificat al servei de l'hospital. Un cens elaborat arran de la celebració d'eleccions, per tal de constituir el Consell d'Administració de l'Hospital de Sant Pere Claver per una primera etapa de tres mesos. El Consell elegit el formarien el Dr. Ezequiel Batalla com a director mèdic, el Dr. Josep M. Bartrina en qualitat de representant mèdic, la Sra. Francisca Calvo, que esdevindria la representant dels auxiliars; la Sra. Pilar Cusí com a representant de les religioses; el Sr. José Bargallo, que representaria els beneficiaris; i finalment, el pare Lluís Antoni Sobreroca com a representant de la parròquia. Es reservava al Dr. Batalla la proposta d'un administrador financer.

El 17 de juny, un article a la premsa informa de la cessió de l'Hospital de Sant Pere Claver als laics. En aquella entrevista amb el pare Sobreroca,

entre d'altres qüestions, s'hi esmenten diversos projectes, com el de la construcció d'un nou edifici per a encabir entre dos-cents i quatre-cents llits, així com també la creació d'escoles de directius d'hospitals, d'infermeres i de medicina tropical.

En un document del 5 juny de 1968, denominat "Avantprojecte d'acord interparroquial referent a l'Hospital Sant Pere Claver", es contempla la integració i la coordinació dels dispensaris existents i de les tasques d'assistència social entre els serveis de l'Hospital de Sant Pere Claver, els de les parròquies de l'àmbit del Poble-sec-Rambla: Betlem, Mare de Déu del Carme, Mare de Déu de Lourdes, Sant Agustí, Sant Pau del Camp, Sant Pere Claver, Sant Salvador d'Horta, Santa Madrona i Santa Mònica. S'estableix per a tal fi una junta interparroquial, detallant-ne els procediments d'elecció dels seus membres, així com les obligacions i compromisos de seguiment de la vinculació del l'hospital amb la vida pastoral de les parròquies. En tots els projectes posteriors, la Companyia de Jesús atorga a la persona del pare provincial —o a la persona en qui ell ho delegui— el dret de vet en tot allò que afecti la fe i moral de l'hospital. També s'hi recollia la potestat d'evitar que mai no pogués esdevenir una institució que perseguís fins lucratiu o que no estigués preferentment al servei de les classes necessitades, principalment de la parròquia de Sant Pere Claver i del veïnat.

El mateix pare Lluís A. Sobreroca, en un escrit del 12 de desembre del 1968, anuncia que el primer de gener de l'any següent serà la data acordada per a la creació de la Fundació de l'Hospital de Sant Pere Claver, substituint definitivament l'OMeSoC. A més, anuncia el final de la seva missió i de l'encàrrec que rebé per a aquest període de transició que ara conclou.

La Fundació

El primer dia de l'any 1969 es constitueix oficialment, amb la signatura dels estatuts, la Fundació Canònica Hospital Sant Pere Claver, finalment segregada de la parròquia. L'objecte serà la creació i l'administració d'un hospital, successor del fins aleshores Hospital Sant Pere Claver, la investigació i la docència mèdiques i l'atenció a les necessitats del tercer món. Pel que fa a la població que pretén atendre, l'article 4 ho precisa diàfanament: tothom³¹.

El dia 4 de gener, l'arquebisbe Marcelo Gonzalez Martín donarà el consentiment com a institut eclesiàstic no col·legiat a l'Hospital Sant Pere Claver. *El Correo Catalán* recollia aquest fet en sengles articles, i en el segon destacava la tasca de la institució amb el titular (El triomf d'una obra comunitària)³².

Tres dies més tard, el dia 4 de gener, monsenyor Marcelo González Martín, arquebisbe de Barcelona, autoritzarà l'aixecament d'un institut eclesiàstic no col·legiat, amb la denominació d'Hospital de Sant Pere Claver, així com els estatuts proposats adés esmentats i la declaració de principis que hauran de ser la base de desenvolupament de la nova entitat.

El diari *El Correo Catalán* del dia 7 de gener difondrà aquesta transferència de l'hospital a les seves pàgines, tot anunciant la concelebració d'una missa amb aquest motiu. Dos dies després, el mateix diari publicarà una entrevista amb el pare Enric Rifà, provincial de la Companyia de Jesús en aquell moment. A l'entrevista va exposar les tres línies inicials d'acció: la

31 "Todos los centros, dependencias y servicios de la Fundación estarán abiertos a todas las personas, sin discriminación de ningún orden y con un profundo respeto a las conciencias individuales, sin perjuicio del carácter confesional de la Fundación, entidad de la Iglesia Católica, cuyas directrices acatará y procurará llevar a la práctica. Ello no obsta a que el Hospital de San Pedro Claver atienda con preferencia a las necesidades de los habitantes de la demarcación arciprestal de Pueblo Seco – Ramblas constituida per el territorio de las Parroquias de Ntra. Sra. de Belén, Ntra. Sra. del Carmen, Ntra. Sra. de Lourdes, San Agustín, San José y Sta. Mónica, Santa Madrona, San Pablo, San Pedro Claver y San Salvador."

32 *El Correo Catalán*, 9/1/1969.

primera, la voluntat de passar dels 24 llits actuals de l'hospital a 200 llits; en segon lloc, la voluntat de crear una escola d'infermeres, una escola d'organització hospitalària i una altra d'investigació mèdica; i finalment, l'establiment d'una connexió amb el tercer món, per tal d'enviar-hi personal format i preparat amb la intenció d'esdevenir un centre de formació per a persones d'aquells països. Sobre la situació econòmica, informa que els serveis gratuïts prestats tant per part del personal facultatiu com de l'auxiliar, juntament amb un estricte control administratiu, en garantiran la solidesa i viabilitat.

La façana de l'hospital als anys 70 (FAPSPC).

El 17 de gener, el full dominical recull també els nous canvis a Sant Pere Claver i fa explícit que s'ha donat un termini de dos anys per desenvolupar els projectes d'ampliació comentats anteriorment.

Malauradament, el primer període de traspàs als laics no comença amb bon peu: entrem en un període fosc, del qual en tenim escassos testimonis i ben poques referències. Travessant aquesta nebulosa ens plantem a l'any 1971. Ens trobem plenament immersos en una etapa que no fa albirar gairebé res de bo per a la continuïtat de l'hospital. Al diari *Tele-exprés*, el 24 de novembre, apareix un titular que reflecteix una crisi: "Sant Pere Claver, un hospital benèfic que desapareix".

Novament al *Tele-exprés*, el 7 de gener de 1972, es diu: "Un centre sanitari benèfic. Els metges volen ressuscitar el Sant Pere Claver. Nosaltres anirem a l'hospital mentre hi hagi malalts que vinguin a visitar-s'hi, diu el director, doctor Bartrina." Efectivament, el Dr. Bartrina explica que en els vint anys de l'hospital, i fins al moment, es tenen comptabilitzades més de 60.000 fitxes mèdiques, i que en aquell moment s'hi fan anualment unes 25.000 visites. El metge i director insisteix en la necessitat i en la utilitat del seu servei, en el fet que cal un hospital en aquell districte, i que els metges s'oposen a anar-se'n i a haver de tancar l'hospital.

El tancament de l'hospital

Entre finals de 1973 i inicis de 1974, es produeixen un seguit de desacords i de dissensions entre part de la Junta de Govern i els capellans de la parròquia, per una banda, davant del cos facultatiu, en relació amb unes normes establertes pel provincial de la Companyia de Jesús. En concret, els pares Canet, Giol, Nolla, Pañella i Ruiz sol·liciten la limitació dels espais de l'edifici a través d'una carta amb data del 14 de març de 1974 i enviada al provincial. Demanen que totes les dependències sanitàries quedin separades per envans de la resta de la comunitat parroquial, així com també de l'escola. Sol·liciten, a més, un canvi de denominació de l'hospital, sense fer-hi cap proposta. Per acabar, requereixen que el contracte, signat a precari, ho sigui per un termini determinat i no per a un temps indefinit. És a dir, proposen límits a la separació sense donar carta blanca a cap possible iniciativa futura per part dels laics que els pugui deixar sense control. Insisteixen també en la importància d'oferir atenció al marginat a la parròquia de Sant Pere Claver, la qual cosa ja li havien sol·licitat, com expressen, al gener de 1972. Al final de la missiva afegeixen: “esperem que la Companyia es mantingui ferma [en aquest tres punts exposats], atès que no es veu factible la solució òptima que seria el tancament.” Aquesta sentència, per ella mateixa, ja ens pot ajudar a ser conscients de fins a quin punt la situació havia arribat a ser irrespirable.

La Sra. Mercè Cirilo, voluntària, planxant a les dependències comunes que l'hospital compartia amb la parròquia i l'escola (FAPSPC).

Corre una anècdota de l'època segons la qual, en aquells moments, el rector no trepitjava pràcticament mai les dependències sanitàries. En un moment determinat, les religioses el van requerir a fi i efecte de donar l'extremunció a un pacient que s'hi estava; el capellà s'hi negà rotundament, però hi va anar finalment una matinada, abans que cap metge anés a l'hospital i no pogués evitar creuar-se'l i haver de saludar-lo. Fins aquest punt s'havien tensat les relacions.

En paral·lel a aquests episodis conflictius, en uns documents que obren a l'arxiu de la parròquia, apareixen unes dades estadístiques del 1973. Aquest estudi tracta sobre la població escolar, d'entre 6 i 14 anys, i els centres d'ensenyament a la zona. La població en edat escolar és en aquell moment de 8.249 infants. Els quatre centres escolars existents —l'Academia Espinosa, l'Academia Almi, el Colegio Nuestra Señora de la Consolación³³ i el Col·legi Sant Pere Claver— només podien oferir 1.897 places. És a dir, tan sols el 23 % de la població escolar tenia plaça al barri. Es tractava d'una iniciativa documental per refermar la important tasca educativa de la Companyia al barri i que justificava la necessitat de la segregació d'espais respecte a l'hospital.

Les Misioneras Auxiliares de la Iglesia, dones seglars amb vocació de servei dins de l'àmbit de l'Església, a través d'una carta amb data de l'11 de març de 1974, anuncien la seva retirada de l'hospital i que, talment com ho indiquen a la missiva, s'acabarà produint el mes de juliol següent. Les causes adduïdes i que han motivat aquesta marxa són diverses: d'una banda, les fortes exigències del treball a l'hospital combinades amb la manca de personal i, de l'altra, les necessitats derivades de l'obertura d'un nou centre de la seva comunitat a Cali. Aquestes misioneres s'havien estat ocupant fins aquell moment de l'avituallament, de la neteja, de l'atenció d'infermeria i de la coordinació dels metges. A tall de curiositat, hem de saber que, habitualment, l'hospital tancava el mes d'agost, per tornar a obrir el setembre.

33 Des del curs 2015-2016, Escola Maristes Anna Ravell.

Recordarem l'escrit enviat pels cinc pares de la parròquia al Provincial de la Companyia exposant-li la situació crítica entre el cos mèdic i ells, i en què demanaven la parcel·lació i estanqueïtat total dels espais. Enmig d'aquest moment certament crític apareix un escrit sense datar remès per la direcció de l'hospital, en què demana que, un cop que les voluntàries missioneres han deixat el centre, les dependències de la cuina, del safareig i del planxador, que fins aleshores havien estat ocupades per elles i que havien fet servei tant a l'hospital com a la parròquia, ara fossin cedides als serveis hospitalaris.

El fet és que, poc després que marxessin les Misioneras Auxiliares de la Iglesia, arribats al mes d'agost, l'hospital va tancar —com ja venia fent habitualment. Però, en arribar el mes de setembre... ja no va obrir les portes. La marxa de les religioses va comportar la contractació de personal sanitari seglar i haver de doblar el preu de les visites. Finalment, a causa de la inviabilitat d'aquesta opció, el cos facultatiu va decidir tancar l'hospital i mantenir en funcionament únicament els dispensaris.³⁴ Com a resposta a aquesta decisió, un bon nombre dels facultatius, que fins al moment sempre hi havien treballat de forma altruista i desinteressada, es van constituir en grup i, un cop acordades les bases de la seva reclamació, varen demanar d'entrevistar-se amb l'arquebisbe Modrego per fer-li saber el seu malestar i la seva disconformitat amb el tancament.

En aquells moments, tot i aquesta situació excepcional i crítica, els serveis del dispensari continuaren funcionant amb els metges i el personal sanitari col·laborador habitual i a ple rendiment. Com es farà evident, la impossibilitat de fer-hi intervencions quirúrgiques obriria un front de conflictes, a partir del moment en què algun facultatiu hauria acabat derivant algun pacient a les seves consultes particulars i privades.

Al diari *Mundo Diario* del 6 de novembre de 1974 destaca un titular a tota pàgina: "El último hospital del Poble-sec (Distrito II) San Pedro Claver se

³⁴ Informació extreta de la publicació *Mundo Diario* del dia 6 de novembre de 1974.

acabó. El centro está cerrado desde el pasado mes de septiembre y sólo se atienden las consultas externas.”

Gairebé un any després del tancament del centre, el dia de la Mare de Déu d'agost de 1975, es produirà un fet que canviarà sortosament el fosc destí al qual semblava destinat l'hospital: aquell dia arriben, provinents de la Maternitat, les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, amb sor Antonia Larrea Beaumont al capdavant. L'arribada d'aquestes germanes esdevindrà un punt d'inflexió i suposarà un canvi de rumb determinant per al nou període que s'encetarà i que propiciarà, com veurem, la reobertura del centre hospitalari.

1975-1991

Època de canvis

La reobertura: sor Antonia Larrea

Iniciem l'any 1975 amb un escenari prou incert i descoratjador pel que fa a la institució sanitària, com bé podrem intuir arran de la situació exposada: l'Hospital Sant Pere Claver roman tancat, tot i els moviments, maniobres i esforços per a la seva reobertura realitzats per part d'alguns facultatius. Les “monges missioneres”³⁵, que fins al moment s'havien fet càrrec de les feines auxiliars i de la infermeria han marxat definitivament de l'entitat. La parròquia i el col·legi funcionen amb normalitat i tiren endavant de la mà dels pares jesuïtes, els quals no veuen amb massa bons ulls la deriva que, fins a la data i tal com ho havien manifestat al pare provincial, havia anat prenent l'hospital. Tan sols el dispensari segueix prestant servei, gràcies a l'esforç i a la bona voluntat d'alguns metges i del personal sanitari voluntaris.

Enmig d'aquest escenari, podem asseverar que els canvis socials que havien de comportar, tant la mort del dictador Francisco Franco al novembre de 1975, com el període de transició que s'iniciaria posteriorment, ja s'intuïen i es detectaven a la Fundació des d'un temps abans de produir-se aquests esdeveniments. És per això que en aquest tercer bloc tractarem

³⁵ Així anomenaven popularment les Misioneras Auxiliares de la Iglesia.

tot un seguit de transformacions esdevingudes a la institució, la major part dels quals n'eren conseqüència directa dels nous temps socials i polítics d'aquella època de reformes.

Tanmateix, aquell moment havia de significar un període de consolidació respecte a les relacions internes de la institució, que hauria d'apaivagar i de reconduir algunes situacions crítiques i convulses heretades del període anterior.

És així com, enmig d'aquest context de forta tensió, el 15 d'agost de 1975 arriben a Sant Pere Claver dues religioses, dues Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül: sor Antonia Larrea Beaumont i sor Ester Alonso, ambdues procedents de la Casa de Maternitat Provincial de Barcelona³⁶. Sor Antonia, una enèrgica i perseverant religiosa navarresa, aporta una gran experiència tècnica i humana, i és una persona amb una gran visió i de fortes conviccions³⁷. Segons explica la mateixa germana, en arribar per primera vegada a la Fundació, la rebé molt amablement el director, el Dr. Gabriel Pérez-Bufill. El director la posà en antecedents de la situació de l'hospital, insistint en la necessitat de tornar-lo a posar en marxa tan aviat com fos possible —el més d'octubre a molt estirar— posant l'accent especialment en tenir a punt el quiròfan³⁸. L'arquebisbat havia establert que, en cas de no complir aquest termini, l'hospital hauria de retornar a la Companyia de Jesús.

Amb aquesta premissa, sor Antonia es disposa a inventariar, des d'una perspectiva realista, les existències i l'estat del material, dels espais i dels equipaments de l'hospital, que, com recordem, romania tancat en aquells moments. Compta amb dos quiròfans, té una sala d'esterilització amb un corredor que, a la vegada, fa les funcions de vestidor; i per tot equipament, dues taules d'operar i un senzill aparell d'anestèsia. Però de fet, els quiròfans són totalment inservibles. Aquella llòbrega instal·lació no disposa de cuina, de safareig ni d'un

36 Foren destinades per la germana visitadora de la Companyia en aquell moment, sor Genoveva Massip, arran de la demanda que li feu l'arquebisbe de Barcelona, el Dr. Modrego.

37 Segons explica el dr. Vilurbina en un escrit de 2017, sor Antonia Larrea declarà: "Pensé: Lo voy a levantar. No podemos ser tan cobardes e irnos."

38 Informació facilitada per sor Antonia Larrea, a través d'un fax enviat el 17 de juliol de 2017.

trist lloc on poder estendre la roba. Tampoc no hi troba cap mena de material ni estri de cuina, ni cap classe de parament que es pugui utilitzar per servir els àpats. Pel que fa a l'estat de l'edifici, el panorama no és menys desolador: a la planta baixa, un espai deixa entreveure el que havia estat una recepció; més enllà, un cop passat l'arxiu, hi troba la sala de rajos X i de radioteràpia, el laboratori tot seguit, i al fons, un dispensari. A la primera planta, uns dispensaris precàriament moblats i equipats, i també una dependència que, segons intueix, havia fet les funcions de farmàcia. Finalment, al segon pis, descobreix una sala de juntes buida, i més enllà, unes habitacions ombrívoles amb 22 llits ben atrotinats coberts de matalassos doblegats, rosegats per ratolins i completament inservibles. Cap rastre de roba ni de parament per als llits.

Sor Antonia Larrea Beaumont, filla de la caritat, esdevindria una figura clau de la reobertura de l'hospital, i una persona molt estimada per la seva dedicació i compromís amb l'entitat (FAPSPC).

La primera tasca que emprengué —seguint els criteris del Patronat— fou la de pintar curiosament els interiors i col·locar cortines a les habitacions. En segon lloc, cercà i organitzà els contactes externs oportuns per poder explicar-los la situació i establir vincles de suport. Els coneixements, l'experiència i la xarxa de contactes adquirits a la Maternitat resultaren imprescindibles perquè les religioses aconseguissin millorar l'aspecte i la salubritat del centre. A continuació, escometeren la necessària renovació del mobiliari; cercaren i obtingueren el crèdit i fons suficients per a l'adquisició —i en alguns casos cessió— de nou equipament mèdic: material per descomptat més adequat i amb els avenços més moderns del moment³⁹. Com a gestió paral·lela, el cos facul-

39 Cal destacar especialment el suport del Sr. Enric Macià, un proveïdor de material sanitari que, fent confiança a la paraula donada per sor Antonia equipà el quiròfan i altres dependències que permeteren tornar a posar en marxa l'hospital. Li va anar pagant a poc a poc fins a la darrera pesseta.

tatiu que seguia implicat en el projecte va presentar un pla de viabilitat a l'arquebisbat. Aquesta convergència d'iniciatives, sortosament, va permetre la reobertura del centre poc més endavant, va aconseguir conjurar entre tots plegats l'espasa de Dàmocles que n'amenaçava la continuïtat i, a més, els va permetre encarar amb garanties suficients el seu manteniment.

Un altre dels aspectes clau que van haver de considerar, pel que respectava a la sostenibilitat, fou augmentar suficientment els ingressos fins al punt que això fos possible. Per assolir-ho, calia fer el màxim d'intervencions quirúrgiques, tantes com permetés l'estructura. També s'havia de procurar l'ocupació plena i permanent dels 22 llits de què disposava el centre per a les convalsescències.

Un nou quadre mèdic

Quan a la tardor de 1975 es va reprendre finalment l'activitat de l'hospital amb l'objectiu d'aconseguir el vistiplau de l'arquebisbat, alguns dels antics metges col·laboradors ja no hi van tornar, segons recull el testimoni de sor Antonia. Explica i detalla el serveis que hi havia en aquell moment històric. Aquests eren els facultatius responsables de cada especialitat a la represa:

Al·lèrgia	Dr. Martí ⁴⁰
Cardiologia	Dr. Mallol
Cirurgia	Dr. Bru
Dermatologia	Dr. Mercadal
Ginecologia	Dr. Cabré
Laboratori	Dr. Llevat
Medicina interna	Dr. Castillo
Oftalmologia	Dr. Pérez-Bufill
Otorrinolaringologia	Dr. Pulido
Pediatría	Dr. Roca
Radioteràpia	Dr. Guix
Raigs X	Dr. Caralt
Reumatologia	Dr. Batalla
Servei de psiquiatria, d'adults i infantil	Dr. Font
Traumatologia	Dr. Velasco

En el seu escrit, sor Antonia detalla que els doctors Bru, Cabré, Llevat, Martí, juntament amb el Dr. Moreno, que també s'incorporava al projecte, en constituïen la saba nova.

I fou així que finalment, el 13 d'octubre de 1975, es feu la primera operació de cataractes per part del Dr. Pérez-Bufill. Només dos mesos després de

⁴⁰ El Dr. Martí va ser contractat inicialment com a pediatre, especialitat que també tenia, i posteriorment va dedicar-se amb exclusivitat a les al·lèrgies.

l'arribada de les germanes, s'havia tornat a posar en servei l'Hospital de Sant Pere Claver que feia més d'un any que romania tancat. Amb aquesta intervenció, l'arquebisbat n'autoritzava la reobertura i la gestió de la Fundació en les mateixes condicions que abans del tancament.

Intervenció de cataractes del Dr. Pérez-Bufill l'any 1975. Aquest acte quirúrgic permetria la continuïtat de l'Hospital (FAPSPC).

Cal tenir present que, tant el fet del tancament del centre, com la retirada de les Misioneras Auxiliares —que havien generat confiança i guanyat ascendència entre el veïnat—, van comportar com a conseqüència que la majoria dels pacients deixés d'anar als dispensaris. En resum, l'hospital havia patit una forta pèrdua de confiança per part de la població, una credibilitat que amb penes i treballs s'havia anat guanyant des dels inicis i durant vint anys. I aquest fet atorga encara més mèrit a la reobertura, perquè va acabar recuperant la confiança malmesa i va aconseguir el retorn gradual dels pacients, en algunes ocasions, no sens falta d'adversitats⁴¹.

41. Fou inevitable la circulació de rumors crítics entre el veïnat respecte als canvis que s'hi anaven realitzant.

Després de les dificultats i de la complexitat que va comportar el període previ a la clausura de l'hospital —i àdhuc el fet del tancament mateix—, es produí una oportuna simbiosi. Amb la ferma tenacitat i el caràcter compromès de les noves religioses per una banda i amb la sòlida voluntat altruista dels membres del cos sanitari que desitjaven reobrir el centre malgrat totes les adversitats per una altra, van aconseguir recuperar l'activitat de l'hospital i en les millors condicions sanitàries possibles. Permeteren posar en funcionament una maquinària que esdevindria molt més efectiva i més dinàmica que en el període anterior.

Aquest impuls marcà un punt d'inflexió i comportà la redacció d'uns nous estatuts de la Fundació, en senyal de confirmació i de reconeixement d'aquest nou moment de renaixement. Amb aquests estatuts, pretenien superar les obsolescències heretades, adequar-se a la realitat dels nous moments que s'obrien i, per sobre de tot, aquests nous estatuts evidenciaven una clara aposta de futur.

L'equip de traumatologia després d'una exitosa intervenció quirúrgica.

I què passava mentrestant aquell 1976 a la parròquia? Mn. Josep Maria Giol Bayona era nomenat nou rector, i comptaria amb Mn. Francesc Nolla i Mn. Josep Maria Pañella com a vicaris. Entrem en plena etapa de la Tran-

sició i ben aviat, al 1976, l'escola passa a ser mixta, i com moltes altres escoles del país, trencarà amb la segregació i aplegarà nens i nenes junts dins de les aules.

També són els temps en què el pare Joan Rovira donà a conèixer i feu ressò de la tasca que, en els diferents camps de servei, es feia a la parròquia de Sant Pere Claver. Aquesta difusió va transcendir els límits tradicionals de la parròquia, ja que el pare Rovira era professor a l'escola de les monges del Sortidor⁴², on llavors hi havia l'església de Sant Salvador d'Horta.

El febrer d'aquell 1976, a l'edat de 72 anys, moria el Dr. Josep Mercadal Peyrí, director del Servei de Dermatologia. Ens havia deixat una autoritat en aquest camp de la medicina. El Dr. Mercadal havia estat un dels metges que havien posat en marxa el dispensari en els inicis, així com l'hospital uns anys més tard. Havia estat membre numerari de la Reial Acadèmia de Medicina, President d'Honor de la Reial Acadèmia Espanyola de Dermatologia, expresident de la Germandat dels Sants Cosme i Damià de Barcelona, i de la Federació de Germandats d'Espanya. També va ser vicepresident de la Federació Internacional de les Associacions de Metges Catòlics. Aquestes dades ens poden ajudar a fer-nos una idea del nivell i rellevància, tant acadèmica com professional, dels facultatius que han passat per la institució.

Una mostra clara del grau de vinculació que s'establia amb l'Hospital de Sant Pere Claver: tant el seu fill, el Dr. Oriol Mercadal, com posteriorment el net, el Dr. Àlex Mercadal, ambdós també dermatòlegs, continuaren exercint llur professió en el si de la institució. També hi va passar la senyora Núria Mercadal Peyrí, exercint funcions d'educadora, en compliment del Servei Social⁴³.

42 Actualment, Escola Maristes-Anna Ravell. Les monges, en aquell moment, es denominaven Reverendas Franciscanas de la Consolación.

43 Com a equivalent al servei militar masculí, les dones realitzaven diferents tasques a l'Auxili Social o en altres àmbits, com ara hospitals, escoles, orfenats, menjadors infantils o biblioteques.

Sembla que algunes coses van canviant a l'Estat espanyol. A finals de 1976, els ciutadans majors de 21 anys són convocats en referèndum per aprovar la Llei per a la Reforma Política, que haurà de permetre un cert pluralisme polític. Amb una participació d'un 77,7 %, el sí guanya amb rotund 97,3 %.

El 21 de desembre també ens deixà un altre dels pioners de l'hospital, el President d'Honor des del 1962, l'oftalmòleg Gabriel Pérez-Bufill i Pichot. Fou un dels facultatius clau ja des dels inicis, un home vinculat en tot moment a l'entitat. La seva vídua, la Sra. Mercè Nogué, va mantenir un estret llaç amb la institució i fins al punt de, més endavant, formar part del Patronat fins el 1984.

Efectivament, estem immersos en una època de transformacions socials i polítiques: el mes de juny de 1977 se celebren les primeres eleccions a les Corts d'on sortiren els primers membres del Parlament i del Senat que acabaran redactant la Constitució de 1978. A l'octubre, es restableix la Generalitat, de manera provisional, amb l'arribada del president Tarradellas de l'exili. Aquesta Generalitat redactarà l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, que s'aprovarà el mes de desembre per referèndum. Aquests canvis també afectaran radicalment l'administració pública. L'adaptació de les nostres estructures com a institució a les noves demandes funcionals generades esdevé prioritària i necessària, sinó estratègica. Això ens obligarà a seguir els paràmetres de procediments, mitjans i serveis que estableixi l'administració, dins del pla general de creixement i de millores de l'assistència sanitària. Així, el 1977 se signa un conveni amb el Seguro Obligatorio de Enfermedad (SOE) de la Seguretat Social. És la primera signatura, el tret de sortida d'una llarga relació de col·laboració amb les administracions que es manté fins avui.

El 1978 és també un any convuls. Se celebren les primeres eleccions al Parlament de Catalunya des dels temps de la República, que les guanyarà Convergència Democràtica de Catalunya, partit liderat per Jordi Pujol i Solé. Aquell estiu, un camió cisterna carregat de gas propà pateix un tràgic accident al delta de l'Ebre i col·lideix amb la tanca que separa el Càmping

Els Alfacs amb la N-340 i acaba explotant. Moren 215 persones. A Itàlia, les Brigades Roges segresten Aldo Moro, el primer ministre, que serà assassinat dies més tard. Joan Pau I succeeix Pau VI com a papa. El seu pontificat només durarà 33 dies. Joan Pau II el succeirà aquest mateix any.

Al mes de desembre, el Dr. Josep M. Biel presenta la seva dimissió com a president del Patronat. Aquest fet, sumat a les defuncions que s'havien produït, dels Drs. Pérez-Bufill i Josep Mercadal, provoquen tot un seguit de canvis i de noves incorporacions en el si del Patronat de la Fundació Hospital Sant Pere Claver. Segons els estatuts que s'estaven redactant, el Patronat hauria d'estar conformat pels membres subsistents fins a la data, procurant que sempre fossin dos metges que formessin o haguessin format part del cos facultatiu. Pel que fa a la Junta Directiva, havia d'estar integrada pel director mèdic, l'administrador, dos membres designats pel Patronat i dos membres escollits pel cos facultatiu, caps de servei sempre que fos possible. Seguint aquestes premisses, i amb les noves incorporacions, el Patronat —òrgan de govern de la institució— quedarà format pels patrons següents: Sr. Jaume Castells Lastortras com a president, el Sr. Víctor Orta com a vicepresident i la Sra. Carme Comas de Broto, el Sr. Ricard Corachán, la Sra. Mercè Nogué, vídua de Pérez-Bufill, el Dr. Jordi Font i el Dr. Oriol Mercadal Peyrí. També es definirà la Junta Directiva, encarregada de la gestió del dia a dia: estarà constituïda per la Sra. Carme Comas de Broto, per la Sra. Mercè Nogué, pels Drs. Jordi Font, Josep M. Bartrina i Pere Benito; i també hi figurarà sor Antonia Larrea en qualitat d'administradora.

Pel que sembla, les dinàmiques del dia a dia a l'hospital van tornant a la normalitat i a ple rendiment. Amb tot, un dels serveis que s'havien recuperat es va haver de tancar finalment, el Servei de Radioteràpia. No disposaven de diners per renovar ni per mantenir un equipament que s'havia anat malmetent, a més de la incertesa sobre si les parets estaven prou condicionades i tenien el nivell de protecció requerit per a les irradiacions.

En una carta escrita el 21 de febrer de 1979 al provincial de la Companyia de Jesús, el Patronat i la Junta Directiva expliquen la situació en què es

troba l'Hospital. A l'escrit detallen que tenen 23 llits per als malalts que necessiten hospitalització. Expliquen que estan en funcionament en aquell moment 22 especialitats ambulatòries, i que compten amb un equip de 52 metges que visiten els pacients amb regularitat. Segons els registres de l'any anterior, ingressaren 541 pacients a l'Hospital, el 90 % dels quals per raons quirúrgiques, i s'hi realitzaren 521 intervencions. Pel que fa a visites ambulatòries, se'n van fer una mitjana de 1.296 mensuals. Només a Radiologia es van fer 3.017 plaques i, al laboratori, 1.883 analítiques. Gràcies a aquesta carta, també hem pogut esbrinar que els consultoris funcionaven matí i tarda i de dilluns a dissabte. Això suposava un considerable esforç de sincronització i encaix de les visites, a causa de la limitació del nombre de consultoris disponibles. Gràcies al conveni subscrit l'any anterior amb la Seguretat Social, el nombre de visites havia augmentat. Aquesta missiva, que té aspecte d'informe, acaba amb l'estimació que els ingressos hospitalaris i el nombre de visites s'incrementarien en un 15 %. Conclou exposant la conveniència d'una futura ampliació del nombre de llits del centre hospitalari, per passar dels 23 actuals a 60; amb el desig —qui sap si amb el convenciment en aquell moment— que el futur mapa hospitalari inclourà l'Hospital Sant Pere Claver entre els hospitals de la xarxa a Barcelona.

El dia 7 de maig d'aquell 1979, l'arquebisbat aprova definitivament els nous estatuts de la Fundació Hospital Sant Pere Claver⁴⁴, que substituiran els anteriors de desembre de 1975. És en aquesta època quan es produeix un conflicte per una competència d'ús entre les monges, l'escola i l'hospital. Tot l'enrenou sorgeix arran de la tibantor i del litigi que es va generant en haver de compartir l'accés als serveis i funcions respectius a través d'una escala comuna. Pel que sembla, la convivència no és gens fàcil ni harmònica. La Junta Directiva de l'Hospital presenta al provincial de la Companyia de Jesús, aquell mateix mes de maig, un pressupost d'obres per comunicar la cuina i els oficis amb la resta de l'edifici sanitari; demanda probablement vinculada amb la petició ja plantejada en la carta

44 La institució, tot i haver passat a mans dels laics, és una fundació canònica, per la qual cosa depèn i ret comptes a l'arquebisbat en lloc de fer-ho al Departament de Justícia.

enviada el 1974, i comentada en el capítol anterior. La resposta a aquesta sol·licitud, amb data del 16 de juliol de 1979, exposa que la companyia ha canviat de criteri i que no es podran executar les obres. El pare provincial argumenta que, actualment, la Companyia de Jesús està plenament implicada en l'assumpció de les seves responsabilitats educatives sobre les escoles del seu àmbit i, per tant, també del col·legi de la parròquia de Sant Pere Claver. Compartint el mateix criteri que la resta de la comunitat educativa —tant el professorat com les pròpies famílies—, no considera gens convenient tirar endavant les obres proposades per la direcció de l'hospital per la pèrdua d'espai que comportaria per a l'escola. En contrapartida a aquesta negativa, el provincial proposa l'expansió de l'hospital en un terreny de la parròquia que hi ha a tocar del passeig de Montjuïc. El problema continuarà de moment encallat i sense resoldre.

A les acaballes d'aquell any 79, l'empresari Jaume Castells Lastortras⁴⁵, que és el president del Patronat, presenta la seva dimissió per motius personals argüint saturació de feina, la qual cosa no li permet desenvolupar la funció satisfactòriament. El substituirà com a president en funcions el vicepresident, Víctor Manuel Orta Buj.

El febrer de 1980 el Servei de Psiquiatria de l'Hospital de Sant Pere Claver redacta —probablement ho fa el Dr. Jordi Font— un informe molt complet i detallat del servei. Al capdavant, i des de 1964, hi situa el Dr. Font mateix. S'hi explica que l'any 1979, el servei estava dividit en dues branques: Psiquiatria d'Adults i Psiquiatria Infantil, divisió que s'havia efectuat l'any 1975. El primer, dirigit pel mateix Dr. Jordi Font, el conformaven ell mateix com a psiquiatre i les psicòlogues Pilar Raventós, Victòria Sastre i Montserrat Trias. S'hi afegirien poc temps més tard el Dr. Rafael Ferrer, psiquiatre i la psicòloga Isabel Laudo. El Servei de Psiquiatria Infantil estava organitzat inicialment per la Dra. Maria Victòria Oliva, psicòloga i psicoanalista, — que n'era la responsable— i la Dra. Antonia Grimalt, psiquiatra; poc després es

45 Fou un empresari, industrial i banquer, ben relacionat amb les jerarquies, que va bastir un grup industrial, comercial i financer i que va acabar retirant-se a Lausana (Suïssa).

van incorporar el Dr. Jaume Aguilar, psiquiatre i la psicòloga Mercè Sariol. Els dos serveis realitzaven un veritable treball en xarxa, fortament focalitzat al barri i enllaçat amb el teixit associatiu: escoles, entitats socials, associacions de veïns... També feien una tasca divulgativa i preventiva, sempre dintre de les possibilitats i tant com la situació ho permetia en aquells moments: es procurava fer saber entre el veïnat la labor i la bona feina que es feia a l'hospital. El fet de comptar amb col·laboradors interns qualificats ajudava a mantenir un control òptim de qualitat de les activitats que s'hi duïen a terme. També la creació d'un arxiu de dades complet i unificat permetia la realització d'estudis epidemiològics, així com altres treballs d'investigació. L'informe conclouïa assenyalant la conveniència d'efectuar una ampliació de plantilla adequant llur horari laboral al creixement del servei; també incidia amb la necessitat d'incorporar un assistent social pel capbaix, i també la conveniència de poder disposar de nous locals i de més espai, per dur a terme satisfactòriament les tasques professionals amb eficiència. Per fer-nos una idea de la manca d'espais al primer pis de Vila i Vilà, el Servei de Salut Mental per als adults passava consulta els dilluns, dimecres i divendres, mentre que l'infantil visitava els dimarts, els dijous i els dissabtes, i els dos serveis compartien despatxos. Moltes de les persones dels equips mèdics respectius no es coneixien.

Entre molts dels canvis que s'han anat produint d'ençà de la mort de Franco, en destaquem un que protagonitza l'Ajuntament de Barcelona. De la mà del regidor Agustí de Semir, el consistori atorga unes subvencions per a la creació de quatre Centres d'Higiene Mental d'implantació comunitària a la ciutat. Els Serveis de Psiquiatria de Sant Pere Claver seran uns d'aquests centres. Més endavant, serà la Diputació de Barcelona qui començarà a crear una xarxa d'equips d'assistència mental ambulatoria, i ho farà signant un dels primers convenis amb els nostres Serveis de Psiquiatria Infantil i d'Adults.

Aquell 1980 entrà en funcionament un nou servei de salut mental: la Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Adults (UPPA), un recurs especialitzat en psicoteràpia psicoanalítica focal individual per a persones adultes. També incidiria en psicoteràpia familiar. Tot a través d'un equip assistencial

de psiquiatres així com de psicòlegs clínics especialitzats en tractaments psicoterapèutics.

Un altre pas cap endavant: aquell 1980, la Fundació Hospital subscriu un conveni amb l'Instituto Nacional de Previsión⁴⁶. Aquesta signatura comportarà que les persones usuàries podran ser ateses gratuïtament, ja sigui en la vessant assistencial o bé quirúrgica, en les mateixes condicions que en qualsevol altre centre de la xarxa de la Seguretat Social. Amb aquest conveni se segueixen consolidant els lligams amb l'Administració, la qual cosa serà imprescindible per garantir la continuïtat i la sostenibilitat de la institució.

No voldríem passar per alt un document ben singular, amb data d'octubre d'aquest 1980 i que pot ajudar a il·lustrar-nos respecte a la implicació i al compromís amb la institució que havien demostrat, des d'uns inicis, aquells metges pioners. En un certificat signat pel secretari del Patronat, l'advocat Ricard Corachán, es recull la decisió adoptada durant la junta del 7 d'octubre de comprar l'entresol tercera d'un immoble del carrer de Puig i Xoriguer. Aquest habitatge, curiosament, era propietat del Dr. Josep Maria Bartrina Calvo, de la Sra. Maria Mercè Nogué, vídua del Dr. Gabriel Pérez-Bufill, i del Dr. Manuel de Caralt. Pel que hem pogut descobrir, aquest pis havia estat adquirit anys enrere, poc després de l'arribada de les Filles de la Caritat, pels Drs. Bartrina, Perez-Bufill i el Dr. de Caralt perquè les germanes poguessin establir-hi llur comunitat. En aquest pis-comunitat, a més, hi van anar acollint infants desemparats que quedaven a cura d'una altra germana.

Un altre fet rellevant d'aquella junta és que el Sr. Víctor Manuel Orta Buj dimitirà com a vicepresident en aquella mateixa reunió, deixant alhora la presidència en funcions que també ostentava. El rellevarà en ambdues funcions qui n'era en aquell moment el secretari, l'advocat Ricard Corachán Llor, fill del Dr. Manuel Corachán⁴⁷.

46 Actualment Institut Nacional de la Seguretat Social.

47 El Dr. Manuel Corachán fou un cirurgià de gran prestigi internacional i president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. Fundà la Clínica Corachán a Barcelona.

El setembre de 1981 arriba a l'entitat la Sra. Carme Cosp, que s'integra a la institució com a secretària de salut mental d'adults. La Carme Cosp desenvoluparia —com ja anirem veient— diferents funcions dins la Fundació durant els anys següents.

Era del tot evident que, si volien tasconar la continuïtat de l'hospital, l'havien de redimensionar; el creixement era del tot imprescindible. Però, quines opcions hi havia? Un informe jurídic i econòmic datat el març de 1982 planteja tres possibilitats d'ampliació de l'hospital: la primera, ampliar-lo des del solar actual de Vila i Vilà, 16 —l'actual seu—, annexant el solar contigu del carrer de Puig i Xoriguer; la segona opció proposa la construcció en un solar situat a la cantonada de la banda mar de Puig i Xoriguer amb Albareda, que avui en dia és un bloc de pisos; i la tercera, construir en un solar a la confluència, costat muntanya, de Puig i Xoriguer amb Albareda, on actualment hi ha la seu de la Fundació Arrels. Soltadament, una vegada analitzades i debatudes aquestes tres opcions, queden totes tres descartades i s'acorda ampliar l'edifici actual afegint una planta més. El pressupost d'aquestes obres d'ampliació puja a gairebé deu milions de pessetes⁴⁸.

El mes de maig, el Patronat renova alguns càrrecs que han quedat vacants a la Junta. En un escrit amb data del dia 3, el Sr. Ricard Corachán, president provisional, informa dels nous patrons que s'incorporen i quines seran llurs funcions. Quedarà constituït per, a més d'ell mateix, la Sra. Carmen Comas de Broto, la Sra. Mercè Nogué, com a secretària, el Dr. Jordi Font, el Dr. Gerard Manresa i Formosa, en qualitat de vocals, i el Dr. Dídac Parellada i Feliu, que farà les funcions de vicepresident. Aquests dos darrers membres s'integren també com a nous patrons.

El mes d'octubre, tres dels facultatius més joves de la casa, el Dr. Benito, el Dr. Ferrer i el Dr. Moreno, remetent una carta al Patronat interpellant-lo i donant llur punt de vista sobre l'orientació del futur de la institució. En aquells moments a l'Hospital es debatien dues posicions confrontades: una, la de

48 Aplicant el canvi en euros i l'IPC acumulat fins avui, equivaldria aproximadament a 224.000 €.

mantenir l'actuació d'hospital de barri seguint gairebé el model de la medicina privada, en què cada facultatiu segueix l'orientació que creu oportuna; l'altra, la d'esdevenir una institució pública, amb funció assistencial, però també formativa. Els autors d'aquest escrit es decanten per la segona, en ser més fidel a l'esperit fundacional de l'Obra Médico Social Claveriana. A més, sol·liciten al Patronat que es manifesti respecte a quina opció triar, i en segon lloc, li demana que contribueixi a desencallar la junta directiva, que està vivint una etapa conflictiva. La resposta del Patronat no es fa esperar. L'endemà mateix actua de manera ferma, deixa en suspens la ratificació del nomenament del director mèdic i dels dos metges de la Junta Directiva. Designa una junta gestora del Patronat que farà les funcions de junta directiva fins que no se'n designi una de definitiva. La formen la Sra. Mercè Nogués, la Sra. Carmen Comas de Broto i el Dr. Jordi Font. Decideixen també que crearan, ben aviat i transitòriament, un comitè tècnic assessor.

Arran d'aquest fets, es redacta un nou reglament intern de l'hospital i, a les acaballes del 1982, al mes de desembre, el Patronat decideix fer alguns canvis dins la junta gestora impulsada el mes d'octubre anterior. Aquesta haurà d'encarregar-se dels afers relatius a l'administració, a l'organització, al personal, a les obres i als equipaments. Estarà formada finalment per la Sra. Comas de Broto, per la Sra. Mercè Comas, pel Dr. Jordi Font, però ara s'hi incorporarà també sor Antonia Larrea. En paral·lel, es crea el Comitè Tècnic Assessor, que quedarà integrat pels doctors Ferrer, Bru, Moreno, Ballester i Benito, i que aquest darrer presidirà. Aquest comitè haurà de proporcionar a la junta gestora tot l'assessorament i els informes que li permetin actuar de manera coherent i positiva. Amb l'adopció d'aquesta solució d'emergència, l'hospital podrà continuar fent camí.

Uns mesos més tard, a inicis del 1983, l'Hospital rep ben aviat una nova notícia luctuosa: el Dr. Josep Maria Bartrina i Calvo mor el 6 de febrer, a l'edat de 62 anys. Metge uròleg, el Dr. Bartrina⁴⁹ havia estat director mèdic

49 Fill de l'il·lustre uròleg Josep Maria Bartrina i Thomas, que fou president de la Societat Internacional de Cirurgia, amb qui publicà conjuntament el *Tratado de Urología clínica y quirúrgica*.

de l'hospital a la mort del dr. Pérez-Bufill. Havia estat un impulsor i un col·laborador molt actiu del centre, des del molts anys abans. Arran del seu traspàs, el Dr. Salvador Bru Piquer, amb la col·laboració del Dr. Pere Benito Ruiz, assumirà la direcció mèdica de manera transitòria.

És en aquesta època quan, per iniciativa del Ministeri de Sanitat, amb Ernest Lluch⁵⁰ al capdavant, es crea una Comissió Ministerial amb la finalitat d'analitzar quina és la situació actual, pel que fa a la salut mental, amb l'encàrrec de dissenyar la futura organització de l'assistència psiquiàtrica que esdevindrà el marc d'actuació per al sector.

Tornem al Poble-sec. El 12 d'abril de 1983 el provincial de la Companyia de Jesús comunica, "amb molt de goig", al Sr. Ricard Corachán, president del Patronat de l'Hospital de Sant Pere Claver, la donació de la propietat del solar i de l'edifici per a l'obra assistencial sanitària. L'obtenció de la propietat del terreny obrirà el camí per a la futura edificació d'un nou hospital.

El setembre d'aquell any, l'arquebisbat nomena rector de la parròquia Mn. Josep M. Pañella i Mora, en ser traslladat a una altra destinació Mn. Giol. El mes d'octubre, el Sr. Ricard Corachán informa que el Patronat ha designat el Sr. Josep Rovira com a gerent, i el Dr. Josep Pruñonosa, com a director mèdic. El motiu d'aquests canvis no és altre que la voluntat de modernitzar l'hospital. En el mateix escrit, expressa el seu càlid reconeixement al Dr. Bru i al Dr. Benito, expressant-los alhora el seu agraïment per la gestió desenvolupada.

El Patronat atorga plens poders bancaris a sor Antonia Larrea, que exercia les funcions d'administradora. Juntament amb el president, el Sr. Corachán, negociaran la cessió d'un préstec amb el Banco Guipuzcoano.

El 13 de març de 1984, la Sra. Mercè Nogué, qui, des del traspàs del

50 Ernest Lluch i Martín fou ministre de Sanitat i Consum des de desembre de 1982 fins a juliol de 1986 i va esdevenir uns dels motors de la transformació de l'administració sanitària de tot l'Estat. Va morir assassinat per ETA el novembre de l'any 2000.

Dr. Perez-Bufill, s'havia implicat intensament amb l'entitat en formar part de l'òrgan de govern i en el de gestió en algunes ocasions, va dimitir com a membre del Patronat. També dimitirà el Dr. Rafel Ferrer, que n'era vocal.

Per una altra banda, el mes d'abril *Stella Maris*, Apostolat del Mar⁵¹, remet un escrit a la Fundació. *Stella Maris*, era un servei vinculat a l'arquebisbat de Barcelona. Històricament i des dels temps de mossèn Artigues, hi havia hagut una intensa vinculació de la parròquia amb el món portuari i amb els treballadors marins, sempre vorejant les limitacions i les escasses possibilitats materials que el moment permetia. Aquest escrit de presentació i alhora de reivindicació arriba quan fa relativament poc que la institució s'ha desvinculat de la Companyia de Jesús. Arran d'aquesta carta, es renova i referma el compromís de servei d'atenció mèdica per als treballadors i la gent del mar. En cas de necessitat, són visitats i atesos a la Fundació amb totes les atencions i de manera gratuïta.

51. A Barcelona va ser fundada el 1927. Actualment forma part de la Delegació Diocesana de Pastoral Social de l'arquebisbat. Acull i acompanya la gent de mar que arriba a Barcelona com a punt de confiança i de referència.

Temps d'encaix en el sistema públic de sanitat

El 9 de novembre de 1984, les Filles de la Caritat deixen Sant Pere Claver. Se'n va, per tant, sor Antonia Larrea, qui des de 1975 havia estat una persona importantíssima per al bon desenvolupament i progrés de la Fundació; però també per a les persones amb qui va servir i compartir les tasques de dur endavant totes les iniciatives, propostes i treballs. No hi ha cap mena de dubte que van marxar les germanes, però que la seva determinació, rigor i esperit van deixar una valuosa empremta que va impregnar la Fundació fins al moll de l'ós. A finals d'aquell any, el 12 de novembre, la Fundació contracta una directora administrativa, la senyora Maria Pau Corominas⁵², qui acompanyarà el director mèdic en les tasques de gestió del dia a dia. La direcció mèdica tenia encomanades la coordinació general de l'hospital, les relacions amb les administracions, la funció d'enllaç amb el Patronat, així com l'execució de les seves directrius. Com veiem, exercia *de facto* una funció gairebé gerencial. La direcció administrativa, en canvi, assumia les funcions administratives, comptables, econòmiques i tot allò que tenia a veure amb recursos humans. Depenia funcionalment de la direcció mèdica. A més es tracta d'un moment en què ens trobem immersos en una doble crisi: una crisi econòmica, per un costat, però especialment una crisi de model, aquesta causada en bona part pels canvis profunds que estava experimentant el sistema sanitari, per l'assumpció que no es podria seguir practicant l'activitat de la mateixa manera que fins a aquell moment, i per la indefinició respecte a quins havien de ser els camins per on avançar en un futur imminent, tan aviat s'anessin perfilant les possibilitats d'acord amb les administracions en funció de les necessitats que calia atendre.

No obstant, el 1985 també presentarà alguna certesa: s'esdevé un fet que ell mateix podria definir tot el projecte claverià al Poble-sec, en el sentit de les prioritats en l'atenció al veïnat. Quaranta anys després de la creació

⁵² Maria Pau Corominas i Guerin, a més d'economista, havia estat una coneguda nedadora catalana que va destacar en proves de fons i en esquena: una de les millors nedadores catalanes de la història i la primera a classificar-se per a una final olímpica, a Mèxic 1968.

de la demarcació parroquial i de tirar endavant projectes de caire social, educatiu i sanitari, s'erigia per fi un temple d'ús exclusiu per als oficis religiosos. Per fi, el 17 de febrer, s'inauguren els nous locals de la parròquia de Sant Pere Claver al carrer de Palaudàries, 21-23.

El canvi polític engegat pocs anys enrere, i de manera més directa, el restabliment del govern de la Generalitat de Catalunya, van desencadenar una progressiva adequació i endreçament de la sanitat catalana en tots els aspectes, que va incidir de manera molt especial en els centres que en depenien. I ho feu en el funcionament intern d'aquests centres i també en llur inserció i paper en el mapa general d'hospitals i centres que l'administració estava implementant: la Xarxa Hospitalària d'Ús Públic, també coneguda com a XHUP. De mica en mica, s'anaven fixant i concretant les competències que la Generalitat anava assumint en matèria de salut, i això afectava en la manera en què havien d'organitzar-se i en quins haurien de ser els agents i prestadors dels serveis implicats.

Aquell 1985, l'hospital vivia novament una situació econòmica molt compromesa. Calia fer-hi front encarant un reajustament de les despeses i dimensionant adequadament el personal, si és que es volia realment continuar endavant. Fou arran d'aquesta reordenació de la sanitat del territori que, el mes de maig, l'hospital es veié obligat a tancar llits i quiròfans, així com a encarar una reducció de plantilla. No disposaven dels mitjans suficients per poder-se acreditar ni homologar segons els requisits que recollia la normativa. A tall d'exemple, s'hi establien un mínim de cent llits, quan Sant Pere Claver hauria pogut arribar a tenir-ne, en el millor dels supòsits i a tot estirar, a un màxim de seixanta. Tanmateix, el centre continuava funcionant a través dels consultoris, fent visites i oferint tractaments ambulatoris. Tot i que la denominació d'*hospital* ha perdurat fins a dia d'avui, aquest moment va significar la fi del centre amb aquesta funció "hospitalària". Es van posar en marxa les alertes, calia estar amatents a les oportunitats i a les necessitats que permetessin dotar de contingut i, per tant, d'equilibrar els pressupostos a través d'una col·laboració amb l'administració i de cobrir les tasques que s'hi mantenien,

alhora que se n'havien d'explorar i de determinar de noves. Aquestes activitats havien de quedar encaixades juntament amb les de la resta de centres i d'institucions contemplades en el disseny general del mapa sanitari que s'anava implementant.

Calia, però, un compromís ferm i per escrit on tot aquest esforç d'adaptació quedés recollit i consolidat. A tal efecte, se subscrigué un conveni amb l'Institut Català de la Salut (ICS) amb data d'efecte 1 de gener de 1986. En aquest document es reiteraven, ara amb la nova administració autonòmica, el conveni i les condicions que s'havien signat cinc anys abans amb l'Instituto Nacional de Previsión, si bé adaptades a la nova normativa i en coherència amb aquest nou escenari que es presentava. A principis d'aquell any, el Patronat de l'Hospital acorda i decideix la realització de consultes externes. També obren el camí i donen flexibilitat per explorar les potencialitats d'una possible reconversió, enfocant-se, més enllà del que ja venia fent, cap a d'altres activitats.

Mn. Pañella adreça el mes de març un escrit a la Sra. Corominas, previ a la convocatòria d'una junta de Patronat. Li planteja com a objectiu de la reunió "reconvertir" la finalitat de la Fundació. Ho proposa a través de 3 punts: ampliar el ventall d'objectius, més enllà del treball mèdic, amb un treball d'assistència a diversos sectors necessitats. En segon lloc, fer-ho amb l'esperit inicial de l'obra endegada pel pare Lluís Artigues. Finalment, que tot plegat es faci donant cabuda i cobertura jurídica a uns treballs assistencials necessaris i que cap altra institució ni organisme pot o vol dur a terme.

Proposa canalitzar aquesta ampliació en una residència assistida d'ancians, menjadors infantils, un centre obert per a passavolants⁵³, un centre de convallescència, atenció a expresidaris -àries, la creació de cooperatives de treball o l'atenció a la drogoaddicció.

53 Persones sense llar.

I encara va més enllà: a causa d'aquesta possible ampliació de la finalitat o dels objectius de la Fundació, proposa modificar-ne el nom, donant-li més amplitud, com ara denominant-la Fundació Sant Pere Claver, deixant-ne fora el concepte hospital. Afegeix que convindria que cada una de les branques "acollides" en el si d'aquesta ampla fundació, disposés d'una economia i d'una comptabilitat autònomes respecte de les altres, per tal de no "xuclar" els recursos respectius, sense impedir en cap cas que rebessin ajut de les altres si fos necessari. Conclou que aquells sectors de la Fundació necessitaran uns locals per poder funcionar, i que, per tant, no haurien d'estar tots ubicats en el conjunt de locals de l'hospital i de l'escola Sant Pere Claver (suposant que en un futur es pogués disposar dels locals de l'escola). Una clara declaració d'intencions i un plantejament visionari del que esdevindria amb la institució.

Però el dia a dia no dona respir i deixa poca treva. La Sra. M. Pau Corominas es reuneix el juny d'aquell 1986 amb diversos agents. Primer, amb el director de l'Institut Català de la Salut (ICS) d'aleshores, el Dr. Xavier Trias, un jove pediatre. Durant la reunió, el Dr. Trias li confirma el que ja temien: la desaparició de l'activitat quirúrgica. Afegeix que tant els consultoris com les visites ambulatories també aniran desapareixent paulatinament, ja que aquestes activitats hauran de ser assumides per centres propis del Departament. Li recomana d'enfocar l'activitat del centre envers els malats crònics. No entra a valorar l'avenir de la salut mental (psiquiatria), ja que aquesta branca de la salut encara té una forta dependència de les diputacions. Pocs dies després es reunirà amb la Sra. Àngels Tresserras, directora del programa de crònics de la Direcció General d'Ordenació i Planificació Sanitària (DGOPS). La Sra. Tresserras li oferirà dues alternatives: esdevenir un centre per a malalts crònics i d'assistència assistida, o bé reconvertir-se en un Centre d'Atenció Primària (CAP). Li demana dades concretes sobre la ubicació del centre, la seva àrea d'influència, així com sobre els centres d'aguts, de salut i dels centres d'atenció primària propers a l'hospital.

El mapa sanitari dissenyat pel conseller de Sanitat i Assistència Social, l'Hble. Sr. Ramon Espasa i Oliver⁵⁴, que havia estat aprovat el març de 1980 els obligarà al tancament definitiu del centre a mitjans d'any. Arran d'aquest fet, tots els serveis ambulatoris i les consultes es traslladaran aquest 1986 a uns locals —uns baixos i un soterrani— llogats al passeig de Montjuïc, cantonada amb Puig i Xoriguer. Aquell mateix any s'aproven els nous estatuts de la Fundació, que romandran vigents fins al 2019. El Patronat que es constitueix l'abril d'aquell any està format pels membres següents: Rafael Menacho, com a president; Rafael Ferrer, en serà el vicepresident; i Alfred Moreno, que farà les funcions de secretari. També es nomenen tres vocals: Jordi Font, Josep Maria Pañella i Marià Ibar Albiñana (SJ)⁵⁵. Aquest darrer, persona amb grans coneixements d'economia i del món de l'empresa, se l'integra amb la voluntat de redreçar la situació de la institució. El pare Ibar va formar part del Patronat de la fundació durant uns quinze anys i esdevingué un dels pilars, junt amb sor Antonia Larrea i el doctor Jordi Font, de la recuperació de la institució posterior a la crisi de 1974.

El mes d'abril d'aquest any, s'aprova definitivament la denominada Reforma Psiquiàtrica a l'Estat. Aquesta llei és la culminació d'un moviment que els professionals de la psiquiatria i la psicologia havien iniciat en la darrera etapa de la dictadura. Intensificat en la Transició, que demanava un gir complet en la manera d'abordar i de tractar el problema de la salut mental de la població. Es pretenia acabar amb els centres psiquiàtrics a l'ús, els manicomis, llocs on es confinava les persones amb trastorns mentals, i on eren amagats de la resta de la societat, amb escassíssims bons resultats en el tractament. De fet, era un moviment general a tot el món, però que aquí trobava la seva expressió pràctica, en un moment clau de canvi social i polític. Es cercava, en definitiva, la desinstitucionalització de les persones ateses.

54 Ramon Espasa i Oliver fou un cirurgià i metge que esdevingué conseller de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat de Catalunya en el govern presidit pel M.H. Josep Tarradellas (1977-1980). Elaborà el Mapa Sanitari, la primera proposta d'ordenació territorial dels serveis de salut, en què feia un diagnòstic i planificació de com calia distribuir els recursos sanitaris en el territori.

55 Marià Ibar Albiñana (SJ), fou director general de la Fundació ESADE (1964-1969).

El plantejament general que contempla la Reforma Psiquiàtrica se sustenta en els criteris de curar, cuidar i acompanyar les persones en els seus processos de trastorn mental. Amb aquest objectiu, les tasques prioritàries per abordar els possibles trastorns mentals hauran de ser la prevenció, la promoció social i l'atenció precoç, que permetin detectar l'afectació en la fase més incipient possible.

La parròquia i l'hospital amb la creació de la Fundació Sant Pere Claver el 1987, engegaren diverses activitats socials: la Llar Lluís Artigues per a gent gran del Poble-sec, la Fundació Arrels i els menjadors escolars (FAPSPC).

Això comportarà canvis significatius a l'hora de tractar els casos plantejats en l'àmbit de la salut mental. La Fundació Sanitària Sant Pere Claver ha estat treballant des d'un primer moment en l'establiment d'aquests criteris, i en el seu posterior seguiment en el tractament dels trastorns mentals, cada vegada més rellevants en les seves múltiples activitats fins a l'actua-

litat. Sempre seguint els criteris originals establerts pel Dr. Font i els seus companys d'equip.

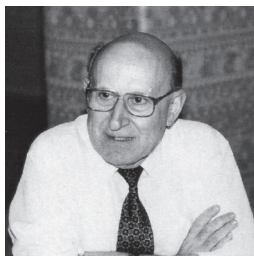
Justament en aquest 1986 la Fundació Arrels comença a caminar. Aquest magnífic projecte havia començat a gestar-se a mitjan anys 80 amb la iniciativa de persones vinculades a les parròquies de Sant Pere Claver i de Sant Miquel del Port de la Barceloneta, preocupades per la situació que patien les persones sense llar a Barcelona, en un moment en què no hi havia uns serveis específics enfocats a donar resposta a aquesta realitat. Mn. Pañella va encapçalar-ne el projecte. Poc temps més tard s'hi afegiren el Secretariat de la Marginació de la Diòcesi, la Companyia de Jesús, les Missioneres de la Immaculada Concepció. També les Filles de la Caritat, Sant Joan de Déu i Càritas Diocesana.

És aquest punt un moment oportú per anomenar, en aquesta vessant més social, la Fundació Privada Sant Pere Claver, constituïda el 17 de març de 1987. Aquesta fundació esdevindria l'entitat paraigua on es varen gestar, i en el si de la qual van veure la llum, tot un seguit de projectes socials, molts dels quals perduren i avui continuen la seva magnífica obra. Començant per la mateixa Arrels, passant per l'Associació Lluís Artigues, precursora de la residència per a gent gran pare Batllori, o la Llar d'infants 4 Vents⁵⁶. En aquell moment, fou veritablement una entitat precursora d'accions socials i de plans comunitaris. Actualment, la Fundació Privada Sant Pere Claver continua atorgant ajuts a famílies amb vulnerabilitats i fent front al cost dels menjadors escolars dels fills d'aquestes famílies a les escoles del Poble-sec.

Aquest any 1987 deixà la direcció mèdica de l'entitat el Dr. Jordi Font i Rodon, el tercer dels tres pilars que hem assenyalat anteriorment. Coneguem-lo una mica millor: nascut a Tarragona el 1924 i membre de la Companyia de Jesús, es llicencià en medicina i cirurgia a la Universitat de Barcelona

⁵⁶ Iniciat amb la cobertura legal de la Fundació Privada Sant Pere Claver, el seu objectiu era donar resposta a la insuficient i precària situació dels fills i filles de les dones que exercien la prostitució al barri del Raval en horari de tarda-nit. Actualment és un espai socioeducatiu per a infants menors de 5 anys i llurs famílies, en situació de vulnerabilitat, que presta servei 24 hores al dia.

el 1949, i es va especialitzar en oftalmologia i psiquiatria. Posteriorment, es va llicenciar en filosofia el 1956, i en teologia el 1962 a Frankfurt del Main. Del 1964 al 1982 fou professor a l'Escola Professional de Psiquiatria de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona; l'any 1964 fou nomenat director del Departament de Psiquiatria i Salut Mental de l'Hospital Sant Pere Claver i ho va ser fins al 1987. Personatge prolífic, l'any 1964 fou cofundador de la Fundació Vidal i Barraquer. És autor de la definició de salut mental recollida en la ponència "Funció social de la medicina", en el X Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana de 1976. Entén la recerca com una eina per alleugerir el sofriment humà des d'una dedicació constant. El 1989 va rebre el Premi Jordi Gol a la trajectòria professional i humana, concedit per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, i el 2004 la Medalla Narcís Monturiol per al progrés científic i tecnològic. L'any 2003 fou distingit amb la Creu de Sant Jordi.

El Dr. Jordi Font i Rodon (SJ), una figura que ha esdevingut clau tant en l'avenir del Servei de Salut Mental, com en el de la institució (FAPSPC).

Unes dades comptables de l'any 1987, elaborades el maig de 1988, ens poden ajudar a imaginar-nos la situació de la Fundació. Tot un ventall d'estadístiques per especialitats dels actes mèdics efectuats durant l'exercici, així com la previsió d'uns costos de remodelació de l'hospital. Per valorar l'assumpció d'aquest repte, s'hi avaluen pros i contres. N'apuntem alguns detalls, atès que ens ofereixen un retrat precís de la situació econòmica i de l'activitat dels serveis de la Fundació en aquell moment. Pensem que és l'activitat i l'estat de comptes corresponents

al període previ a l'enderroc de l'edifici antic i a la construcció del que, en el moment que es redacta aquest text, és l'actual seu de la Fundació.

Pel que fa a actes mèdics (visites, proves, tractaments, etc.), aquell any se'n realitzaren un total de 16.804, amb una mitjana mensual de 1.397. Les especialitats i proves amb més activitat, en ordre decreixent, correspongueren a:

Al·lèrgia (4.845)	Oftalmologia (3.572)
Dermatologia (1.586)	Otorrinolaringologia (1.094)
Endoscòpies (1.073)	Reumatologia (1.006)

El balanç de situació a 31-12-1987 —elaborat, com és lògic, en pessetes— presenta un total de gairebé 36 milions (216.000 €); amb un capital i reserves de més de 18 milions (108.000 €). Més de 4 milions (24.000 €) a caixa i en dipòsits bancaris. Els guanys vorejaven el milió de pessetes (6.000 €). Dit d'una altra manera i a tenor d'aquests resultats, podem concloure que la gestió administrativa era molt cauta i conservadora, la qual cosa els permetia actuar també amb prudència, i de manera previsor, a l'hora de prendre les decisions necessàries per encarar el futur.

En l'apartat de les despeses, més de la meitat (53,5 %) corresponien a personal; més de la tercera part (35 %) es van destinar a treballs de subministrament i a serveis externs; i aproximadament un 5 %, a amortització d'immobles, mobiliari, maquinària i instruments.

És a dir, ens trobem amb una fundació que ja està actuant en els paràmetres que l'administració en general —i la de la sanitat en particular— estan establint en el país. Bona part del personal hi treballa en règim d'assalariat i l'adquisició del material i instrumental es canalitza a través de les vies establertes en el món comercial contemporani, a través de pressupostos. És a dir, el funcionament de l'entitat s'ha anat adaptant a la nova situació politico-social i les maneres d'administrar-se, de funcionar i d'obtenir els recursos han variat, respecte als inicis de la parròquia, del dispensari i de l'hospital.

El 23 de juny de 1988, la Fundació signa un conveni amb l'ICS, dirigit pel Dr. Xavier Trias, que entra en vigor l'1 de gener del mateix any. Aquest document recull, de manera específica, les prestacions que seran objecte de concert per part de la Generalitat, així com les tarifes corresponents. S'hi esmenten un seguit de nous serveis en els àmbits i especialitats següents: psiquiatria, al·lèrgia, reumatologia, dermatologia, neuropsiquiatria

i oftalmologia. S'hi relacionen també les proves complementàries autoritzades: ergometries, audiometries, fibroendoscòpies, biòpsies, campimetries, espirometries, polipectomies i impedanciometries. Tot seguit s'hi enumeren les especialitats que se subvencionaran, segons aquest conveni: al·lèrgia, cardiologia, cirurgia vascular, aparell digestiu, endocrinologia, ginecologia, medicina interna, pneumologia, reumatologia, traumatologia, otorrinolaringologia i urologia. Finalment, també s'hi contemplen aquelles especialitats que —si bé sense subvenció ni concert— també es podran oferir: cirurgia general, pediatria, podologia i citologia. Onze dies més tard, el Dr. Xavier Trias i Vidal de Llobatera seria nomenat Conseller de Sanitat i Seguretat Social, i va desenvolupar aquesta funció durant vuit anys.

L'hospital a la dècada dels 80, amb planta baixa i dos pisos

En aquell moment planarà un dubte que requerirà una bona dosi de reflexió. Caldrà remodelar l'hospital aprofitant l'actual edificació, o construir-ne un de nou completament des dels fonaments? Per tal de disposar de prou

elements crítics en aquesta actitud reflexiva envers el futur, el juliol de 1988 es demanaran tres informes arquitectònics. Preveient els canvis que hauran de venir i, amb la voluntat de ser fidels a l'esperit de servei inherent als valors de la Fundació, aquell setembre faran donació de bona part del material assistencial a diverses entitats, entre les quals a algunes d'aquelles nascudes a recer de la Fundació Privada Sant Pere Claver: Arrels, Associació Lluís Artigues, etc. Aquell mateix mes de juliol, la Sra. Carme Cosp, assumeix funcions de directora d'infermeria i d'administració.

En l'àmbit de la psiquiatria, el gener de 1989, totes les entitats que integren la incipient Associació Catalana d'Institucions Concertades d'Assistència Pública en Salut Mental (ACSAM), entre les quals no hi faltaria la Fundació Hospital Sant Pere Claver, denuncien el conveni que tenen subscrit amb la Diputació de Barcelona perquè ha vençut a finals de 1988. La Diputació els comunicarà que el conveni ha quedat prorrogat per decret llei fins a finals de juny de 1989.

A tall de curiositat, aquell mes de gener de 1989 es constitueix una comissió mixta formada pel comitè directiu i pel Patronat, que estudiaran diferents alternatives de programari per a l'entitat. La creació d'aquesta comissió manifestarà la voluntat i representarà el veritable tret de sortida del pla d'informatització de la institució. L'empresa escollida per la instal·lació i desenvolupament serà Tècniques Empresariales.

El mes següent s'organitzen —i se celebren— unes Jornades de Psiquiatria per celebrar el 40è aniversari de la posada en marxa del dispensari. L'entitat anirà incorporant de mica en mica la tradició d'organitzar jornades, seminaris i actes amb motiu dels aniversaris de la institució de primer, que s'aniran sovintejant amb el pas del temps, fins a convertir-se en una pràctica o una llavor que germinarà en un futur dins l'Institut Docència, Recerca i Innovació (IDRI)⁵⁷.

57 L'Institut Docència, Recerca i Innovació (IDRI), fou creat l'any 2009 en el si de la Fundació Sanitària Sant Pere Claver.

Els intents de recosir i refermar les relacions, no sempre fàcils, entre l'escola i l'hospital no decauen. La necessitat de silenci i de tranquil·litat inherents a un centre mèdic, per una banda, i el xivarri i enrenou d'un pati d'escola, per una altra, són sovint com l'aigua i l'oli. Amb aquesta voluntat d'apropament, el 24 d'abril de 1989 se signarà un conveni entre la Fundació Cultural i d'Ensenyament Sant Pere Claver⁵⁸ i la Fundació Hospital Sant Pere Claver. Amb aquest acord es tancarà un capítol històric que havia estat l'origen dels conflictes entre l'escola i l'hospital, a causa de l'ús d'una escala d'utilitat compartida. L'antiga escala quedava per a l'hospital, que es comprometia a bastir una nova escala interior i de serveis a l'escola. S'extingiran les antigues servituds de pas i cada un dels elements adquirirà una entitat pròpia, disgregada de l'altra. Amb tot, els problemes subsistirien fins a la realització de les obres del nou edifici, quan els dos àmbits, hospitalari i escolar, van quedar totalment separats.

El dia a dia a l'hospital continua, amb esdeveniments més positius que altres, que cal anar encaixant i gestionant amb la millor de les voluntats. El 10 de juliol, un nou aparell de proves d'esforç es posa en servei; per altra banda, el 6 de setembre es tancarà el Servei de Podologia.

Aquest mateix any 1989 es crea la Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Infants i Joves (UPPIJ), concebuda per atendre pacients menors de 18 anys, juntament amb les seves famílies, pacients derivats principalment des dels seus centres de referència generals. Consistirà en un tractament complementari i simultani amb la resta d'activitats assistencials realitzades a través de la xarxa d'assistència primària de salut mental pública. Aquest servei està constituït per professionals clínics, psicòlegs i psiquiatres especialitzats en aquest tipus de psicoteràpia.

Tot i la incertesa del moment respecte a l'avenir de l'entitat, finalment, el 5 de febrer de 1990, s'acorda signar la renovació dels contractes d'un grup de professionals que es dediquen a l'assistència psiquiàtrica de 2n nivell

58 El 28 de desembre de 1988, l'escola va quedar aixoplugada sota aquesta forma jurídica.

(actual CSMA). Cal tenir en compte que els contractes laborals temporals en aquella època, en arribar al 3r any —en cas de no rescindir-se amb 15 dies d'antelació— esdevenien indefinits automàticament. Aquesta situació representava un dilema en un moment en què l'assistència secundària en psiquiatria estava en fase d'estudi i de discussió en el propi Institut Català de la Salut (ICS). En el supòsit de no poder renovar el conveni corresponent a l'any 90, el cost per a la Fundació pujaria a 9.000.000 ptes. (54.000 €). De fet, i segons recull l'acta del Patronat del 2 d'abril, s'acordarà la reestructuració del departament de psiquiatria a causa de la retallada pressupostària efectuada per l'ICS. Aquesta decisió transcendent comportarà la desvinculació de persones amb llarga història i forta significació en el departament i en la Fundació mateixa: Drs. Font, Ferrer, Oliva, Sariol i Viloca. S'acorda d'establir i mantenir no obstant, ni que sigui, un lligam de caire docent amb tots ells.

Aquest febrer del 1990 es concreta la creació del Centre d'Atenció Psiquiàtrica Infantil i Primària de Sants-Montjuïc (CAPIP)⁵⁹, per atendre infants i joves afectats per algun trastorn mental. Aquest servei serà concertat amb el Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya.

Finalment, també aquell mateix any, es procedeix a enderrocar el vell edifici bastit l'any 1954 per iniciar les obres de construcció del nou hospital. Mentrestant, els consultoris es traslladen provisionalment a dues localitzacions diferents: els dispensaris, al carrer de Puig i Xoriguer, 48; i els serveis de psiquiatria, una mica més avall, en el número 42 del mateix carrer.

Analitzades i contemplades moltes i diverses opcions per a l'edificació de la nova instal·lació, finalment, s'iniciaran les obres del nou hospital el 17 d'abril, segons s'indica en una acta del 2 d'abril, amb un pressupost inicial de 81 milions de pessetes (aproximadament uns 487.000 €).

59 Actualment Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ), de la mateixa manera que el Centre d'Atenció Psiquiàtrica (CAPs) per a adults ha esdevingut el Centre de Salut Mental d'Adults (CSMA).

Els serveis de psiquiatria foren traslladats provisionalment al número 42 del carrer de Puig i Xoriguer.

En un altre ordre de coses, el Dr. Martí, aleshores cap del Servei d'Al·lèrgia, i amb motiu d'un viatge professional als Estats Units, té notícies d'una activitat anomenada *Asthma champs*: un campament educatiu per a nois i noies afectats per asma bronquial⁶⁰. De tornada a Barcelona, comparteix la idea amb el Dr. Carles Lucas, un jove al·lèrgòleg de l'equip, qui concebrà i donarà forma a unes colònies d'estiu per a nois i noies amb asma. El 27 de juny d'aquell any 1990 s'inicia una experiència pionera tant a Catalunya com a tot l'Estat espanyol que donaria peu a altres experiències semblants a València i a Madrid. "La colònia no és un balneari per a nens i nenes malalts". Aquesta era la filosofia de l'activitat. S'hi explicava tot el que calia conèixer de l'asma, a partir del joc i aprofitant la convivència amb altres nois i noies. Quedava clar que l'asma no era impediment per fer una vida normal. Les colònies, de la mà del Dr. Lucas, es van fer al llarg de 30 estius a la Casa de Colònies l'Armentera de l'Esquirol (Osona). L'any 2009,

⁶⁰ Arran d'una estada als Estats Units amb motiu d'una reunió de l'Acadèmia Americana d'Al·lèrgia (AAAI).

l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears atorgaria el Premi Sunyol i Blanchart a la millora d'informació dels pacients, a les colònies de l'asma. El 2013, es van incorporar nens i nenes amb al·lèrgia als aliments, un problema que anava en augment i que impedia realitzar moltes activitats als infants que en patien.

Equip de monitors de les Colònies de l'Asma, alguns dels quals n'havien estat participants en edicions anteriors

Malgrat tots els passos donats i els acords signats feia poc temps, els problemes amb l'escola continuaven. Tot i les obres efectuades a l'escala que havia donat dret de servitud al centre educatiu, demanda que s'arrossegava històricament i que finalment s'havia resolt amb una escala amb exclusivitat, encara se li retreien alguns mal acabats, amb greuges i descontentaments, tot i que el cost havia estat assumit completament per l'Hospital.

El 8 de novembre de 1990, en el decurs d'una junta del Patronat, s'informa dels nous preus de primeres i successives visites d'algunes especialitats que ha marcat l'ICS, l'Institut Català de la Salut, i que són valorats molt satisfactòriament pel Patronat. Atesa la propera data d'obertura del nou

edifici, el Departament de Sanitat aportarà en aquell moment la quantitat de 15.000.000 de ptes. a fons perdut (90.000 €).

Aquell 20 de desembre se signen finalment els estatuts de l'ACSAM⁶¹. Els seus objectius són la defensa del model assistencial concertat i la potenciació del seu desenvolupament. També vetllar per la pervivència de les institucions integrants, així com fomentar l'entesa i les bones relacions amb les administracions concertants. També contempen participar en l'elaboració d'una política sanitària eficaç, fomentar i divulgar estudis encaminats a la millora des sistemes de gestió, col·laborar en tasques formatives de les entitats i gestionar serveis de forma comuna o mancomunada.

El 17 de gener de 1991, a proposta del secretari del Patronat, s'incorpora el Dr. Pere Benito, en substitució del Dr. Ferrer, que havia cessat poc abans en el càrrec. El patronat havia valorat molt positivament la seva candidatura pel fet que n'havia estat director, per la seva llarga trajectòria a l'hospital, per la seva llarga experiència i també per les seves qualitats humanes. Seguidament, el Patronat programa una visita oficial a les obres del nou edifici, alhora que acorda iniciar l'estudi d'un nou logotip més modern.

Es fa evident que noves activitats comporten, sense cap dubte, noves necessitats, noves inversions i també nous equipaments. La Fundació havia venut o donat part del material i equipaments quirúrgics i hospitalaris a altres entitats sanitàries. Per contra, ara caldrà fer inversions per encarar el futur. A tall d'exemple, al mes de maig s'aprova l'adquisició d'un aparell d'electromiogrames, que s'acabarà executant i adquirint mesos més tard.

La vocació de servei, mentrestant, continua ben viva a l'entitat. Recordarem aquell centre d'acollida d'infants anomenat Quatre Vents, una de les entitats nascudes uns anys enrere a iniciativa de Mn. Pañella, sota el paraigua de la Fundació Privada Sant Pere Claver. Quatre Vents atenia en horari continu nens i nenes de fins a 6 anys que no podien ser atesos pels

61. Associació Catalana d'Institucions Concertades d'Assistència Pública en Salut Mental.

seus pares i que no podien integrar-se en els equipaments d'ensenyament habituals. Des de l'Hospital sabien de casos d'infants que no disposaven de cap tipus de cobertura sanitària, més enllà de les urgències cobertes per l'Hospital Clínic de Barcelona. Molts eren fills d'immigrants no legalitzats. El mes de juliol, la Fundació signa un conveni amb Quatre Vents amb la finalitat de donar atenció mèdica no urgent als infants que no tenen cap mena de cobertura sanitària atesos al centre. El conveni contempla una revisió mèdica a l'ingrés i anualment. A més, l'hospital donarà assistència sanitària no urgent, dues hores cada 15 dies. També atindrà per consulta telefònica en horari laboral.

Les obres de l'hospital van culminant, mentre que els consultoris provisionals i els serveis que s'hi presten segueixen treballant a bon ritme. El dia 16 de setembre, pocs dies abans de la inauguració del nou hospital, es presentarà un nou organigrama de la Fundació. Recull la figura de la gerència, juntament amb el departament financer i comptable com a personal. En aquesta nova estructura, la direcció mèdica respondrà a la gerència. Alhora, la divisió d'infermeria, els serveis generals i la divisió administrativa dependran directament de gerència. Direcció mèdica, per la seva banda, serà l'encarregada de la direcció i supervisió dels departaments de les especialitats en medicina, en cirurgia, dels serveis centrals (laboratori, rajos X, arxiu...) i del departament de salut mental.

Entrem al 1991... aquell any es creava el Club Super 3, que esdevindria el club amb més socis de tot Catalunya. Pel que fa al dia a dia del país, després de 157 anys, la Val d'Aran recuperava el seu autogovern: el *Conselh Generau*. Mentrestant, a Badalona, s'inaugurava el Pavelló Olímpic de cara a la propera celebració dels Jocs, mentre que al cor d'Europa, s'iniciava lamentablement una cruel guerra: la guerra dels Balcans.

Pel que fa a la Fundació, aquell mateix any les colònies d'estiu per a infants amb asma són declarades activitat d'interès sanitari per part del Departament de Salut. Finalment, el 5 d'octubre de 1991, s'inaugura el nou hospital. La Fundació Hospital Sant Pere Claver inicia una nova etapa.

1991-2003

El nou hospital

Posada en servei i plantejaments de futur

Com havíem vist en el capítol anterior, l'edifici de Vila i Vilà, cantonada amb Puig i Xoriguer, s'havia enderrocat amb la intenció d'erigir-hi un hospital de nova edificació. La primavera de 1990, l'Hble. Sr. Xavier Trias i Vidal de Llobatera, conseller de Sanitat, hi havia col·locat la primera pedra, que significà el tret de sortida per a l'inici de la construcció del nou edifici. El 5 d'octubre de 1991 —un any i mig després— es va inaugurar finalment aquest equipament. El nou edifici constava d'una planta baixa i de dues plantes més en alçada, totalment disgregades i separades de l'edifici contigu. Desapareixien així els espais de pas comuns, tot i que es mantenen encara unes servituds amb l'escola. Arran del que s'intueix en uns estudis previs de maig de 1988, podem deduir que no havia estat possible bastir-hi més plantes en aquells moments, a causa de la situació financera i de les possibilitats econòmiques de l'entitat, ja que en tot moment tingueren en compte no descapitalitzar la Fundació. A tall de curiositat, entre els diversos recursos propis aportats per fer front a aquesta important inversió, hi constava la venda de l'entresol de Puig i Xoriguer, 24-28, aquell habitatge que havia estatjat, anys enrere, la comunitat de les Filles de la Caritat i que la Fundació havia recomprat als metges l'any 1980. Aquesta obertura significaria el retorn dels serveis reubicats temporalment a les dependències de Puig i Xoriguer, 42, des del 1986, llevat de l'arxiu assistencial, que romandria en un dels mòduls fins l'any 2021.

L'Hble Sr. Xavier Trias. Conseller de Sanitat, col·locant la primera pedra del que seria el nou hospital.

Tanmateix, hi ha una decisió política que planarà, en aquest període d'inauguració de la nova instal·lació, com una amenaça silent: la determinació de la Generalitat de Catalunya d'excloure l'Hospital de Sant Pere Claver del mapa hospitalari general. Aquesta exclusió temporal comportaria que, fins al 2004, el conjunt de la Fundació hagués de posar el seu focus a determinar aquelles activitats sanitàries amb les quals poder desenvolupar una tasca conjunta amb l'administració sanitària⁶².

62 La denominació oficial fou el treball en la Reforma de l'Atenció Especialitzada (RAE).

El Dr. Rafael Menacho i el conseller Trias intervenen durant la inauguració de l'Hospital.

Aquell 1991 també entra en funcionament el Servei de Proves Complementàries. En aquest servei es feien tot un ventall d'exploracions, com ara electromiografies, proves d'esforç, ergometries, campimetries, etc. Més endavant també es van incorporar els monitors cardíacs Holter. Es pretenia agrupar diverses proves de control, algunes de les quals ja es feien a la fundació a demanda d'altres serveis de la pròpia entitat, però que també eren prescrites per part d'altres facultatius de diversos centres sanitaris de la ciutat. Aquestes unitats diagnòstiques inicials, posteriorment, van anar evolucionant: algunes van anar desapareixent per pròpia obsolescència, altres van anar eliminant-se per falta de rendibilitat, mentre que les que van romandre, van anar experimentant un creixement important, tant pel que fa al nombre de pacients explorats com pel nombre de metges i d'aparells tècnics.

El Servei de Neurofisiologia. En l'actualitat, aquest és el principal proveïdor d'electromiografia de l'Institut Català de la Salut juntament amb el Servei de Cardiologia (proves d'esforç i monitors cardíacs Holter). Ambdós conformen l'actual Servei de Proves Complementàries.

Aquell estiu de 1991, arran de la marxa del Sr. Emili Planas, que s'havia produït el mes de juliol, i a proposta del Dr. Josep Ballester, la Sra. Carme Cosp assumirà la gerència de la Fundació durant dos mesos⁶³. Aquests dos mesos es van convertir en uns quants anys.

La voluntat de professionalitzar i d'informatitzar els fitxers persisteix com a preocupació constant a la Fundació. Fruit d'això, i per homogeneïtzar totes les dades mèdiques relatives a cada pacient, el novembre de 1991 s'aprovarà finalment la història clínica unificada.

L'entitat comptava finalment —per situar-nos— amb un nou edifici, el nou hospital si bé no en feia les funcions. Alhora, exercint una activitat mèdica privada insuficient, a la institució no li quedava un altre camí que anar assumint tasques i procurant acceptar tots els serveis que li permetia el

⁶³ La Sra. Carme Cosp es mantindria a la gerència fins a finals de l'any 1998.

sistema públic de salut, si no volia perdre el tren en aquest nou horitzó. La preocupació tradicional per l'economia i la sostenibilitat continuava sent una constant. En una entrevista mantinguda amb l'Hble. Sr. Conseller Xavier Trias el novembre de 1991, aquest manifestà que era ben conscient de la necessitat de liquiditat de la Fundació per poder encarar futures inversions, especialment després de la construcció del nou edifici. Fou gràcies a aquest convenciment del conseller que s'aconseguí tramitar —i aprovar posteriorment— una subvenció de 25 milions de pessetes que s'atorgarien durant els dos anys posteriors, això sí, amb una condició: aquesta subvenció només es podia destinar a inversions. Recordem que ens trobem en ple context d'eufòria preolímpica a Barcelona, en què l'entorn econòmic és molt favorable i, com no podia ser d'una altra manera, també l'administració.

Façana de l'hospital en vigílies dels jocs, amb les banderes olímpica i de Barcelona.

Tot i l'entorn i la sensació de vaques grasses, la voluntat de servei i d'atenció de la parròquia envers els més necessitats no entén de treves, i fruit d'aquesta inquietud, l'abril següent es proposa la construcció de la residència geriàtrica Lluís Artigues al número 39 del carrer Vila i Vilà, a través

de l'Associació Lluís Artigues, una d'aquelles iniciatives nascudes a recer de la Fundació Privada Sant Pere Claver. La gestió de la residència es confià a la Fundació Pere Tarrés, i finalment es va dissoldre l'any 2000. Les persones residents van ser destinades a l'actual Residència Pare Batllori.

Mentrestant, les colònies per a infants amb asma a l'Esquirol es van consolidant amb força èxit. Conduïdes pel metge en cap de les colònies, el Dr. Carles Lucas, comptaven amb la infermera del Servei d'Al·lèrgia, la Sra. Núria Martí, i amb el suport del cap de servei, el Dr. Enric Martí. Quatre monitors i tres ajudants —que havien estat antics participants— completaven l'equip. Amb els anys, l'equip arribaria a comptar, a més del metge i de la infermera, amb 10 monitors.

Aquest 1992, l'impacte d'èxodes massius, com el causat per la incipient guerra dels Balcans, provocava un increment d'un fenomen constant i subjacent a Barcelona, amb forta incidència en barris com el Raval o el Poble-sec: la immigració. En el si de la Fundació, naixia en aquells moments el Servei d'Atenció Psicopatològica i Psicosocial per a Immigrants i Refugiats (SAPPIR): un servei especialitzat en la investigació i en l'atenció a immigrants extracomunitaris i refugiats. Amb l'acompanyament del Dr. Joseba Achotegui⁶⁴ des de 1994, l'equip està especialitzat en l'atenció a les persones que han viscut un procés migratori, atenent els diversos dols que els comporta. La intervenció realitzada es basa en una tècnica pròpia dissenyada des de la perspectiva de la psiquiatria transcultural que combina elements psicodinàmics i cognitius. El treball psicològic se centra en el conjunt d'interaccions que es mobilitzen en la relació terapèutica en les situacions d'exclusió social i d'estrès crònic. El SAPPIR s'orienta cap un treball psicosocial, comunitari i psicoeducatiu, evitant la medicalització i psiquiatrització que poden comportar l'estrès i el dol migratori.

64 Joseba Achotegui Loizate (Durango, 1954) és un psiquiatre reconegut per haver descrit la síndrome d'Ulisses el 2002: síndrome de l'immigrant amb estrès crònic i múltiple. Es caracteritza, per una banda, perquè la persona pateix uns determinats estressors o dols i, per altra banda, perquè apareix un ample conjunt de símptomes psíquics i somàtics que s'emmarquen a l'àrea de la salut mental.

A les darreries de 1992, el Dr. Jordi Font i Rodon⁶⁵ rep una invitació per entrar a formar part de l'Institut Universitari de Salut Mental de la Fundació Vidal i Barraquer. El Dr. Font havia estat cofundador d'aquesta fundació l'any 1964, un any abans d'incorporar-se al Servei de Psiquiatria a la Fundació Hospital Sant Pere Claver. Durant aquells anys 92 i 93, i aprofitant el lligam del Dr. Font amb les dues institucions, s'establiren diversos contactes entre ambdós patronats, amb la voluntat compartida que l'Institut Universitari de Salut Mental pogués esdevenir una iniciativa conjunta, però la cosa finalment no va reeixir. El Patronat estimava que la situació econòmica no permetia posar en risc el patrimoni de la institució, alhora que considerava més factible redactar un conveni marc que els permetés arribar a pactes i col·laboracions puntuals.

Fem ara un petit parèntesi per esmentar un dels punts tractats en una de les juntes de Patronat, i que creiem que ens ajudarà a copsar la sincera estima, els fermes lligams i l'estreta vinculació que les persones de la institució havien establert amb sor Antonia Larrea. A l'ordre del dia de la Junta de Patronat del 26 d'abril de 1993 —nou anys més tard que la germana marxés— es recull la voluntat, amb el vistiplau de Mn. Josep Maria Pañella, de sol·licitar a la visitadora de la Companyia de les Filles de la Caritat que tingui a bé de tornar a destinar sor Antonia a la Fundació. Aquesta petició, pel que ens ha arribat, mai va ser considerada —o com a mínim contestada— per part de la visitadora.

Aquest mateix any 1993 es crea l'Equip d'Atenció al Menor (EAM). Es tracta d'un equip innovador, dins del catàleg de la xarxa pública, creat per donar assistència a joves més grans de 14 anys amb problemes de salut mental derivats des de la Direcció General de Justícia Juvenil. També atén adoles-

65 Dr. Jordi Font i Rodon (s.i.). Llicenciat a Barcelona en medicina i cirurgia (1949), en filosofia (1956), i a Frankfurt, en teologia (1962), s'especialitzà en oftalmologia (1950) i en psiquiatria (1964). Es doctorà (1958) a la UB. Fou professor de l'Escola Professional de Psiquiatria de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona (1964-82). Director del Departament de Psiquiatria i Salut Mental de l'Hospital Sant Pere Claver (1965-87) i cofundador de la Fundació Vidal i Barraquer (1964). Ha estat guardonat amb el Premi Jordi Gol, amb la Medalla Narcís Monturiol (2004) i amb la Creu Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (2004). (Font. Enciclopèdia Catalana)

cents, nens i nenes menors de 14 anys que no poden ser imputats penalment i que són derivats per la DGAIA⁶⁶. En l'actualitat assessora, a més, en qüestions de salut mental, els equips tècnics i educatius de justícia juvenil i de menors inimputables de menys de 14 anys, a través d'intervencions interdisciplinàries.

Centrarem ara el focus d'atenció en un col·lectiu de persones que, de manera desinteressada i altruista, han aconseguit anar en boca de tothom, en el millor dels sentits, sobretot arran de la celebració dels Jocs Olímpics i Paralímpics de Barcelona l'any anterior. El seu paper resultà indiscutiblement clau i determinant en l'èxit dels Jocs: ens referim als voluntaris i a les voluntàries. Sant Pere Claver sempre ha mantingut, ja des dels seus inicis, la convicció de la necessitat d'integrar aquest col·lectiu de persones altruistes i amb vocació de servei que, amb la contribució del seu temps i amb el seu compromís, volen esdevenir actors de transformació social. El mes de maig de 1993, la Fundació va participar activament a l'Institut Català del Voluntariat (INCAVOL), entitat que la Generalitat de Catalunya havia creat dos anys abans amb l'objectiu de promoure el voluntariat social⁶⁷.

Els resultats dels exercicis econòmics del 1992 i del 1993 es tanquen per sota del que s'havia pressupostat. Com ja venia sent una constant, l'entitat havia anat tirant endavant amb una mala salut de ferro i, en diverses ocasions, s'havia salvat per la campana, entre d'altres motius, gràcies a l'atorgament de subvencions. En aquest context, i a causa de la situació econòmica, el gener de 1994 se signava una reducció de retribucions i una congelació salarial. Amb tot, el mes de febrer es va estudiar un primer pressupost per a la possible construcció de dues plantes més a l'edifici de Vila i Vilà que, entre totes les actuacions, sumava prop de 95 milions

66 Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, organisme que promou el benestar de la infància i l'adolescència en alt risc de marginació social amb l'objectiu de contribuir al seu desenvolupament personal.

67 L'INCAVOL fou dissolt el setembre 2004, fruit d'una sèrie de mesures fiscals i administratives per tal de reduir les despeses públiques. El patrimoni i el personal van ser integrats dins del Departament de Benestar i Família.

de pessetes⁶⁸. Aquell mateix any, la Fundació va signar un conveni amb quatre àrees bàsiques de salut (ABS): Gòtic, Raval-sud, Raval-nord i Rec Comtal, per a la prestació d'assistència dermatològica.

Per il·lustrar l'esperit solidari que sempre havia estat, i és, present a la institució, comentarem l'adquisició d'un campímetre nou, de darrera generació, l'abril de 1994 amb unes condicions molt avantatjoses. El propi patronat reconeixia i agraïa en acta aquesta compra, que havia estat una donació d'un dels reconeguts facultatius del quadre mèdic, i que no cobrava els honoraris a què tenia dret com a metge.

Els canvis endegats anys enrere dins de la sanitat pública segueixen endavant, i comporten una nova estructuració territorial. En aquest context, en una acta de la junta del Patronat del mes de novembre de 1994, s'exposen les converses que —amb la voluntat d'esdevenir seu de l'àrea bàsica de salut (ABS) del districte— l'entitat manté amb el Sr. Joan G. Sintès, gerent de la Regió Sanitària de Barcelona sobre la possibilitat que la futura nova ABS del Poble-sec se situï a l'edifici de Vila i Vilà, la qual cosa faria necessària una ampliació de 1.800 m², per tant... una hipotètica nova remodelació de l'edifici inaugurat l'any 91!

Al novembre de 1994, la Fundació Hospital accepta desenvolupar la proposta de la Sra. Esther Jordà, responsable de Salut Mental de la Regió Sanitària de Barcelona, amb l'objectiu de desdoblar el Centre d'Atenció Psiquiàtrica⁶⁹ de què es disposava en aquell moment, dotat amb 280 hores de dotació setmanal, a dos centres d'atenció psiquiàtrica amb 240 hores cada un. La Junta arriba a l'acord de mantenir el centre d'atenció psiquiàtrica ubicat a Vila i Vilà, i crear-ne un segon al barri de Sants, amb la voluntat de posar-lo en marxa el juny de l'any següent. El segon centre d'atenció psiquiàtrica s'obrirà finalment en un local de 300 m² llogat ens uns baixos del número 158 del carrer Galileu, el gener de 1996, és a dir, un

68 Vora 571.000€.

69 El Centre d'Atenció Psiquiàtrica és el precursor del CSMA.

any més tard del previst. En aquella mateixa reunió, ja a les acaballes de 1994, es presentarà per primera vegada, el projecte d'hospital de dia per a malalts afectats d'Alzheimer, projecte que finalment es va desestimar.

L'any 1995, en complir-se els 50 anys de la creació de la demarcació parroquial de Sant Pere Claver, es publicà un opuscle que explicava la història de la parròquia. S'hi repassaven tot el reguitzell de projectes i d'iniciatives que s'havien anat impulsant durant aquells deu lustres a través de diversos apartats: la catequesi, l'hospital, l'Obra de la Mare, el col·legi, el taller-escola, Planoles, l'assessoria jurídica, la cooperativa d'habitatges i, evidentment, la parròquia. També s'hi dedicava un dels punts a la mort del pare Artigues i a tot allò que ell havia significat per al projecte.

Els problemes i les tensions en matèria econòmica malauradament persisteixen, per la qual cosa tenen lloc diverses reunions amb l'Hble. Sr. Xavier Trias, conseller de Sanitat i Seguretat Social, per obtenir ajudes del Departament i pal·liar la incidència d'aquests entrebancs.

El juliol de 1995, el Departament de Psiquiatria, situat a Vila i Vilà i comandat pel Dr. Jaume Aguilar i Matas, s'estructurava, segons un informe d'aquell any, de la manera següent:

- Programa Assistencial de Tractaments Específics Adreçats a la Població Adulta (PATEA): un psiquiatre, tres psicòlogues, un psicoterapeuta i una oficial administrativa.
- Programa Assistencial de Tractaments Específics Adreçats a la Població Infantil i Juvenil (PATEI): dues psiquiatres, quatre psicòlogues i una oficial administrativa.
- Centre d'Atenció Psiquiàtrica (CAPs) en salut mental d'adults: un psiquiatre coordinador, tres psiquiatres, dues psicòlogues, dues assistents socials i una oficial administrativa.
- Centre d'Atenció Psiquiàtrica Infantil Primària (CAPIP) en salut mental infantil i juvenil: una psicòloga coordinadora, dos psiquiatres, tres psicòlogues, una assistent social i una oficial administrativa.

També conformaven aquest departament l'Equip d'Atenció al Menor (EAM) i el Servei d'Atenció Psicopatològica i Psicosocial per a Immigrants i Refugiats (SAPPIR), serveis que ja hem anomenat anteriorment.

L'estiu de 1996, l'òrgan de govern organitzà una Jornada de Patronat. Aquesta jornada, amb l'ajut d'una consultoria externa, esdevingué un autèntic precursor d'exercici estratègic en què es van analitzar conjuntament els punts febles i els punts forts de la Fundació, així com les amenaces i les oportunitats de l'entorn. Algunes conclusions, com la detecció del perill que suposava la dependència d'un únic client, o com tenir una oferta d'uns serveis poc diversificats, van ser sens dubte la llavor de molts dels canvis i transformacions que es van produir més endavant. Tal com recollia una acta d'una junta posterior, "la situació econòmica no és dolenta, però es detecta un esgotament del model actual que referma la voluntat expressada en el Patronat del mes de juny de cercar nous models." Existia el convenciment que calia canviar coses si es volia seguir avançant. Com manifestava el Patronat en una de les conclusions: "Fins ara ha estat el barri qui ha vingut a l'Hospital Sant Pere Claver. Ara ha arribat el moment que l'Hospital vagi al barri."

En aquesta mateixa acta del mes de juny de 1996 s'esmentava la constitució legal com a entitat jurídica del Grup d'Assistència Sociosanitària a l'Immigrant i Refugiat (GASIR), amb seu a Vila i Vilà. Amb previsió de possibles tensions i conflictes entre GASIR i Servei d'Atenció Psicopatològica i Psicosocial per a Immigrants i Refugiats (SAPPIR), que s'havia desenvolupat amb força, es decidí la redacció d'un document jurídic que recollís i definís les relacions entre aquestes dues entitats i la Fundació Hospital, a fi i efecte d'evitar eventuais problemes burocràtics, legals o econòmics.

El patronat segueix mentrestant desenvolupant diverses prospeccions i estudis per poder gestionar l'àrea bàsica de salut "Barcelona 3A", que s'acosta a la meitat més propera al mar del barri del Poble-sec. Aquesta àrea d'assistència primària haurà de donar servei a la població circumscrita entre el passeig Josep Carner i el carrer Radas, i entre el passeig de

l'Exposició i l'avinguda Paral·lel. Es pretenia situar aquest centre assistencial, atès que l'actual edifici no podia encabir-lo, en un solar d'uns 600 m² que hi havia al carrer Vila i Vilà, 39-41, reivindicat abastament per l'Associació de Veïns de Poble-sec. En aquesta ubicació s'hi acabaria creant, l'estiu de 2003, la Residència Pare Batllori per a gent gran.

L'equip de Salut Mental s'ha consolidat com un gran departament reconegut pel Sistema Públic Català. Està integrat per més de 180 professionals en els següents equips: CSMA i CSMIJ de Sants-Montjuïc, EAM, UPPA, UPPIJ, HdDA, PSI, SAPPiR i l'aposta per nous programes d'innovació social en salut mental.

El 5 de juliol de 1996, l'Hble. Sr. Eduard Rius i Pey, conseller de Sanitat i Seguretat Social, inaugurarà finalment el Centre d'Atenció Primària de Salut Mental de Sants al carrer Galileu. La Fundació donava així compliment a la demanda de la població i a la voluntat del Servei Català de la Salut. Fou el primer centre que la Fundació va gestionar fora del Poble-sec i la seva zona d'influència històrica. Aquesta inauguració permetia el desdoblament d'un dels serveis que s'havien ofert fins a aquell moment a Vila i Vilà, el servei de salut mental per a adults. A partir d'aquell moment comptaria amb dos

nous serveis: el Centre de Salut Mental d'Adults de Montjuïc⁷⁰ (CSMAM) i el Centre de Salut Mental d'Adults de Sants⁷¹ (CSMAS).

Aquests centres de salut mental d'adults, en l'actualitat, presten assistència comunitària dins de la Xarxa Pública de Salut de la població adulta. Els professionals dels centres ofereixen assistència directa ambulatoria a les persones afectades per trastorns mentals —greus o incipients—, coordinen i donen suport a les xarxes de salut i de serveis socials per a actuacions assistencials, amb programes de prevenció del suïcidi, de seguiment individualitzat, de tractaments psicoterapèutics, i promovent accions preventives i informatives a les zones d'influència respectives.

El Centre de Salut Mental d'Adults-Montjuïc ofereix, avui dia, assistència especialitzada en salut mental als barris de la Marina del Port, de la Marina del Prat Vermell, del Poble-sec i de la Font de la Guatlla. El Centre de Salut Mental d'Adults-Sants, per la seva banda, atén el districte de Sants-Montjuïc. Aquesta àrea inclou les àrees bàsiques de salut de Numància, de Bordeta-Magòria, de Sants i de Carreres-Candi.

A finals de 1996, enmig d'algunes tensions de tresoreria a causa dels endarreriments del Servei Català de la Salut en els pagaments del concert, s'estudia el Projecte Poble-sec. Consisteix en un pla per cobrir les necessitats d'assistència en salut mental als barris de Sants-Montjuïc i de Ciutat Vella (270.000 habitants) a través de tres equipaments clau: una unitat de rehabilitació comunitària, un hospital de dia amb 17 places cada un i un centre de dia per a 33 persones. Comença a dibuixar-se la voluntat d'obrir el ventall de serveis, diversificar les activitats i anar més enllà del territori, segons es concloïa en el recent exercici estratègic de l'estiu.

70 El Centre de Salut Mental d'Adults de Montjuïc atén els barris de la Marina del Port, de la Marina del Prat Vermell, del Poble-sec i de la Font de la Guatlla.

71 El Centre de Salut Mental d'Adults de Sants ofereix assistència especialitzada en salut mental al barri de Sants, que inclou les àrees bàsiques de salut de Numància, de Bordeta-Magòria, de Sants i de Carreres-Candi.

El gener i el març de 1997 es mantenien dues entrevistes, la primera amb l'Hble. Sr. Eduard Rius, conseller de Sanitat i Seguretat Social, i amb el Sr. Manel Jovells, director d'atenció primària de l'ICS. Arran d'aquestes converses, s'assolirien subvencions per al finançament de la inversió necessària per als dos centres d'atenció psiquiàtrica que ara gestionava la institució. També, acordà integrar l'activitat dels neuropsiquiatres i es va pactar el nombre d'electromiografies anuals, les tarifes del Servei Català de la Salut, així com el volum de proves complementàries (ergometries, endoscòpies i campimetries). Finalment, la Fundació es va interessar a participar en la reforma de l'atenció i reforçar d'aquesta manera l'assistència primària. L'entitat els proposà la neurologia a Sants-Montjuïc, i l'otorrinolaringologia, la dermatologia i l'oftalmologia a l'àrea tradicional d'influència.

El mes de juny, la Sra. Carme Cosp, gerent de la Fundació, signa un acord de contractació amb el Sr. Joan G. Sintès, gerent del Consorci Sanitari de Barcelona, referent a l'oferta presentada dels serveis d'oftalmologia per cobrir, en aquesta especialitat, l'àrea de Ciutat-Vella i Sant Martí. Pocs mesos abans, el març d'aquest mateix any, s'havien rebut més de 25 milions de pessetes corresponents a un llegat del Sr. Ventura Creixell Subirana⁷², que van permetre dur a terme les obres de condicionament i d'adaptació del projecte de la clínica dental que havien previst situar inicialment a la 1a planta, i que havia de culminar-se l'any següent. Anys més tard, la Fundació rebria d'aquesta mateixa deixa del Sr. Ventura uns terrenys a Vallfogona del Penedès, tot i que acabaria donant-los a la parròquia, la qual els destinaria a finalitats socials.

A finals d'aquell 1997 començaran els preparatius dels actes del 50è aniversari de la Fundació, que es realitzaran a finals de 1998 i inicis de 1999.

L'any 1998, el rector Josep M. Pañella⁷³ és destinat finalment a la parrò-

72 El Sr. Ventura Creixell va morir a l'Argentina i va llegar propietats i actius a diverses institucions vinculades a l'àmbit sanitari i a l'Església.

73 Josep Maria Pañella i Mora (Barcelona, 12 d'abril de 1941 - Hospitalet de Llobregat, 3 de setembre de 2009) fou un sacerdot jesuïta, vicari i rector de la parròquia de Sant Pere Claver al

quia de la Mare de Déu de Bellvitge, a tocar del Centre d'Estudis Joan XXIII de l'Hospitalet de Llobregat, i el mossèn Josep Miquel Esteban va ocupar càrrec vacant a Sant Pere Claver.

El 20 de maig d'aquest mateix any, veu la llum finalment la Clínica Dental de la Fundació Hospital Sant Pere Claver, —finalment s'ubicarà a Puig i Xoriguer, 46— que donarà cobertura a les necessitats del veïnat del Poble-sec i a les d'altres col·lectius que necessitaven atenció odontològica integral. El centre serà inaugurat per l'Hble. Sr. Eduard Rius, conseller de Sanitat i Seguretat Social.

Cap a finals d'any, el Servei Català de la Salut canvia la forma de contractar les exploracions complementàries, els anomenats productes intermedis (ergometries, EMG, audiometries, endoscòpies, etc.), que fins al moment s'havien fet per contractació directa. A partir de l'any 1999, sortiran a concurs públic, si bé el contracte anterior es mantindrà fins a la seva resolució. En aquell moment, el Patronat decidirà presentar-se a tots els concursos públics, però sent molt acurats amb els preus de l'oferta.

En un altre ordre de coses, arriba el moment de celebrar el 50è aniversari de la Fundació Hospital Sant Pere Claver, des de la creació de l'OMeSoC⁷⁴, i ja feia uns mesos que es treballava en els preparatius d'aquesta efemèride. El 3 d'octubre es fa una excursió a Verdú, conjuntament amb la parròquia i amb l'escola. El gener de 1999 se celebra un gran sopar a l'Hotel Apolo. En el transcurs d'aquest acte, el Patronat aprofita per reprendre les converses amb el conseller en relació amb la ferma voluntat de gestionar la futura ABS del districte. Val a dir que en el transcurs dels anys immediatament posteriors, la qüestió es va acabar resolent; l'ABS es va assignar

Poble-sec (1983-1998) i de la Mare de Déu de Bellvitge de l'Hospitalet de Llobregat (1983), fins a la seva mort. El 1986 crea Arrels, entitat dedicada a l'atenció de persones sense llar; i el 1991, Quatre vents. Dirigi la casa de colònies de Planoles que a l'estiu acollia els infants de la parròquia de Sant Pere Claver i de tot el barri del Poble-sec. A Bellvitge va crear la Fundació La Vinya. El 2014 es publica un recull pòstum de textos seus: "Perquè aparegui la divinitat que treballa en nosaltres", elaborat pel pare Joaquim Menacho.

74 Obra Medico Social Claveriana, entitat precursora de la Fundació Hospital Sant Pere Claver.

a una entitat de base associativa (EBA), formada per una cooperativa de metges, que va acabar realitzant una gestió privada de l'àrea bàsica de les Hortes, i que finalment se situaria al carrer Nou de la Rambla, 169.

En el context dels actes commemoratius, aquell 1999, la Fundació també va organitzar i celebrar unes Jornades de Salut Mental al Col·legi Oficial de Metges de Barcelona els dies 16 i 17 d'abril.

A la recerca d'aliances estratègiques

Poc abans, el Patronat havia engegat un procés de selecció per cobrir la posició de la gerència, i ara es presenten els candidats. Es cerca una figura amb formació mèdica i habilitats directives. La intenció és rellevar la Sra. Carme Cosp, que romandrà vinculada a la institució, si bé desenvolupant altres funcions. Finalment el Patronat optarà per un perfil mèdic per a la gerència amb la incorporació del Dr. Jordi Jaumandreu, gerència que també integra la direcció mèdica. En aquell moment el Patronat contempla una possible aliança estratègica amb l'Hospital del Mar per unificar i coordinar els recursos sanitaris en una zona d'influència sanitària força comuna. També valora altres centres de la Xarxa d'Hospitals d'Utilització Pública (XHUP)⁷⁵: l'Hospital de Sant Rafael, amb qui comparteix ideari i amb qui manté una relació fluïda, i amb l'Hospital Clínic Provincial, aliança preferida des del Consorci Sanitari de Barcelona (CSB). L'entitat elegida serà finalment l'Hospital de Sant Rafael (HSR). En paral·lel, el Patronat elabora el primer document sobre la pretesa gestió de l'Àrea Bàsica de Salut que lliurarà a l'Institut Català de la Salut, al Consorci Sanitari de Barcelona i al Servei Català de la Salut. Aquests dos projectes, l'aliança estratègica amb l'Hospital de Sant Rafael i la futura gestió de l'àrea bàsica de salut, ocuparan bona part de les gestions en els primers dos mil, si bé la primera no arribarà a quallar, i en el cas de l'ABS, el desenllaç esdevindrà molt diferent a com s'havia concebut.

Aquell 2000 i a proposta del gerent, el Dr. Jordi Jaumandreu, la Fundació va acordar integrar-se dins la Unió Catalana d'Hospitals, patronal del sector fortament consolidada. Aquesta decisió es va adoptar a causa de la dissolució de l'ACSAM, que s'havia esdevingut l'any anterior. En aquell moment s'iniciaren uns contactes amb els serveis de Salut Mental de l'Hospital Sant Joan de Déu per a la col·laboració en l'oferta mèdica i per a la gestió del centre situat a Creu dels Molers, 21, que va començar a funcionar aquell

⁷⁵ La Xarxa d'Hospitals d'Utilització Pública (XHUP) és una xarxa hospitalària de l'Institut Català de la Salut creada l'any 1986 per la Generalitat de Catalunya, que inclou hospitals de propietat pública i de propietat privada per a donar assistència sanitària universal. (Font: Viquipèdia).

mes de juliol. Aquests contactes van generar un gir pel que fa a l'aliança estratègica inicial, ja que si bé se seguien mantenint els vincles amb l'Hospital de Sant Rafael, aquests es van anar refredant paulatinament i es va començar a explorar la possibilitat de fer una aliança de més ample abast amb l'Hospital de Sant Joan de Déu.

Aquell mes de setembre, el Dr. Pere Benito Ruiz és elegit president del Patronat, en substitució del Dr. Rafael Menacho, que havia estat en el càrrec des de 1986; la Sra. Pepa Picas en serà la vicepresidenta. També deixarà el Patronat el Dr. Jordi Font, qui serà substituït pel pare Enric Puig i Jofra (SJ), que acompanyarà el pare Marià Ibar, tot seguint la tradició de mantenir dos membres de la Companyia de Jesús en el patronat des dels inicis.

Pel que fa a la parròquia, al tombant del mil·lenni, l'arquebisbat nomenava mossèn Jordi Padró com a rector, amb mossèn Ginestà, com a vicari. Va ser al capdavant de la parròquia fins l'any 2002, moment en què seria rellevat pel nou rector, Pepe Henestrosa⁷⁶.

A començaments de 2001, es disposa finalment d'un projecte de les activitats detallades que haurà de prestar la Fundació dins l'àrea bàsica de salut (ABS), si bé se'n qüestiona la viabilitat. La voluntat del Servei Català de la Salut en aquells moments, arran d'una prova pilot inicial a Centelles (Osona), era que les ABS poguessin ser gestionades a través d'uns equips de base associativa (EBA), dels quals els metges n'eren socis majoritaris, i amb l'entrada d'una entitat referent del sector sanitari com a sòcia, en aquell cas l'Hospital de Vic. A finals de maig, el Patronat acorda formar part de l'ABS amb una participació del 15 %. L'Hospital Sant Pere Claver sap del cert que ha estat una entitat de prestigi molt present en el barri, i que la seva presència serà considerada, sens dubte, un element generador de confiança. Finalment, a l'octubre de 2001, l'EBA assoleix l'adjudicació de l'ABS del Poble-sec. La previsió és que la Fundació hi prestarà el servei d'odontologia.

⁷⁶ Se'l coneixia així popularment pel seu tarannà proper. El seu nom complet era José Fernández de Henestrosa Valls.

L'Hble. Conseller, Dr. Xavier Pomés i el Dr. David Clusa durant la inauguració de l'Hospital de Dia per a Adolescents.

La inquietud per detectar les necessitats i mancances no cobertes per l'Administració ha estat una de les constants de la Fundació des dels seus inicis. Un nombre significatiu d'adolescents amb trastorn mental presenten, a més dels trastorns psicològics i psiquiàtrics, altres de relacionals que afecten directament els seus vincles i relacions, alhora que tenen incidència en el seu baix rendiment escolar, això si no acaben comportant abandonament escolar. Per poder tractar i acompanyar aquestes situacions, a les acaballes de 2001, comença a funcionar l'Hospital de Dia per a Adolescents, un programa nou i pioner a la ciutat de Barcelona, integrat dins la xarxa pública de salut mental: serà un servei destinat a atendre púbers i adolescents de 12 a 18 anys que pateixen els trastorns descrits, i que requereixen ajuda terapèutica intensiva. Es tracta d'un recurs intermedi entre l'atenció al Centre de Salut Mental Infanto-Juvenil (CSMIJ)

i l'ingrés complert. Aquest servei s'iniciarà en un local situat al número 100 del carrer del Foc, si bé l'any 2002 es desplaçarà definitivament a l'actual emplaçament, a la Casa Jove La Marina, al carrer Mare de Déu del Port, 344, any en què el conseller de Sanitat i Seguretat Social, l'Hble. Sr. Xavier Pomés i Abella l'inaugurarà, ja en el nou emplaçament.

El 15 de novembre de 2001 el Dr. Jordi Jaumandreu cessa com a gerent de la Fundació. A finals d'aquell mateix any, s'acorda iniciar un procés de selecció de nou gerent i tornar a la funció gerencial separada respecte a la direcció mèdica.

El 16 de febrer del 2002 comença finalment l'activitat de la clínica dental dins de l'àrea bàsica de salut, amb la designació Centre d'Atenció Primària Les Hortes, que ofereix assistència pública i privada. El mes de juny s'hi incorpora el servei de reumatologia, a través del Dr. Jordi Monfort, per atendre els pacients de l'assistència primària. Mentrestant, continua ben viu l'interès en la col·laboració endegada temps abans amb l'Hospital de Sant Joan de Déu, vista com una possible via de creixement i de consolidació d'ambdues entitats. El Patronat delega en el Dr. Pere Benito, en la Sra. Pepa Picas i en el pare Enric Puig, el paper d'interlocutors per encarrilar aquest procés.

A més a més, el juliol d'aquell any arriba a l'entitat el nou gerent, el Sr. Carles Descalzi Farreres⁷⁷, que té un perfil gestor de caire més dinàmic, i una àmplia trajectòria en l'àmbit social i en cooperació. El pare Enric Puig, que ha estat una persona clau en la posada en marxa de l'Hospital de Dia, s'incorpora al patronat de la Fundació Docent i de Recerca de Sant Joan de Déu, en coherència amb la línia institucional de col·laboració establerta entre ambdues entitats. El mes de setembre, i en justa correspondència, el Sr. Francesc Pérez Sarrado, gerent dels Serveis de Salut Mental de l'Hospital Sant Joan de Déu s'integra al Patronat de la Fundació Hospital.

⁷⁷ El Sr. Carles Descalzi és economista per la UAB, té el màster en Direcció d'Empreses d'ESA-DE, i ha cursat el Programa d'Alta Direcció d'Empreses de l'IESE; té una àmplia trajectòria professional en la gestió i direcció d'organitzacions del tercer sector i de l'economia social.

A finals d'any, el superior de l'orde presentarà el Germà Jesús Etayo, que s'incorporarà al Patronat com a vocal. El Sr. Carles Descalzi presentarà una proposta d'organigrama de l'àrea de salut mental que ja contempla aquesta aliança gairebé segura.

A finals de 2002, per fer front al projecte d'ampliació que ha presentat el Servei d'Al·lèrgia, i que també afecta el creixement de les àrees de salut mental, al departament de Proves Complementàries i a la clínica dental, es considera la possibilitat d'aixecar una tercera i quarta plantes a l'hospital. El Patronat encarregarà la definició dels espais i l'estudi d'impacte econòmic del projecte al gerent. El juny de l'any següent el projecte que presentarà el gerent rebrà llum verda.

També a les acaballes d'aquell any 2002, arran d'una convocatòria del Departament de Benestar Social publicada el mes de febrer, la Fundació aconsegueix ser acreditada com a entitat col·laboradora del Programa de Suport a l'Autonomia de la Pròpia Llar, creant el Servei d'Autonomia a la Pròpia Llar (SAPL), si bé no entrarà en funcionament fins a l'any 2007.

El 3 de febrer de 2003, el germà Quim Erra, superior de Sant Joan de Déu, juntament amb el Dr. Pere Benito, president de la Fundació i el Sr. Carles Descalzi, en qualitat de gerent, presenten conjuntament l'aliança estratègica a tot el personal de la institució a través d'un document consensuat. El mes de juny, el Patronat demanarà que la unitat integrada de salut mental defineixi el model d'atenció i de gestió, i que redacti una proposta de mesures per establir un espai comú docent i de recerca. Aquesta proposta, elaborada pels Drs. Josep Maria Giralt i David Clusa, es va aprovar el juny de l'any següent.

Arran de la creació de l'espai econòmic europeu l'any 1994, i a la consegüent abolició de duanes i fronteres, moltes societats i empreses del ram duaner i aranzelari hauran d'abaixar les persianes. Aquesta realitat impactarà de ple a la zona portuària. El juny de 2003, i com a conseqüència del tancament d'aquestes societats al barri, la Fundació té coneixement d'uns

espais d'uns 300 m² que han quedat buits davant de la seu. Concretament, es tracta de dos locals situats a la part del darrere dels immobles del carrer Puig i Xoriguer, 37-39 i 43-45, a tocar del passeig Montjuïc, 18. Aquests locals eren accessibles des del carrer Vila i Vilà, 17, a través d'un passadís lateral. El lloguer d'aquests locals a la tardor permetrà, finalment, descongestionar alguns dels serveis de salut mental que operaven a la seu. Aquests espais —locals que avui aixopluguen la Fundació Lluís Artigues— encabirien en aquells moments alguns serveis de salut mental com ara la Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Adults (UPPA), la Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Infants i Joves (UPPIJ), l'Equip d'Atenció al Menor (EAM) i també el Centre Salut Mental d'Infants i Joves (CSMIJ).

El mes de setembre, i arran d'una entrevista amb el conseller de Sanitat i Seguretat Social, l'Hble. Sr. Xavier Pomés, el president i el gerent presenten un pla director que contempla les grans línies d'actuació per a l'entitat: creixement en salut mental, en al·lèrgia, servei de clínica dental enfocada a discapacitats, ampliació de l'oferta de proves complementàries a més hospitals de la Xarxa d'Hospitals d'Utilització Pública, augment de la participació i gestió en el Centre d'Atenció Primària Les Hortes, i la creació d'un centre de cirurgia sense ingrés.

El Servei d'Al·lèrgia atén una pacient.

Pel que fa a aquest projecte del Centre d'Atenció Primària Les Hortes, que ja està en marxa, comencen a detectar-se algunes mancances, originades especialment per divergències amb l'ideari i els socis, i per l'escassa incidència de la Fundació en la presa de decisions.

El 19 de gener de 2004 es comunicava a tots els usuaris que, en començar l'any, l'hospital deixava de prestar assistència en les especialitats de cardiologia, d'aparell digestiu, de ginecologia, de pediatria, de traumatologia i d'urologia. Tanmateix, es continuaven oferint serveis en algunes especialitats: al·lèrgia, dermatologia, neurologia, otorrinolaringologia, oftalmologia i serveis de salut mental. Significava la transformació de l'hospital, que passava de ser un centre de consultes ambulatories i proves complementàries, a ser un centre proveïdor de la sanitat pública, amb algunes especialitats concertades, i com a conseqüència de la denominada Reforma de l'Atenció Especialitzada.

Aquest fet seria determinant en un nou replantejament, perquè calia centrar el focus especialment en la salut mental, sense detriment d'altres serveis que es matenien com l'odontologia, l'al·lèrgia o les proves complementàries. Seria possible, d'ara endavant, eixamplar el catàleg de serveis de les persones ateses i donar resposta a altres necessitats, més enllà de les mèdiques?

2004-2023

L'actualitat

La fi de l'hospital ambulatori

Engueguem aquest capítol encarant el darrer període d'aquesta petita història: els darrers anys de la Fundació fins a l'actualitat. Un cop desapareixen l'any 2004 algunes de les especialitats que s'havien ofert fins al moment, la Fundació incidirà molt especialment en la salut mental. Això sense detriment d'altres serveis, que no solament manté, sinó que potencia: odontologia, al·lèrgia i proves complementàries. A més, sembla que ha arribat el moment d'obrir nous camins i d'aprofundir altres possibles línies d'acció, sempre en coherència amb els principis fundacionals d'aquella antiga Obra Mèdico Social Claveriana, i amb un profund interès de servei social, tot incidint en les conclusions de les reflexions estratègiques que l'entitat havia iniciat uns anys abans.

Les persones que pateixen un trastorn mental, o qualsevol altre tipus de vulnerabilitat, necessiten ser acompanyades per professionals amb una visió més holística —anant més enllà de la simple atenció mèdica— i amb el convenciment que els factors que incideixen en aquestes situacions o trastorns són múltiples i concurrents. Tota persona necessita viure la vida amb el màxim de plenitud, comptar amb un entorn social segur i estable, viure sota un sostre digne i amb intimitat, També tenir garantits els seus drets ciutadans, i poder desenvolupar una feina digna i retribuïda; en definitiva: la persona posada en el centre.

Un pacient és atès al Servei d'Odontologia.

Amb aquesta voluntat de trobar nous serveis i espais que puguin alleugerir les mancances i acompanyar alhora les necessitats dels col·lectius amb vulnerabilitats, la Fundació s'obre a oferir serveis en altres entorns més enllà del clos inicial d'acció del Poblesec i de Montjuïc. Aproparà, en un primer moment, la seva activitat als

ciutadans d'altres districtes per atendre nova població de la ciutat, en un procés ja iniciat en l'etapa anterior: la Marina i Sants.

Així doncs, el gener de 2004 arrenca una nova etapa quan la Fundació Hospital Sant Pere Claver comunica als pacients i a les persones usuàries la fi de l'assistència en algunes especialitats històriques i que manté només alguns serveis: al·lèrgia, dermatologia, neurologia, otorrinolaringologia, oftalmologia i, evidentment, els serveis de salut mental.

Com a referent històric i per situar-nos, aquell 2004, un esdeveniment lamentable i impactant va sacsejar la vida de la societat espanyola en vigílies d'unes eleccions generals: el dia 11 de març hi ha un atemptat terrorista: esclaten bombes en diversos trens de rodalies en el moment que són a prop de l'estació d'Atocha de Madrid. Les explosions causen 192 morts i 1.400 ferits. L'atac, en un primer moment atribuït a ETA, el reivindica finalment Al-Qaida.

Recordem que la Fundació havia manifestat certes prevencions i recances respecte a la participació en l'àrea bàsica de salut de les Hortes. No era fàcil la gestió conjunta entre entitats mercantils i entitats sense ànim de lucre. El setembre de 2004 es prendria finalment la decisió d'abandonar la participació en aquesta societat, tot informant-ne al responsable del CAP i també al Servei Català de la Salut. Aquest procés de tramitació administrativa de la desvinculació iniciada aquell mateix any s'allargaria fins a inicis de 2006.

Han passat més de 50 anys des que el pare Artigues va visualitzar l'atenció ambulatoria i sanitària des de la parròquia, amb aquells dos metges i aquelles tres infermeres atenent el primer infant que va creuar la porta. Després de tota una trajectòria i de patir molts alts i baixos, comencen a arribar per fi els primers reconeixements de les institucions. El 18 de novembre de 2005, el Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona acorda atorgar a la Fundació Hospitalària Sant Pere Claver la Medalla d'Honor⁷⁸ de Barcelona. Una distinció a persones o a entitats, nacionals o estrangeres, que hagin destacat en la defensa de la ciutat; així com en la defensa de les virtuts i dels valors cívics. L'acte de lliurament es va celebrar el 19 de gener de 2006.

Medalla d'Honor de l'Ajuntament de Barcelona.

⁷⁸ La Medalla d'Honor de Barcelona incorpora el segell de la ciutat, el nom de la persona guardonada i la data de concessió. Juntament amb la medalla, les persones guardonades reben un botó que la reproduïx; quan el guardó es concedeix a una persona jurídica, aquest botó adopta forma de placa. S'atorga anualment i té caràcter vitalici.

Temps d'estratègia: creixement en serveis socials

A principis de 2005, a Barcelona, un aparatós esfondrament sacsejava el barri del Carmel a causa de les obres del metro. Era l'any en què els Mossos d'Esquadra es desplegaven i es feien càrrec de la seguretat a la capital del principat.

Fou aquell 2005 quan, a Sant Pere Claver, es crea el Programa d'Atenció a Casa (PAC). Aquest programa ofereix una cartera diversa de recursos privats que promouen l'autonomia a la pròpia llar d'aquells usuaris i usuàries que no compleixen alguns dels criteris d'accés al Servei d'Autonomia a la Pròpia Llar (SAPL), fonamentalment pel que fa a la situació de convivència: són persones que viuen amb altres familiars o en parella, sense diagnòstic, o amb fills menors. Aquest programa, nascut i gestat a la Fundació Hospital Sant Pere Claver, també s'incorporarà dins del catàleg de serveis de Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials l'any 2011, arran de la seva creació.

Ara farem un salt als inicis: recordarem que una de les moltes prioritats del pare Artigues en fer-se càrrec de la parròquia l'any 1948 fou l'atenció, l'acompanyament i la cura preferents dels milers de persones que malvivien en condicions precàries a les barraques de la muntanya de Montjuïc. Aquesta preocupació havia de romandre indiscutiblement dins de l'ADN de la institució. El fenomen migratori, per una banda, i els estralls causats principalment pels canvis socials i per les drogodependències, per una altra, havien fet incrementar el nombre de persones abocades al carrer, a la solitud i a la marginalitat social. Els serveis socials municipals específics per a població sense llar són plenament conscients de la necessitat d'una atenció de caire integral en salut mental per al conjunt de persones que atenen. Per poder donar-hi resposta, l'any 2006, a través d'un acord entre de Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya i els serveis socials de l'Ajuntament de Barcelona es crea l'Equip d'Atenció a la Salut Mental

per a Persones Sense Llar (ESMES)⁷⁹. Aquest servei es desenvoluparà conjuntament entre el Departament de Salut Mental de Sant Pere Claver —que aportarà l'equip d'educadors en el Programa de Seguiment Individualitzat— i els Serveis de Salut Mental del Parc Sanitari Sant Joan de Déu.

L'any 2006, per situar-nos, comencen a retornar a Catalunya els documents i arxius que havien estat espoliats en el transcurs de la guerra civil i dipositats a l'Arxiu de Guerra de Salamanca. Al setembre, un jove Jordi Hereu substituirà Joan Clos a l'alcaldia de Barcelona quan marxa cap a Madrid en ser nomenat ministre d'Indústria, Turisme i Comerç.

L'any 2007, arran de la publicació d'una normativa que contemplava l'acompanyament en la gestió i inserció social dels joves que havien estat sota la supervisió de la DGAIA⁸⁰, i en coordinació amb l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET), veia la llum el Servei de Seguiment, Acompanyament i Suport a Joves Extutelats (SASJE). Naixia amb l'objectiu de gestionar la prestació econòmica⁸¹ destinada a joves que havien perdut la tutela de l'Administració, a l'àrea de Barcelona, i proporcionar-los uns ingressos econòmics que els permetessin desenvolupar el seu projecte de vida autònoma, en arribar a la majoria d'edat. També feia els primers passos el Club Social, constituït com una estructura de suport de caire rehabilitador i d'inclusió social. A través d'aquest club, s'oferirà accés a activitats de lleure a les persones amb trastorn mental, i es fomentarà la participació activa de les persones usuàries creant espais d'autogestió i fomentant l'ajuda mútua. Igualment, i amb la finalitat de promoure i de millorar progressivament l'autonomia de les persones amb trastorn mental greu o sever i en el marc dels serveis comunitaris, aquell 2007 començarà a funcionar també, i de manera efectiva, el Programa de Suport a l'Autonomia a la Pròpia Llar (SAPL), que s'havia acreditat l'any 2002. Un servei

79 A les darreries de 2017 s'incorpora la funció d'atenció especialitzada a la Residència Cal Muns per a persones sense llar amb trastorns mentals greus, amb un equip format per infermeria, psicologia i psiquiatria, la qual cosa comportarà un increment important de l'activitat.

80 Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

81 Prestació econòmica prevista pel Decret llei 3/2016, de 31 de maig.

prestat en el propi domicili de les persones ateses, i en coordinació amb altres serveis assistencials de la xarxa pública de salut mental. Pretén que aquestes persones mantinguin els hàbits i les habilitats d'autocura, reforcin llurs vincles relacionals —tant familiars com comunitaris—, i que puguin assolir la màxima autonomia en les tasques domèstiques. Ambdós serveis s'integraran anys més tard dins la cartera de Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials. Aquell mateix any, el Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ) deixarà els locals del Passeig Montjuïc, 18, per instal·lar-se al carrer Minería, on romandrà fins a l'any 2015.

Aquell 2007, també és l'any de creació oficial d'un servei específic i que requereix un punt i a part: el Servei de Voluntariat. Un servei que promourà el voluntariat, que coordinarà i motivarà els voluntaris i les voluntàries en l'atenció de les persones —incapacitades o no— amb trastorns o amb problemes de salut mental, amb discapacitat intel·lectual, o amb trastorns neurològics. Les persones voluntàries sempre havien estat, ho són en aquest moment, i encara ho seran amb més empena, un col·lectiu insubstituïble i un puntal bàsic per a tot el Grup, pel seu ferm compromís, per la seva impagable dedicació i per la seva estima i identificació amb l'entitat.

Voluntaris i voluntàries de Sant Pere Claver celebrant el final d'una marxa solidària l'any 2018.

El 60è aniversari de la institució ja està trucant a la porta. Durant tot l'any es van constituint diverses comissions de treball amb professionals de la casa, alhora que s'efectuen qüestionaris i, en paral·lel, es recullen les aportacions que se sol·licita i que aporta bona part de la plantilla. Es posa en marxa un ventall d'iniciatives per treballar, de manera coordinada i participativa, de cara a la confecció del Pla Estratègic Quadriennal 2008-2011. Es fa un recull de fortaleces i de debilitats de l'entitat, i s'enumeren oportunitats i amenaces de l'entorn, elements clau que permetran dissenyar les línies d'acció recollides al pla i que guiaran els canvis que s'hauran de fer els anys següents: incidència en qualitat, en polítiques de medi ambient, créixer amb nous equipaments i millorar recursos tecnològics, ampliar cartera de serveis i l'àmbit territorial, millorar la projecció externa, potenciar la recerca i la docència, ser més eficients en la gestió i promoure acords estratègics.

El pla posa especialment l'accent en potenciar la motivació dels professionals, millorar de la comunicació interna, apostar per les noves tecnologies, definir i dissenyar govern de la institució i mantenir el compromís amb la responsabilitat social corporativa. D'exercicis estratègics precursors, ja n'hi havia hagut, i encara n'hauran de venir de nous, però és, de fet, el primer pla estratègic participatiu i que interpel·la la institució pels quatre costats.

Noves fundacions en temps de crisi

Fruit de les mancances detectades en els serveis d'acompanyament i en el respecte a la garantia dels drets que afecten les persones amb trastorn mental o amb discapacitat intel·lectual —coincidint amb l'inici del Pla Estratègic— es constituirà la Fundació Tutelar Lluís Artigues aquell mateix any 2008, de la mà de la Fundació Sanitària Sant Pere Claver per recollir l'interès social creixent i fer seva aquesta demanda comunitària davant de l'escassa oferta. La Fundació Lluís Artigues es constitueix per acompanyar persones amb problemes de salut mental, amb discapacitat intel·lectual, i també gent gran, en la promoció, el desenvolupament i l'exercici dels seus drets; per vetllar pel seu benestar i per fomentar la seva autonomia. Aquest suport s'exerceix a través de l'equip de professionals des de les tres àrees de suport, la jurídica, l'econòmica i la social. Es pretén, d'aquesta manera, oferir una assistència integral i global, alhora que personalitzada, així com el suport necessari per a l'assoliment dels seus projectes de vida.

Pel que fa al context històric, no hem de perdre la perspectiva de la fallida de la banca d'inversió Lehman Brothers als Estats Units el 15 de setembre d'aquell any. Aquest esdeveniment, que va tenir un efecte dòmino devastador per a les principals entitats bancàries mundials, va causar una greu crisi de liquiditat i de solvència a escala planetària. Serà la recessió econòmica més impactant des de la depressió coneguda com a crac del 29⁸².

82 El crac del 1929, també anomenat caiguda de la Borsa de Wall Street, és com es denomina la fallida del mercat de valors esdevinguda a final d'octubre de 1929, considerat el pitjor esdeveniment econòmic de la història. Va començar el 24 d'octubre, conegut com Dijous Negre, i va continuar fins al 29 d'octubre de 1929, anomenat Dimarts Negre, quan el valor de les accions en la Borsa de Nova York va baixar de forma imparable. Dies abans es visqué una agitació del mercat amb fortes vendes provocades per pànic intercalat amb períodes breus de recuperació. Va ser l'inici de l'època anomenada Gran Depressió. (Font Viquipèdia).

Plou sobre mullat. Aquesta sotragada econòmica global comportarà indubtablement un gran impacte social: agreuja les mancances i incrementa les necessitats dels col·lectius en risc d'exclusió. Al mateix temps, generarà nous col·lectius amb noves necessitats, persones que han quedat desamparades a causa de l'atur i de la crisi: joves exposats a riscos socials i psicològics, famílies desestructurades amb tots els membres desocupats i endeutades, quan no desnonades: una bossa de gent que es troba en precari, sense recursos ni ajudes socials a la seva disposició. La Fundació farà un pas endavant amb la voluntat de crear i de gestionar els recursos que són més deficitaris per als col·lectius en risc d'exclusió. Cal buscar respostes als reptes que plantegen els canvis socials i l'entorn, tot afavorint noves pràctiques i models d'atenció des del treball en xarxa amb diferents proveïdors i agents i potenciant al màxim el vincle i treball amb la comunitat i el territori.

Foto de família amb motiu del 60è aniversari l'any 2008.

L'1 d'abril de 2008 es publica a *La Vanguardia* un avís oficial amb l'acceptació de la modificació del pla d'ordenació de l'illa de cases delimitada pels carrers de Puig Xoriguer, Albareda, Carrera i Vilà i Vilà. Aquesta modificació, promoguda per la Fundació, serà el darrer pas oficial, de cara a l'ampliació que es faria realitat un any i mig després.

En aquest context de crisi i de manca de recursos, l'àrea de salut mental continua cercant nous espais a través dels quals poder anar més enllà de l'actuació mèdica curativa. La integració comunitària i el lleure són pals de pal·ler per a la recuperació i l'estabilització de les persones afectades. Amb la voluntat d'incidir en la reconstrucció de relacions socials, així com de promoure la seva participació en la comunitat a través de l'organització d'activitats de lleure, es crea el Club Social Ments Obertes Sants-Montjuïc. Aquest servei també s'integrarà anys més tard, per la seva naturalesa, en el catàleg de serveis de Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials.

El 60è aniversari de la Fundació se celebrarà aquell 2008 i de manera molt especial, amb diversos actes acadèmics i institucionals. Es va fer una excursió de professionals i membres del Patronat a la Casa de Colònies l'Armentera, on cada estiu es duen a terme les colònies per conèixer l'asma i l'al·lèrgia que organitza l'entitat. També serà el moment de la renovació i la modernització del logotip, a través de la creació d'una pàgina web. Finalment i, com no podia ser d'una altra manera, aquesta celebració esdevindrà molt especial per a una institució amb una llarga trajectòria engrescada amb el projecte d'ampliació de l'edifici de l'hospital amb dues noves plantes previstes inicialment⁸³.

⁸³ Finalment, gràcies al fet que l'estructura ho permetia i, com veurem més endavant, es van edificar tres plantes.

Ampliació de la seu corporativa i nous equipaments

Després d'un any i mig d'obres d'edificació i condicionament dels nous espais, el dia 9 de setembre de 2009 i coincidint amb el dia de Sant Pere Claver, patró de la Fundació, s'inaugurarà definitivament la rehabilitació i ampliació de l'edifici de l'hospital, finalment amb les noves plantes 3a, 4a i 5a. S'hi acabaren invertint al voltant de dos milions d'euros. L'Hble. Sra. Marina Geli i Fàbrega, consellera de Salut de la Generalitat, va presidir aquell acte d'inauguració.

A les tres noves plantes s'ubicaran 28 consultes amb la voluntat de reforçar l'activitat assistencial al Poble-sec, així com diversos espais de formació i docència. En el nou espai s'hi establirà també la seu de la Fundació Lluís Artigues, en aquells moments amb una previsió inicial d'acollir 100 persones amb la capacitat d'obrar modificada. Des de les noves consultes també es coordinaran els serveis de caire social engegats per la institució, com ara la Xarxa d'Habitatges d'Integració o el Programa de Suport a l'Autonomia a la Pròpia Llar. Alhora, aquesta ampliació haurà de permetre la consolidació del Servei d'Al·lèrgia. La presència d'aquest servei es veurà reforçada gràcies a un acord subscrit amb l'Hospital Maternoinfantil de Sant Joan de Déu, amb la cessió de despatxos de visita per als seus pacients a la mateixa planta.

Aquell mateix any es constitueix una unitat molt especial per a la casa, l'Institut Docent⁸⁴. Una entitat com la Fundació Hospital Sant Pere Claver, amb la seva rica i dilatada trajectòria i amb la seva docta i reputada experiència, una institució amb destacats precedents docents i innovadors des d'un bon inici, necessitava sens dubte aquesta unitat. Un institut creat especialment per a la difusió del coneixement i l'expertesa dels seus

84 Inicialment Institut Docent (ID), uns anys més tard es va transformar el nom en Institut Docent i de Recerca (IDR). Finalment, l'any 2022 passà a denominar-se Institut Docència, Recerca i Innovació (IDRI).

equips de professionals i dels seus col·laboradors. També, com no, per a la generació de debats i de noves propostes, compartint un espai de formació propi des d'una visió interdisciplinària. Un veritable laboratori de recerca, d'innovació i de docència, per fomentar noves aliances i convenis, per facilitar congressos i conferències, així com promoure articles i publicacions.

Amb l'entrada de la nova dècada, a principis de 2010, un servei nou i singular es posa en marxa des de la Fundació Hospital Sant Pere Claver, en resposta a la voluntat de servei al col·lectiu que atèn, el JURIMM un programa d'assessorament legal a persones amb problemes de salut mental i famílies, a través d'un conveni subscrit amb la Federació Salut Mental de Catalunya, i que estarà actiu fins l'any 2019. A través d'aquest programa, oferirà assessorament i defensa jurídica a persones amb problemes de salut mental o amb discapacitat intel·lectual que hagin estat víctimes o s'hagin vist involucrades en actes il·lícits de caire civil o penal. La defensa i l'assessorament d'aquestes persones requereix un tracte curós i la màxima expertesa dels professionals. També s'orientarà als seus familiars, ja que sovint han de prendre decisions importants que afecten les persones ateses, i a través d'aquest servei ho podran fer amb el millor coneixement de les possibilitats legals existents.

També s'engega aquell 2010, des dels Centres de Salut Mental de Sants i de Montjuïc, el programa d'atenció a la gent gran, dedicat a l'atenció grupal de persones majors de 65 anys amb les especificitats pròpies d'aquesta etapa de la vida, i que rebrà diverses subvencions del Departament de Salut al llarg dels anys següents. Trobar un lloc significatiu en la societat i prendre consciència del llegat que hom deixarà són aspectes imprescindibles per dotar de sentit la pròpia existència. A més, es procura evitar l'excessiva medicalització d'aquests pacients, a través d'una atenció psicoterapèutica i d'un acompanyament grupal. Aquesta actuació es presta avui en dia en els centres d'atenció primària per part del referent de benestar emocional i salut comunitària, amb la participació dels CSMA⁸⁵ quan el tipus d'afectació correspon a la salut mental.

85 Centre de Salut Mental d'Adults.

Des d'aquesta visió més integral, neix Llars amb Suport, a través d'uns habitatges facilitats per l'entitat i adreçats a persones amb problemes de salut mental. L'objectiu del programa és la promoció de l'autonomia i la inclusió social de les persones ateses, ja sigui amb una plaça privada o amb concert. Promou la milloria del seu benestar, així com els hàbits i l'autocura, a través dels suports personals o grupals dels professionals de l'equip educatiu. És un servei que té similituds amb el Servei d'Autonomia a la Pròpia Llar (SAPL), que ja hem vist anteriorment, amb la diferència principal que el SAPL dona el servei al domicili de la persona usuària, i en el cas de Llars amb Suport, la titularitat dels habitatges és de la Fundació.

Carles Descalzi, gerent del Grup Sant Pere Claver, amb l'equip del SASJE, el dia de la inauguració de Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials l'any 2011.

Com hem pogut seguir, es fa del tot evident que en els darrers anys s'han anat creant i engegant diversos programes per oferir tot un seguit de serveis i d'acompanyaments que van molt més enllà dels pròpiament mèdics i sanitaris. Amb l'objectiu d'endregar aquestes noves propostes de fort component social, i de la mateixa manera que s'havia constituït, tres anys abans, la Fundació Lluís Artigues, el 7 d'octubre de 2011 es crea una nova fundació: Sant Pere Claver Serveis Socials. La intenció és integrar-hi els programes i els serveis d'aquell moment destinats a proveir els recursos socials comunitaris creats per atendre millor les necessitats de les persones en risc d'exclusió i, evidentment, per crear-ne i per desenvolupar-ne de nous amb aquest caire. Tots els serveis de component social i comunitari que havien començat a caminar sota el paraigua de la Fundació Hospital Sant Pere Claver s'integraran des d'aquest moment en la nova Fundació. Un dels primers serveis creats al seu recer i plenament genuí és Espai Jove, que fomentarà activitats d'oci de tarda i de caps de setmana per a joves amb problemes de salut mental entre 18 i 25 anys, per acompanyar-los en noves relacions i vincles, i perquè comparteixin moments durant el seu temps lliure.

Vista exterior de la Residència Tres Pins a la muntanya de Montjuïc.

El Pla Estratègic iniciat tres anys enrere va arribant a termini. Tot és a punt per engegar el nou Pla Estratègic 2012-15, que haurà d'establir les gran línies

de treball per al grup de fundacions de l'òrbita de Sant Pere Claver (SPC). En aquell context econòmic i social altament complex, l'entitat manifestarà la voluntat de consolidar el creixement, posant el focus en la màxima eficiència, en la innovació i en el compromís, elements clau per seguir atenent necessitats noves i creixents amb recursos econòmics escassos.

Les línies estratègiques que marcaran aquest nou període posaran el focus en l'ampliació i la millora de l'oferta assistencial i de la prevenció; l'increment de l'oferta docent i la integració de la recerca; el nivell competencial i dels professionals; la responsabilitat social corporativa; la projecció externa; l'adequació tecnològica per a la millora del servei; la informatització i la digitalització de la gestió; l'optimització dels recursos a partir de les sinèrgies i, finalment, l'ampliació i l'adequació dels equipaments.

També incidirà en la consecució de noves fonts de finançament, així com en la consolidació del model de gestió i de govern del Grup SPC. Una exigent i veritable declaració d'intencions i tot un exigent repte per endavant, que com veurem a través dels programes que presentarem, s'assolirà amb escreix.

Arran d'haver guanyat la licitació Consorci de Serveis Socials de Barcelona, d'un equipament cedit per la Generalitat, la Fundació Hospital posarà en marxa un nou servei per acollir i atendre persones adultes amb certificat de discapacitat intel·lectual i que presenten alhora trastorns de conducta. Un servei de suport integral per a les activitats bàsiques quotidianes, incidint en la millora de les habilitats, en la dotació d'eines conductuals i en la cura de les relacions familiars. En definitiva, que cerqui llur benestar i major autonomia. El 9 de gener de 2012, al carrer Dr. Font i Quer de Montjuïc, amb la presència de l'Hble. Sr. Josep Lluís Cleries, conseller de Benestar Social i Família, s'inaugura la Residència Tres Pins amb aquesta finalitat, amb una previsió d'atenció de 27 persones. Aquest servei serà subrogat poc més tard per Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials.

Precisament, el mes de novembre, i en la mateixa instal·lació a Montjuïc, també es posarà en marxa el Centre de Dia Tres Pins, destinat a atendre

persones amb el mateix perfil. En aquest cas, però, buscarà esdevenir una alternativa a altres serveis d'atenció diürna a persones amb discapacitat, especialment, per a aquelles que no han pogut continuar assistint als seus anteriors serveis laborals o prelaborals, a causa de les seves característiques de conducta. A més, a finals d'any s'engegarà l'espai de reflexió en ètica en serveis d'intervenció social (ERESS)⁸⁶.

Aquell any també es posa en marxa Sport Jove, un programa amb l'esport com a eina per a la prevenció i el suport de joves d'entre 14 i 21 anys amb problemes de salut mental, i sovint en situació de vulnerabilitat, per afavorir la seva millora psicopatològica i el seu desenvolupament maduratiu. L'èxit, la difusió i la visibilitat del projecte s'incrementen, i es presenta Sport Jove en el Congrés Nacional SEPYPNA⁸⁷. Una subvenció de la Diputació i una altra de la Marató de Barcelona, a través de migranodearena.org, a més d'una col·laboració amb la Fundació Barça, esdevindran vies de finançament del projecte. L'any 2017 el programa és reconegut amb el premi a la Millor Iniciativa Esportiva Solidària 2015-16, de Sants 3 Ràdio. Malauradament, aquest servei va deixar de funcionar amb l'adveniment de la pandèmia de la covid anys més tard.

La 1a edició del Conciertem, un concert solidari ideat per l'equip d'educació del Centre de Dia Tres Pins, destinat a persones amb discapacitat intel·lectual i organitzat per la Fundació Sant Pere Claver, Serveis Socials, tindrà lloc l'abril de 2013, amb un clar objectiu: la inclusió social. Després d'aquella 1a edició, se'n celebrarà una d'annual fins a l'actualitat, amb l'únic parèntesi dels anys 2020 i 2021 a causa de la pandèmia.

86 Un ERESS és un espai on un grup de persones amb diferents professions, rols i funcions, i a través del diàleg, intenta reflexionar i resoldre qüestions ètiques relacionades amb situacions que, en el moment d'encarar una situació, generen conflicte entre els professionals d'un servei o d'una entitat, els seus usuaris i l'organització.

87 La *Societat Espanyola de Psiquiatria i Psicoteràpia de l'Infant i l'Adolescent* (SEPYPNA) és una associació científica de professionals relacionats amb la psiquiatria, psicologia i psicoteràpia de nens i adolescents. Es va constituir al començament de la dècada dels 80.

Aquell mateix estiu, al mes d'agost, un tràgic accident ferroviari a Santiago de Compostela causa 81 morts i 147 ferits. Per altra banda, a principis de desembre, a l'hospital Georges Pompidou de París, implanten per primer cop un cor artificial autònom en un ésser humà.

Incidint en la inclusió social, es pretén que les persones ateses siguin capaces de viure de manera més independent i que puguin integrar-se plenament a la comunitat. És un repte clau per a llur recuperació i benestar, i per això esdevé un objectiu cabdal per a la institució. Es pensa en un servei per a les persones ateses que els pugui oferir un aprenentatge de les habilitats necessàries per a la vida en societat, que les acompanyi de manera individualitzada i que els aporti més autonomia. És així que, l'any 2014, s'engega finalment MyLife - Centre de Capacitació⁸⁸. Serà un servei pioner en l'acompanyament de persones d'entre 16 i 45 anys amb discapacitat intel·lectual o problemes de salut mental en llurs processos de capacitació i de promoció de l'autonomia; persones que viuen en el domicili familiar, en una residència o en un habitatge protegit. Malauradament, aquest servei acabarà tancant en no tenir finançament i no ser sostenible.

Els professionals de l'entitat estan fermament convençuts que, per a l'abordatge dels sectors més vulnerables, el treball en xarxa, les aliances, la projecció externa i l'arrelament al territori tenen una importància cabdal. Per exemplificar-ho, el febrer de 2015 se signarà un conveni amb la Coordinadora d'Entitats del Poble-sec⁸⁹. Aquest acord —encara vigent avui dia— pretén augmentar i consolidar el nombre de places de l'Espai Infància, un projecte socioeducatiu destinat a infants d'entre 7 i 12 anys que necessiten reforç escolar i inclusió comunitària. Es farà incidència, per tant, en el reforç escolar, a més de treballar els hàbits socioeducatius i alimentaris.

88 El programa My Life estava inspirat en una experiència ja existent al Regne Unit i que va tenir, en el seu desenvolupament a Catalunya, el suport del projecte Momentum, impulsat per ESADE i BBVA.

89 És la federació d'associacions i d'entitats sense ànim de lucre amb compromís social i cultural del barri del Poble-sec de Barcelona, creada l'any 1989, i amb la qual la Fundació Hospital col·labora activament des dels inicis.

Aquell mateix any, la Fundació Sant Pere Claver, Serveis Socials, estableix una Unió Temporal d'Empreses (UTE) amb les cooperatives Suara i Garbet per engegar el programa Housing First. L'objectiu d'aquest servei, concertat amb l'Ajuntament de Barcelona, és oferir un habitatge estable a persones en situació de sensellarisme i en risc greu d'exclusió social a la ciutat de Barcelona. També posa l'accent en el procés de recuperació, en l'autonomia i en la inserció social de les persones ateses. Actualment gestiona 25 habitatges.

Ja entrat l'any 2015 es va posar en marxa Consulta Jove, programa ideat com una consulta oberta a persones adolescents i joves i al seu entorn. Un programa pioner, nascut de la mà de l'Hospital de Dia per a Adolescents amb l'objectiu d'oferir un servei especialitzat, gratuït i confidencial d'atenció i prevenció en salut mental a adolescents i joves que tenen entre 12 i 21 anys al qual poden accedir sense cita prèvia. Consulta Jove pretenia crear un espai informal i de confiança, on joves i adolescents s'obrissin i poguessin expressar llurs emocions respecte les situacions, sentiments o circumstàncies pròpies de l'edat que els amoinaven. Espai Jove organitzava diverses activitats, com ara concerts solidaris a la Sala Barts. Aquest servei, assumit directament amb els recursos propis de la Fundació, esdevindria el precursor i l'embrió del programa Konsulta'm, que es crearà l'any 2018, es desplegarà a tots els barris de Barcelona i que esdevindrà un servei concertat amb l'Ajuntament.

El Pla Estratègic 2012-15 ja és al temps d'afegit. El nou pla per al període 2016-19 va prenent forma a poc a poc. Es constitueixen uns equips de treball a qui se'ls va presentant el projecte al llarg de la seva gestació. En primer lloc, es crea un equip d'anàlisi estratègica, format per caps de servei i per la direcció, i que rep l'encàrrec d'analitzar la situació actual de la institució des de tots els àmbits, tant des d'un punt de vista intern com extern. Seguidament, es forma un equip de planificació estratègica, amb la direcció i membres del patronat, amb l'objectiu d'establir l'estratègia que caldrà seguir. Finalment, un tercer grup: l'equip de desplegament estratègic —el més nombrós— integrat per caps de servei i per responsables inter-

medis, a qui se'ls demana l'establiment del pla d'acció per a les diferents línies estratègiques.

Posteriorment, s'analitza la situació interna de la institució i de l'entorn a través d'una anàlisi DAFO⁹⁰. Per dur-ho a terme, en un procés obert a tota la plantilla, es recull i s'analitza la informació obtinguda d'un qüestionari adreçat a tots els professionals, de l'informe de tancament del pla estratègic anterior, tenint en compte l'estudi de clima laboral de 2014 i les enquestes de satisfacció de clients i usuaris i de les aportacions de les Jornades de Reflexió de Salut Mental.

La missió, sustentada en valors com la il·lusió, la flexibilitat, el compromís solidari, l'eficiència i la sostenibilitat, quedarà definida així: atendre les necessitats integrals de salut de persones en situació de vulnerabilitat, des del vincle emocional amb l'usuari, amb vocació comunitària i sense afany de lucre. També explicita la visió durant el pla: esdevenir una institució referent, consolidada en el territori, compromesa amb la comunitat i amb una cartera de qualitat i diversificada de serveis assistencials. També marca una clara estratègia: potenciar la innovació i les aliances per aconseguir un creixement sostenible dels serveis socials i de salut mental, prioritàriament en persones en situació de vulnerabilitat: un creixement sostenible al servei de les persones. Les vuit línies d'acció queden alhora clares i definides: creixement i millora de la cobertura de les necessitats de l'usuari, incidència en la projecció externa dels serveis i de la institució, promoció de la innovació, incorporació i desenvolupament del talent, increment del compromís i del sentiment de pertinença al grup, impuls de models d'excel·lència, progrés en la transparència i en el bon govern, i adequació de l'estructura de l'organització.

90 L'Anàlisi DAFO és un mètode de planificació estratègica per saber on es troba una entitat. Consisteix en una anàlisi que diferencia entre els factors interns (fortaleses i debilitats) d'una organització i els factors externs (oportunitats i amenaces). Es tracta d'especificar l'objectiu d'un projecte i d'identificar els factors interns i externs que són favorables i desfavorables per assolir aquest objectiu. Font: Viquipèdia.

El 2016, i en coherència amb la primera línia d'acció, el Servei de Suport a la Vida Independent fa els seus primers passos. Aquest programa s'adreça a persones amb un trastorn mental greu i vol promoure i habilitar la màxima autonomia personal i social; persones que no han pogut accedir al Programa de Suport a l'Autonomia a la pròpia Llar, i han quedat fora de la convocatòria anual: una intervenció especialitzada en el lloc de vida de la persona atesa, que s'adapta en funció de les necessitats de cada persona, i que té en compte la seva voluntat.

Sortida a Verdú per celebrar el 70è aniversari de l'entitat.

L'any 2017 és any de celebració. Es commemora el 70è aniversari, amb tot un ventall de jornades, de celebracions i d'esdeveniments lúdics. Aquell any, en una jornada festiva i de caire familiar, la plantilla de professionals, les persones voluntàries i els membres del patronat visiten Verdú, a l'Urgell, localitat on va néixer Pere Claver.

Professionals i membres del patronat davant l'equipament de Cal Muns el dia de la inauguració, el 17 d'abril de 2017.

El 7 d'abril es produirà un fet molt rellevant, pel que fa a l'expansió, a través de nous equipaments: s'inaugura oficialment a la Bordeta (Districte Sants-Montjuïc) Cal Muns Serveis de Salut, Socials i Residencials. Es tracta d'un edifici de sis plantes situat al carrer de Gavà, 70-72, propietat de l'Ajuntament, el qual cedirà el dret d'ús de superfície a l'entitat durant 75 anys. És en aquest moment que Sant Pere Claver, Fundació Sanitària, conjuntament amb la Fundació Lluís Artigues i amb Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials, podran desplegar projectes de manera conjunta i transversal més fàcilment. L'obertura de Cal Muns havia comportat l'any 2015 el tancament del local del carrer Galileu, ocupat pel CSMA⁹¹ de Sants, l'alli-

91 Centre de Salut Mental d'Adults.

berament dels espais del carrer Minería⁹² per part del CSMIJ⁹³, i que la UPPA⁹⁴ i la UPPIJ⁹⁵ deixessin lliures els espais de passeig de Montjuïc, 18. Ara, amb el desplegament del Centre Residencial d'Inclusió Cal Muns a les plantes superiors de l'edifici, l'equipament ja pot funcionar a ple rendiment i està a punt per a la inauguració oficial. Aquest equipament ofereix un conjunt de serveis integrats: residencials, sanitaris i socials; serveis destinats a les persones més vulnerables i en risc d'exclusió, especialment amb trastorn mental o amb discapacitat intel·lectual. Amb aquest equipament i amb plena coherència amb la seva estratègia, la institució consolidarà la seva presència al districte, així com el seu compromís cap a les persones ateses i el veïnat. Cal Muns, un equipament singular i pioner a la ciutat com a paradigma de la integració sanitària i social que dona resposta a l'alta complexitat des d'un enfocament comunitari. Esdevindrà un exemple evident de la voluntat institucional estratègica de consolidar serveis innovadors i integrals en un context econòmic i social molt exigent.

El president, Pere Benito, saluda el conseller de Salut, Hble. Sr. Antoni Comín davant la placa inaugural de l'equipament de Cal Muns.

92 Arran de la marxa del Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ), en aquest espai s'installa el programa My Life.

93 Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil.

94 Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Adults.

95 Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Infants i Joves.

També aquell any 2017 s'engega un programa col·laboratiu entre el CSMA i el CSMIJ per fomentar la prevenció de trastorns mentals en infants amb pares o mares que manifesten una problemàtica de salut mental. Es tracta del Kidstime, una iniciativa pionera a tot l'Estat. Comença atenent set famílies inicialment. A Kidstime es pretén treballar i potenciar la resiliència en els infants, així com acompanyar i incrementar les habilitats parentals. Progenitors i fills que comparteixen experiències i que parlen sobre les emocions i els problemes de salut mental a través del joc. Actualment, el programa està concertat amb l'Administració a través de l'Ajuntament de Barcelona. Per altra banda, el Consorci de Serveis Socials de Barcelona fa un temps que pensa en un servei concebut per acollir i acompanyar joves que són al carrer en situació de vulnerabilitat, i que no reben cap atenció dels serveis socials. Aquest jovent està altament exposat a entrar en contacte amb el món del tràfic de substàncies estupefaents, i tenen un gran risc d'esdevenir-ne consumidors. Amb la intenció de donar resposta a aquesta realitat, el 29 de novembre de 2017 s'inaugurarà Dar Chabab, La Casa dels Joves⁹⁶. Serà un projecte pilot que comptarà amb la gestió compartida de Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials, Suara Cooperativa i Garbet Cooperativa d'Inserció. Enmig d'aquest context, es va fent cada cop més palesa una realitat que afecta un dels col·lectius vulnerables a qui històricament la Fundació ha acollit, acompanyat i donat servei, les persones migrants. Des de l'estiu d'aquell 2017, prop de 200 joves en situació vulnerable arriben cada mes a Catalunya. La majoria dels joves arriben després d'iniciar un procés migratori que comença al nord d'Àfrica. Joves menors que arriben sols després d'un viatge sovint atzarós i amb moltes penúries. Aquest jovent esdevé ben aviat el gruix d'usuaris atesos per Dar Chabab. Aquí troben acolliment, assessorament, atenció i integració comunitària i serveis bàsics d'acompanyament, d'alimentació i d'higiene.

A finals d'any, la nostra entitat, conjuntament amb la Fundació Pere Tarrés, presenta l'informe *Impacte dels factors socials en l'atenció a la Salut*

⁹⁶ *Dar Chabab* significa 'la casa dels joves'. Des de l'any 2022 el servei s'anomena *La Casa Jove – Dar Chabab*.

Mental. Enumera una sèrie de característiques que condicionen l'atenció en salut mental a les persones usuàries: l'edat actual i la d'inici del trastorn mental, la nacionalitat, el nivell d'estudis, la situació laboral, el nivell socioeconòmic i de les seves famílies, les condicions de salut general i mental, haver patit situacions vitals crítiques o factors de risc. "Com més complicada sigui la situació de la persona, més factors de risc acumula i més complexa es fa la seva atenció en els centres de salut mental"⁹⁷.

Professionals de l'EAM a l'entrada de passeig Montjuïc, 18, l'any 2014, espai que esdevindrà la seu de la FLA el 2018

L'any 2018, arran de la marxa de la UPPA i la UPPIJ a Cal Muns i de l'EAM a Vila i Vilà, la Fundació Lluís Artigues (FLA) deixa la seu, i s'estableix als locals del passeig de Montjuïc, 18. Amb aquest canvi es pretén millorar les condicions de seguretat i de confort tant de les persones ateses com dels professionals a la seu de Vila i Vilà i als nous espais de la FLA. El nou

⁹⁷ Segons les paraules de Montserrat Martínez Melo, cap de Metodologia i Estudis en Acció Social de la Fundació Pere Tarrés i directora de la recerca.

equipament comportarà un important increment d'espais, i possibilitarà incorporar un equip més, així com un professional nou per al suport en la gestió de patrimonis de les persones ateses. També marxarà de Vila i Vilà una altra de les unitats que treballa dispersa per Vila i Vilà i que necessita un espai, Serveis Centrals —actualment Serveis de Suport—. El gener de 2019, tot el personal administratiu i de gestió del grup s'instal·larà en unes espaioses oficines de lloguer al carrer de Mèxic 17, a l'edifici Serrahima, a la vora de la Plaça d'Espanya, al barri de la Font de la Guatlla.

Pere Benito, Pepa Picas, Isabel Montraveta, Toni Rodríguez i Carles Descalzi recullen la medalla Josep Trueta al Mèrit Sanitari, en reconeixement a la trajectòria i compromís de Sant Pere Claver amb la salut i el benestar de persones en situació de vulnerabilitat.

També a principis de 2019, la Fundació rep una proposta provinent d'una petita associació situada al cor del Raval, l'Associació Estel Tàpia (AET). Es tracta d'una entitat sense afany de lucre, impulsada per persones benefactors que busquen la integració social i la dignificació de persones en situació de vulnerabilitat a través de la capacitació en habilitats socials i laborals. Per qüestions d'edat i de dificultats de gestió, els responsables proposen al patronat de Sant Pere Claver la integració de l'entitat en el grup. Aquesta associació gestiona alhora un centre especial de treball, que dona feina a persones amb certificat de discapacitat i que es dedica prin-

cialment a la confecció. La Fundació considera seriosament i amb interès aquesta proposta. Ho fa en plena coherència estratègica de curar, cuidar i acompanyar, en aquest cas a través de l'àmbit del treball; amb la visió holística que té respecte a les persones ateses: salut, comunitat, sostre, lleure, drets i suports... faltava un àmbit o pètal clau: la feina. El 2 de juliol d'aquell any, l'Associació Estel Tàpia i el Centre Especial de Treball Estel Tàpia s'integraran plenament al Grup Sant Pere Claver.

Mentrestant, el mes de juny, a la fundació sanitària es constitueix el Comitè d'Ètica Assistencial, una comissió consultiva creada per analitzar i assessorar en la resolució de possibles conflictes amb implicacions ètiques i deontològiques, arran de la labor assistencial. Al servei dels professionals i dels usuaris dels centres assistencials, es tracta d'una comissió assessora, subordinada a la direcció mèdica i a la gerència. Assumeix la Declaració Universal dels Drets Humans com a sistema ètic de referència, així com els codis deontològics de cada col·lectiu professional. Té com a objectius la protecció dels drets dels usuaris i dels professionals; la promoció i manteniment de la humanització en l'assistència, i l'acompanyament en els processos de decisió en cas de conflictes ètics.

Ricard Matas, gerent de Fundació Tallers, presentant l'entitat.

Tot insistint en aquesta línia d'acció que consisteix a bastir un sòlid àmbit laboral, el grup Sant Pere Claver, a través de la Direcció, mantenia contactes amb una entitat de referència consolidada en el sector del mercat de treball protegit per a persones amb certificat de discapacitat psíquica o trastorn mental, la Fundació Tallers de Catalunya⁹⁸. Amb seu a Santa Coloma de Gramenet, és una entitat fortament implantada al Barcelonès Nord i al Vallès Occidental. Una eventual aliança podria esdevenir una magnífica oportunitat per consolidar aquest àmbit incipient i permetre fer un salt endavant pel que respecta a l'expansió territorial del Grup.

Per altra banda, aquell estiu se celebraran per darrer cop les colònies d'estiu per a conèixer l'asma i l'al·lèrgia, que s'havien celebrat a la casa de colònies l'Armentera de l'Esquirol des de l'any 1990, justament en la 30a edició.

Com ja hem vist anteriorment, ja fa força temps que al carrer Vila i Vilà no hi ha un hospital. Només romanen alguns serveis ambulatoris de diverses especialitats i de proves complementàries. Cada vegada menys persones l'anomenen així. A més, ja és del tot evident, i tothom ho sap del cert, que Sant Pere Claver no tornarà a ser un hospital. Fruit d'aquesta madurada reflexió, el mes de novembre d'aquell any, la Fundació Hospital Sant Pere Claver, que havia estat el nom i raó social de l'entitat mare des del maig de 1979, canvia de nom: esdevindrà la Fundació Sanitària Sant Pere Claver, —de fet ja se l'anomenava així darrerament— i, a tal efecte, se'n redactaran uns nous estatuts.

98 Se la coneix habitualment com a Fundació Tallers.

Temps de pandèmia

A mitjans de desembre de 2019, a la ciutat xinesa de Wuhan, s'inicia un brot que afecta un nucli emergent de persones que pateixen pneumònia sense una causa clara. S'identifica un nou coronavirus i se'l bateja amb el nom SARS-CoV-2. El 23 de gener de 2020, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) declara el brot una "emergència de salut pública internacional" i finalment, l'11 de març de 2020, el nombre creixent de contagis i de defuncions la portarà a considerar-la una pandèmia, arran de l'expansió de la malaltia en 114 països. Pel que sembla, el virus es transmet de persona a persona a través de la respiració en parlar, tossir, esternudar o, simplement respirar. Aquest fet provocarà que molts països decretin restriccions pel que fa a concentracions de persones, que clausurin les activitats als centres escolars i decretin el tancament de fàbriques, oficines i centres de producció. I tot acompanyat d'una gran quantitat de mesures de distància social per frenar la propagació del virus.

Com no pot ser d'altra manera, aquesta pandèmia acabarà arribant a l'Estat espanyol. El 25 de febrer es detecta el primer cas de covid a l'Hospital Clínic de Barcelona. L'aparició de nous casos va creixent per tot el territori, els esdeveniments es precipiten i el govern finalment declara el 14 de març l'estat d'alarma i el confinament de la població. Això es traduirà en el tancament de comerços, de serveis i d'empreses i de totes les instal·lacions, esdeveniments i actes que no siguin considerades de primera necessitat, com ara comerços d'alimentació, d'higiene o medicaments, els centres d'assistència, els centres i establiments sanitaris o les entitats financeres. Només es permetran els viatges per tornar a la residència habitual o per donar assistència a persones vulnerables. També queden exclosos de la prohibició els desplaçaments al lloc de treball. Una situació excepcional i desconeguda que la nostra generació no havia viscut mai.

Aquesta situació dramàtica sobtada també agafa per sorpresa el Grup Sant Pere Claver tot i que no amb el pas canviat. Una pandèmia i un confinament,

però, que afectarà —més enllà del servei i de les persones ateses— tota la seva estructura. Arriba el moment de respondre a les expectatives; de demostrar que l'entitat, més enllà d'allò que diu, és allò que fa. Per primera vegada, professionals i persones ateses, totes queden exposades a la pandèmia i anivellades pels mateixos sentiments de soledat, incertesa i vulnerabilitat compartida. L'encàrrec era clar: ser al costat de la gent que confiava en els seus referents per sentir-se acompanyada en el seu dia a dia i superar una situació especialment complicada.

A iniciativa de l'equip de direcció, es crea una comissió covid que esdevindrà clau: un equip transversal que es reunirà setmanalment, que anirà monitoritzant l'impacte i avaluant l'afectació en cada una de les àrees de la institució. A més, serà la responsable d'adaptar les normatives i mesures decretades per les administracions, revisarà i aprovarà els protocols, i donarà les instruccions d'actuació pertinents en cada moment. I sobretot, informarà i acompanyarà la plantilla de professionals.

La vacunació de les plantilles s'efectuà a través dels serveis d'infermeria de la Fundació mateixa.

El maig de 2020 la gent es va reincorporant a la feina. La por inicial muta en una altra por més primària, l'exposició al contagi. Aviat es constata i es fa del tot evident la dificultat que tenen les empreses per aconseguir els equips de protecció individual (EPI) necessaris, de manera ràpida i a un preu raonable. Davant l'escassetat d'EPI disponibles al mercat, especialment mascaretes i guants, el grup liderarà un procés d'importació d'aquests elements directament des de la Xina al qual s'hi sumaran altres entitats de l'economia social. Així es va aconseguir fer una compra agregada de mascaretes. Cal posar en valor aquest esforç i eficiència de la institució en l'adquisició dels equips.

Imaginem per un moment la situació viscuda: visites als consultoris de salut i sessions clíniques que cal anul·lar. Programació d'atencions, de consultes, de seguiment des dels serveis de salut mental per via telefònica, per missatgeria o a través de videoconferències. Consultes i cites donades per l'Institut Dental, pels serveis d'Al·lèrgia o de Proves Complementàries que caldrà eliminar o tornar a programar. Com encarar el confinament a les residències de Cal Muns o de Tres Pins? I el servei de *Dar Chabab*? Com cal actuar amb la contenció, amb les cures, amb l'estabilització emocional, en definitiva, amb l'acompanyament de les persones ateses ara recluses als centres? El Centre Especial de Treball Estel Tàpia, que fabricava embolcalls per a entrepans, bosses i altres complements, comença a fabricar mascaretes quirúrgiques i bates de protecció amb teixit d'un sol ús.

De l'impacte que tindrà aquest període a l'entitat, caldria extraure i destacar aquestes conclusions: l'adaptabilitat de l'entitat per donar resposta als complicats escenaris d'incertesa, constantment inestables i amb canvis continus generats per la situació; la dedicació, el compromís i el sobre-esforç dels professionals —en especial els d'atenció directa i els de serveis assistencials—; la creativitat, per fer front a les realitats que no es poden desatendre; i la innovació, amb l'aportació de solucions imaginatives que els requereix un sobre-esforç i que els van portar més enllà de la zona de confort.

Professionals de l'Hotel Salut amb les proteccions el maig del 2020.

El Patronat, al seu torn, incideix en dos aspectes: la seguretat i la protecció dels professionals davant de la situació i l'anàlisi de les línies d'actuació que podien mantenir l'activitat. És conscient que la salut no és només l'absència de malaltia: és tot allò que té a veure amb el dia a dia de les persones ateses, amb la seva cura, amb l'atenció i amb l'acompanyament que se'ls ofereix, amb l'alimentació, amb la higiene; i com no pot ser d'altra manera en aquest moment, amb les mesures de protecció més bàsiques.

A començaments de 2020, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona acorden la necessitat de crear un dispositiu d'aïllament temporal per a persones positives en covid —o que en presenten símptomes—, que pateixen un trastorn mental greu i que no tenen una llar on passar el confinament. Finalment, el dia 8 de maig es posa en marxa l'Hotel Salut. Un equipament amb 40 places per atendre 24 hores al dia, 7 dies a la setmana, les necessitats d'atenció sanitària primària, d'allotjament, d'alimentació, d'higiene i d'acompanyament social. Tot amb un equip de 42 professionals de l'àmbit de l'educació social i la integració social. Un

servei d'acollida que tindrà cura de l'estat anímic i emocional de les persones ateses. El Consorci Sanitari de Barcelona s'encarregarà de l'atenció sanitària, a través d'un dels equips del CAP Sagrada Família, mentre que l'atenció social serà a càrrec de l'Institut Municipal de Serveis Socials i la gestionarà per Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials.

Gràcies a l'esforç i a la responsabilitat dels equips professionals, als recursos aportats, a les mesures i als plans de contingència adoptats, la institució no haurà de patir els estralls que està causant arreu la pandèmia ni haurà de lamentar l'impacte en vides humanes. Les dues residències que gestiona el grup, amb gairebé 80 residents, no van perdre ningú en les primeres onades de la covid, que van ser les més letals. Els equips de professionals tampoc van patir afectacions greus.

El president, Pere Benito, i el gerent, Carles Descalzi, recullen la Creu de Sant Jordi al Palau de la Generalitat.

Sortosament, no tot són males notícies en aquests temps d'incertesa. Si a finals de 2005, la Fundació Hospital Sant Pere Claver havia estat distingida amb la Medalla d'Or de l'Ajuntament de Barcelona, al setembre de 2020, l'ara Fundació Sanitària és reconeguda amb la Creu de Sant Jordi, que

concedeix el Govern de la Generalitat, per la seva trajectòria de més de 70 anys curant, cuidant i acompanyant les persones en situació de vulnerabilitat i en risc d'exclusió social⁹⁹.

El dia de Sant Jordi es presenta el Pla Estratègic 2021-2025 amb el Comitè de Direcció al Palau Maríano per compartir els reptes que tenim per endavant en clau organitzacional de persones en situació de vulnerabilitat.

Comença el nou Pla Estratègic per al període 2021-2025. S'hi defineix clarament la missió, els àmbits d'actuació del Grup i s'hi recull la visió i els valors. El grup Sant Pere Claver, en la seva missió, es defineix com una entitat sense ànim de lucre, amb compromís social i vocació de servei públic. Acompanya les persones, des del vincle emocional i amb vocació comunitària, en els àmbits de la salut mental i la discapacitat intel·lectual,

⁹⁹ La Creu de Sant Jordi és una de les distincions més prestigioses que es concedeixen anualment a Catalunya, des de l'any 1981, a personalitats i entitats que han destacat pels serveis prestats en la defensa de la identitat catalana, especialment en el pla cívica i cultural.

amb especial atenció a situacions de vulnerabilitat, per contribuir a la seva recuperació i al desenvolupament del seu projecte de vida.

Aquest servei i acompanyament els realitza des de 5 àmbits: la salut mental, els serveis socials, la defensa de drets i l'acompanyament, la capacitat i la inserció laboral i, per acabar, la docència i la recerca.

L'entitat, en l'apartat de la visió, declara que desitja esdevenir una institució que doni resposta integral en salut mental i discapacitat intel·lectual, especialitzada en situacions de vulnerabilitat social. La il·lusió, la flexibilitat, el compromís solidari, l'eficiència i la sostenibilitat són els valors que la motiven i defineixen.

Quedaran clarament establertes les deu línies estratègiques per als quatre anys del pla:

- Enfortir el model d'atenció comunitària centrat en la persona.
- Impulsar la transformació digital de l'organització.
- Innovar i avaluar els programes i les intervencions.
- Consolidar l'àmbit laboral i prelaboral.
- Incrementar l'autonomia de gestió dels serveis d'Al·lèrgologia, Odontologia i Proves Complementàries.
- Potenciar la capacitat de la institució per influir i incidir en l'entorn.
- Desenvolupar les polítiques de gestió de persones.
- Gestionar la institució de forma més eficient.
- Diversificar les fonts de finançament.
- Avançar envers el bon govern i la responsabilitat social.

Cada una d'aquestes línies desplegarà uns objectius específics que marcaran els plans d'acció dels propers anys.

El mes de desembre de 2021, La Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Adults (UPPA) de Sant Pere Claver alerta, mitjançant un estudi publicat a les nostres xarxes socials, que cal reforçar la psicoteràpia a la xarxa pú-

blica de salut mental per fer front a l'increment del patiment mental de la població. La pandèmia i les seves conseqüències han afectat la població mundial en diferents graus. I un de molt important és la salut mental. Una metaanàlisi basada en 55 estudis internacionals, conclourà que, arran de la pandèmia, la prevalença del trastorn per estrès posttraumàtic arribà al 22 %, la de la depressió al 16 % i la de l'ansietat al 15 %; cinc, quatre i tres vegades més freqüents, respectivament en comparació als informes habituals de l'OMS¹⁰⁰.

Els trastorns depressius, d'ansietat i el trastorn límit de personalitat, alguns dels trastorns mentals amb major prevalença entre la població, haurien de tractar-se amb intervencions psicològiques amb evidència científica, en primera elecció i, només en casos molt concrets, s'han de complementar amb tractament psicofarmacològic. Malauradament, no és el camí majoritàriament seguit, ja que —contràriament al que sosté el consens científic— poques vegades s'acaba oferint un tractament psicoterapèutic reglat a la població que ho requereix.

El mes de maig de 2022, l'Ajuntament de Barcelona animarà els joves tristos o angoixats a utilitzar Konsulta'm. La campanya s'engegarà un cop avaluades les conseqüències que ha tingut la pandèmia en la salut mental dels joves: una de cada cinc noies i un de cada deu nois estan en risc de patir problemes de salut mental, segons una enquesta de factors de risc realitzada a estudiants de secundària per l'Agència de Salut Pública de Barcelona.

100 Organització Mundial de la Salut.

Mirant endavant: la confluència i la “nova marca”

Fem un petit salt enrere. Recordarem els diferents àmbits on Sant Pere Claver ja donava servei i aportava valor i expertesa, en coherència amb el seu lema: “curar, cuidar i acompanyar” la salut, el lleure, el vincle amb la comunitat, un sostre... i en els darrers temps, la feina. El mes de setembre de 2020, Sant Pere Claver arriba a un acord i traspasa oficialment el Centre Especial de Treball¹⁰¹ Estel Tàpia a la Fundació Ared, una entitat del tercer sector amb una prestigiada trajectòria i especialitzada en confecció i que atén també persones en situació de vulnerabilitat.

Finalment, després de més d'un any de converses —poc abans de la pandèmia, s'havien establert contactes i analitzat sinèrgies entre alguns directius i patrons d'ambdues entitats—, el 14 de maig de 2021, els patronats de la Fundació Tallers i del Grup Sant Pere Claver decideixen signar un sòlid acord per tal que les dues organitzacions acabin esdevenint un únic grup.

La Fundació Tallers presenta com a credencials una llarga i sòlida trajectòria en l'àmbit de la inserció laboral, a través del Servei de Teràpia Ocupacional¹⁰², el Centre Especial de Treball i el Servei d'Inserció Laboral.

101 Els centres especials de treball (CET) són empreses que asseguren un treball remunerat a persones amb discapacitat i en garanteixen la seva integració laboral. Són centres productius, com qualsevol altra empresa, però amb funció social. Ofereixen els serveis d'ajustament personal i social, i són un mitjà d'integració en el règim de treball ordinari. Poden donar feina a persones amb discapacitat intel·lectual, física, sensorial o amb malaltia mental. La plantilla ha de comptar amb un mínim del 70 per cent de persones treballadores amb un grau de discapacitat igual o superior a un 33 per cent.

102 El Servei de Teràpia Ocupacional (STO) és l'alternativa des de l'àmbit dels serveis socials a la integració de les persones amb discapacitat intel·lectual que no poden incorporar-se al sistema de treball ordinari, quan no poden assolir un nivell de productivitat suficient. Té dues funcions principals: l'ocupació terapèutica i l'ajustament personal i social.

El Sr. Roque Pascual i el Dr. Pere Benito, presidents de Fundació Tallers i del Grup Sant Pere Claver respectivament, signant l'acord de confluència el 14 de maig de 2021.

Aquesta signatura representa el punt de partida de l'anomenada confluència, i estableix una taula única de patrons que plasma aquesta realitat. Sense necessitats ni urgències. Aquesta confluència neix, per tant, fruit d'una decisió comuna i voluntària, que està basada en la confiança mútua i que és vista per les dues parts com una oportunitat. Amb missions i valors similars, ambdues institucions tenen les persones en situació de vulnerabilitat com a prioritat, i estan plenament compromeses amb els col·lectius que atenen prioritàriament: persones amb problemes de salut mental o amb discapacitat intel·lectual. No es busca ser més grans, sinó millors, i aportar un servei més integral i valor afegit a les persones usuàries, a llurs famílies, als equips professionals, a clients, a persones col·laboradores, i a les administracions públiques. En definitiva, esdevenir més valuosos per a la ciutadania en el seu conjunt. A partir d'aquest moment, escriuran la història conjuntament.

En tractar-se de dues entitats amb activitats prou diferenciades i que presenten serveis en territoris diferents, presenten una enorme complementari-

etat. Els patronats de les dues institucions insisteixen que, si bé ningú és imprescindible, tothom és necessari, i donen instruccions per estructurar les àrees d'administració i de serveis d'ambdues institucions, de manera que es reforcin i que no s'hagi de prescindir de cap professional. Tothom és conscient que la confluència no és un fenomen instantani, sinó que es tracta d'un procés constant però gradual, que necessita ser acompanyada i anar harmonitzant les maneres de fer, convergint les cultures organitzatives i generant l'encaix de totes les unitats i departaments, de les plantilles professionals en definitiva, a través de la il·lusió compartida, d'una adequada comunicació i de transparència.

L'Ajuntament de Barcelona i l'Institut Dental Pere Claver acorden la posada en marxa d'un nou servei d'atenció odontològica gratuïta per a persones en situació de vulnerabilitat ateses pels centres de salut mental d'adults i dels centres d'atenció i seguiment a les drogodependències, de manera que som pioners en el desplegament de l'atenció odontològica pública a Catalunya.

Ben aviat es generen iniciatives nascudes en comú: la Fundació Tallers gestionava una tintoreria a l'Av. Francesc Macià, 54, de Santa Coloma de Gramenet. Es tractava d'un projecte d'inclusió sociolaboral que donava feina a tres persones amb certificat de discapacitat. Poc després de la signatura de la confluència, Sant Pere Claver i Fundació Tallers adquireixen conjuntament una tintoreria en traspàs al carrer Casanova de Barcelona.

El 22 de novembre de 2021, s'inauguren oficialment les Tintories Tàctil, marca pròpia que aixoplugarà les dues tintories des de la data.

Dos mesos abans, arran d'un acord entre l'Ajuntament de Barcelona i la Fundació Sanitària, l'Institut Dental Pere Claver posava en marxa un nou servei d'atenció odontològica gratuïta per a persones en situació de vulnerabilitat —el quart centre d'aquesta tipologia a la ciutat de Barcelona—. La finalitat no era altra que oferir atenció i assistència a persones usuàries dels Centres de Salut Mental d'Adults (CSMA) especialment, així com dels Centres d'Atenció i Seguiment a les drogodependències (CAS).

Inauguració de la Tintoreria Tàctil del carrer Casanova.

El 28 de setembre de 2022, amb motiu del Dia Mundial de la Salut Mental, Sant Pere Claver impulsarà la campanya “Mentalitza’t. Sense salut mental, no hi ha salut”, per sensibilitzar sobre la salut mental i donar-li context. A

través d'aquesta iniciativa, l'entitat pretendrà fer visibles els factors psicològics, econòmics i socials que incideixen en la salut mental, tot posant a l'abast de la població diferents serveis i programes assistencials especialitzats que promouen la millora del benestar comunitari.

Estand del Grup amb motiu de la campanya Mentalitza't.

Dos mesos més tard, el 28 de novembre, el president de la Generalitat, el Molt Honorable Sr. Pere Aragonés Garcia, juntament amb el conseller d'Empresa i Treball, l'Hble. Sr. Roger Torrent i Ramió, elegiran Cal Muns com a escenari per presentar el programa Ocell de Foc, un programa pioner d'inserció laboral destinat a ajudar 20.000 joves d'entre 16 i 30 anys a trobar feina o recuperar els estudis, impulsat per la Direcció General d'Economia Social i Solidària, el tercer sector i cooperatives. Aquest programa es posarà oficialment en marxa el gener de 2023 i de manera coordinada en 14 demarcacions del territori que comprenen 25 nuclis¹⁰³. El Grup Sant

¹⁰³ Els nuclis són grups que integren com a mínim quatre entitats del territori que participen en un projecte conjunt, tot treballant en xarxa.

Pere Claver hi serà present, en clau de confluència, en dos nuclis, el de Sants-Montjuïc—Les Corts i el de Santa Coloma de Gramenet, que s'anomena Tangram.

El Molt Hble. Sr. Pere Aragonés, president de la Generalitat, l'Hble. Sr Roger Torrent, i el director general d'Economia Social i Solidària, Josep Vidal, conversant amb professionals i directius de Sant Pere Claver el dia de la presentació del programa Ocell de Foc a Cal Muns.

Durant el còctel de Nadal de desembre de 2022, es ret un sentit agraïment i un càlid homenatge, a través d'un vídeo, a totes les persones voluntàries, usuàries, familiars, professionals i als membres del patronat per la seva fermesa davant de les incerteses i per les sobrecàrregues patides arran de la pandèmia. En aquell acte també es presentaran els actes commemoratius del 75è aniversari de la institució: una jornada per a professionals, voluntariat i famílies que es durà a terme a La Conreria el mes de maig; una jornada acadèmica organitzada per l'IDRI i que es realitzarà al mes de novembre, i la publicació d'un llibre que recull la fascinant història de l'entitat: el llibre que teniu a les mans. Fruit de la confluència amb la

Fundació Tallers, també es presenta la nova marca, que ve acompanyada d'un nou logotip, d'una nova tipografia i estil més fresc i modern; neix Pere Claver Grup.

El Dr. Maurí intervé en un acte organitzat per l'IDRI.

Si comparem les dades de professionals, de persones ateses i de facturació des de l'inici d'aquest període fins a finals d'aquest 2022, ens podrem fer una idea gràfica del creixement i de la progressió del Grup:

<i>Any</i>	<i>Professionals</i>	<i>Persones ateses</i>	<i>Facturació</i>
2004	112	30158	4.107.674 €
2010	156	38105	13.005.835 €
2015	233	38688	11.950.247 € ¹⁰⁴
2022	735	51473	27.582.662 €

A començaments de l'any 2023, igual que ho havia fet l'any 2012 la Residència Tres Pins, es posa en marxa al Centre Residencial d'Inserció de Cal Muns, un espai de reflexió en ètica en serveis d'intervenció social (ERESS).

¹⁰⁴ La davallada en facturació de l'exercici 2015 respecte al 2010 correspon, principalment, al reajustament de les dotacions del Departament de Salut arran de la crisi econòmica.

En el moment que tanquem la redacció d'aquest recull històric de la nostra institució, volem retre un reconeixement i un agraïment sentits a tothom, a redós del pare Lluís Artigues, persones voluntàries, religioses, benefactores i professionals, a totes les mans que han anat teixint i donant forma a aquesta singular amalgama durant 75 anys. Tothom ha estat clau al llarg d'aquests anys intensos, i ha anat confluint des de diverses posicions, especialitats i sensibilitats, tan individuals com socials. I sempre per enriquir-la: la religió, la salut, la formació docent, la infantesa, la nutrició, l'habitatge, l'acompanyament, la immigració, i la inserció social i laboral, entre d'altres. Totes aquestes persones han estat artífexs i han anat donant forma i contingut a les tres branques nascudes de la parròquia de Sant Pere Claver¹⁰⁵: la mateixa parròquia, amb les inquietuds habituals de qualsevol altra parròquia de la ciutat; el col·legi dels Jesuïtes del Poble-sec, hereva de l'antiga escola parroquial preservant-ne l'esperit originari; i finalment, l'actual Pere Claver Grup amb totes les institucions que la integren com a successora de totes les iniciatives sociosanitàries gestades en el si d'aquella parròquia inicial.

105 L'any 2004, l'arquebisbat nomena nou rector, Mn. Josep Ricart i Oller. El pare Lluís Artigues i tots els posteriors clergues de la demarcació han estat nomenats per la Companyia de Jesús. Com a informació de darrera hora, el dia 8 de setembre de 2023, vigília de la festivitat de Sant Pere Claver, s'oficià a la parròquia una missa per acomiadar la Companyia de Jesús després de 75 anys de presència i testimoni.

Seguim!

Em satisfà profundament poder tenir a les mans aquest llibre que recull la història del projecte iniciat l'any 1948 per Lluís Artigues al barri del Poblesec de Barcelona. Aquesta és una publicació que anhelàvem fa temps, convençuts que la nostra memòria històrica ens enforteix com a equip humà i afavoreix el sentit de pertinença, tot recordant-nos els nostres orígens i la nostra evolució, no mancada de vicissituds, fins arribar als temps actuals. Ens ajuda, sens dubte, a prendre consciència que el propòsit i el llegat de Lluís Artigues, el nostre fundador, perdura i ens transcendeix, que ve de lluny i té la voluntat d'anar molt més enllà del nostre present.

Començo aquest escrit amb un agraïment sentit i profund envers totes les persones que han fet possible aquesta publicació, així com els professionals, voluntaris, patronat, col·laboradors... que han format part d'aquest projecte col·lectiu que configura Pere Claver Grup i gràcies a les quals constitueix, a dia d'avui, un projecte estable, sòlid, compartit i amb sentit.

Després de llegir aquestes pàgines i fer balanç de les diferents etapes, haureu trobat de ben segur alguns aspectes i trets característics de l'organització, força presents en totes les etapes de la nostra història, i que m'agrada recordar pel fet que la fan singular: Pere Claver Grup ha estat i és una organització conscient, sensible i responsable. També sobirana i curosa; uns trets dels quals totes les persones que en formem part ens sentim orgulloses.

Conscient i sensible, ja que ha estat constantment connectada i arrelada a la comunitat des de l'inici, i a la realitat social i sanitària més propera; ha sabut observar aquestes necessitats i s'ha deixat interpel·lar per donar-hi resposta en la mesura de les seves possibilitats. I són aquesta consciència i aquesta responsabilitat social les que han esdevingut motors impulsors de tot un ampli ventall de projectes, de serveis i de recursos que perduren avui dia.

Una organització també curosa en allò més essencial de la nostra tasca, com és l'acompanyament a les persones que atensem, des d'una mirada i una aproximació holística, global i integradora, sempre respectuosa envers la persona i facilitant-li vincles, suports i defensa de drets. I a la vegada, tenint cura en l'acompanyament a tot l'equip de professionals que, dia a dia, fan possible i exitós el nostre projecte.

Són aquestes característiques de la nostra institució que la fan especial i singular i que ens convé reconèixer com a fortaleeses per tal d'encarar el futur.

El creixement i la consolidació de l'entitat des de l'any 2000, i molt especialment en els darrers 10 anys, ens han permès ser més grans —però sobretot millors— en la capacitat d'aportar més valor i impacte social envers els col·lectius més vulnerables, la nostra veritable raó de ser. Però també ens ha obert el camí per generar un projecte atractiu, sòlid, i estable per als professionals que ho fan possible en el seu dia a dia. I no hem de perdre de vista que, en la mesura que som millors, esdevenim més sostenibles.

Malauradament, tot fa preveure que la nostra societat, tal i com està organitzada, continuarà creant desigualtats cada cop més contrastades, així com determinants socioeconòmics i laborals que seran noves llavors de patiment, de malestar emocional i —de retruc— de problemes de salut mental. En paral·lel, l'entorn social, econòmic i laboral serà cada cop més volàtil i canviant i transitarà de l'era líquida a l'era de volatilitat. Allò que semblava sòlid s'esvaeix, desapareix, alhora que emergeixen, a gran velocitat, noves realitats que són més volàtils i més inconsistents que les anteriors, com en un bucle pervers.

Diu el poeta que qui perd els orígens perd la identitat, i és a través d'aquest llibre que recuperem i que podem recordar els orígens i conèixer la història de l'entitat. Tanmateix, nodrits d'aquest passat, hem de transitar el present però, per damunt de tot, hem de pensar i de somiar el futur amb tota

l'ambició i determinació possibles. Hem de seguir bastint una organització altament flexible, adaptable, sòlida en els nostres valors i propòsit, i això ens exigirà ser altament innovadors, canviants i adaptables.

Avui, la innovació ja no és una opció i ens caldrà assumir la transformació futura, conscients que podem perdre, però que si no innovem, de ben segur estarem perduts. I en aquesta evolució futura ens caldrà seguir potenciant aliances i espais de col·laboració amb altres entitats i agents del sector, conscients que els reptes i les necessitats socials són molt grans i ens calen col·laboracions estratègiques profundes. Haurem de passar de competir a cooperar, complementant-nos i adoptant nous models de governança, amb sobirania compartida. Com diem sovint, ens cal, doncs, mirada llarga, molta humilitat i generositat en els nostres lideratges i construir plegats nous projectes compartits per incrementar el nostre impacte en allò que fem.

Que rellegint el llibre una vegada i una altra, recordem el passat i fem possible seguir avançant cap al futur, convençuts que el millor de Pere Claver Grup és al futur. Sort i encerts a totes aquelles persones que ho fem possible ara i a les que, en l'avenir, ho faran possible i continuaran escrivint-ne la història!

Carles Descalzi i Farreres
Gerent de Pere Claver Grup

Cronologia

- 9 d'octubre de 1945 El bisbat de Barcelona crea 40 noves parròquies a tota la diòcesi, entre les quals, la de les Hortes de Sant Bertran.
- 8 d'octubre de 1948 El bisbat designa la Companyia de Jesús com a encarregada de la nova parròquia poble-sequina del carrer Vila i Vilà.
- 16 d'octubre de 1948 El pare Lluís Artigues decideix prioritzar l'atenció formativa i sanitària en lloc d'erigir l'edifici parroquial.
- 26 de desembre de 1949 El bisbe de Barcelona, Dr. Gregorio Modrego, inaugura el dispensari. Es crea la Obra Médico-Social Claveriana (OMeSoC).
- 2 de febrer de 1950 Es posa en marxa l'Obra de la Mare, projecte educatiu, amb l'ajut de les Dames Negres.
- 26 de setembre de 1950 El bisbat de Barcelona cedeix l'OMeSoC a la Companyia de Jesús.
- 2 d'octubre de 1950 El Col·legi Sant Pere Claver inicia la seva labor educativa.
- 6 d'octubre de 1952 Celebració de la primera missa als locals de Vila i Vilà, 14-16.
- 23 de maig de 1954 Inauguració de l'Hospital Sant Pere Claver.
- 2 de gener de 1955 L'Hospital de l'OMeSoC s'anomenarà Hospital de San Pedro Claver de la Obra Médico-Social.
- 1 de setembre de 1955 Entra en funcionament el Taller de Natzaret, taller d'oficis destinat a formar els joves obrers.
- 20 d'octubre de 1955 Es posa en marxa el Taller Escola Stella Matutina per a nenes amb formació en cultura general, mecanografia i confecció.
- 28 d'octubre de 1956 Entra en servei la segona planta de l'hospital, gràcies als fons recaptats en una campanya benèfica de Radio Nacional.

30 de març de 1959	S'inaugura la casa refugi de Planoles.
8 de març de 1963	Un esclavissament sepulta un grup de barraques a la muntanya de Montjuïc.
22 d'agost de 1963	El solar de Vila i Vilà, 14-16, passa a ser propietat de la Companyia de Jesús.
1 de setembre de 1964	El Dr. Jordi Font i Rodon impulsa el Servei de Psiquiatria.
22 de juliol de 1965	Un accident de trànsit prop de Ribes de Freser acaba amb la vida del pare Lluís Artigues.
març de 1968	La Companyia de Jesús, segons les orientacions del Concili Vaticà II, pren la decisió de traspasar el govern de l'Hospital de Sant Pere Claver als laics.
1 de gener de 1969	Es constitueix la Fundació Canònica Hospital Sant Pere Claver, segregada de la parròquia, successora del Hospital San Pedro Claver.
1 de setembre de 1974	Tancament de l'Hospital Sant Pere Claver. Només funcionen els dispensaris.
15 d'agost de 1975	Arribada de sor Antonia Larrea Beaumont i sor Ester Alonso, Filles de la Caritat, a l'hospital, procedents de la Casa de Maternitat Provincial de Barcelona.
13 d'octubre de 1975	Intervenció de cataractes exitosa per part del Dr. Pérez-Bufill, acte mèdic que permetrà el permís de reobertura de l'Hospital.
1980	Entra en funcionament la Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Adults (UPPA), la Fundació Hospital subscriu un conveni amb l'Instituto Nacional de Previsión, amb el qual les persones usuàries podran ser ateses gratuïtament i amb les mateixes condicions que en qualsevol altre centre de la xarxa de la Seguretat Social. L'Ajuntament de Barcelona, en un primer moment, i la Diputació de Barcelona, més tard, subvenciona l'Hospital Sant Pere Claver com a Centre d'Higiene Mental.

- 1981 Es constitueix el Servei d'Al·lèrgia.
- 12 d'abril de 1983 El provincial de la Companyia de Jesús comunica al Sr. Ricard Corachán, president del Patronat, la donació de la propietat del solar i de l'edifici a l'Hospital de Sant Pere Claver per a l'obra assistencial sanitària.
- 9 de novembre de 1984 Les Filles de la Caritat marxen de l'Hospital.
- 17 de febrer de 1985 S'inauguren els nous locals de la parròquia de Sant Pere Claver, al carrer de Palaudàries, 21-23, per a ús exclusiu parroquial.
- 1986 Comença a caminar la Fundació Arrels, nascuda a redós de la parròquia.
- Se signa un conveni amb l'Institut Català de la Salut (ICS), renovant les condicions que s'havien signat sis anys abans amb l'Instituto Nacional de Previsión.
- 1987 El Dr. Jordi Font deixa la direcció mèdica de l'entitat
- 17 de març de 1987 Es constitueix la Fundació Privada Sant Pere Claver, entitat paraigua i gestant de diversos projectes socials.
- 26 de juny de 1988 La Fundació signa un conveni amb l'ICS que recull les prestacions que seran objecte de concert per part de la Generalitat.
- 1989 Es crea la Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Infants i Joves (UPPIJ).
- febrer de 1990 Es crea el Centre d'Atenció Psiquiàtrica Infantil i Primària de Sants-Montjuïc (CAPIP), que esdevindrà el CSMIJ una mica més tard.
- 27 de juny de 1990 S'inicien les colònies per a nois i noies afectats per asma bronquial a l'Esquirol (Osona).
- 5 d'octubre de 1991 Inauguració del nou hospital, edifici de planta baixa i dues plantes en alçada, disgregades de l'edifici contigu.

1 de novembre de 1991	Entra en funcionament el Servei de Proves Complementàries.
abril de 1992	Neix el Servei d'Atenció Psicopatològica i Psicosocial per a Immigrants i Refugiats (SAPPIR).
1993	Es posa en marxa l'Equip d'Atenció al Menor (EAM).
novembre de 1994	Desdoblament del Centre d'Atenció Psiquiàtrica, un per donar atenció a Sants, l'altre es queda a Montjuïc.
juny de 1996	Constitució com a entitat jurídica del Grup d'Assistència Sociosanitària a l'Immigrant i Refugiat (GASIR).
5 de juliol de 1996	Inauguració del Centre d'Atenció Primària de Salut Mental de Sants, el futur CSMAS, al carrer Galileu, que se suma al CSMAM que roman a Vila i Vilà.
20 de maig de 1998	Veu la llum, al número 46 del carrer Puig i Xoriguer, la Clínica Dental de la Fundació Hospital Sant Pere Claver.
1 de gener de 2000	La Fundació s'integra dins la Unió Catalana d'Hospitals.
setembre de 2000	El Dr. Pere Benito Ruiz és nomenat president del Patronat.
gener de 2002	S'inaugura l'Hospital de Dia per a Adolescents (HdDA).
juliol de 2002	El Sr. Carles Descalzi Farreres s'incorpora com a gerent de la Fundació.
novembre de 2002	Accreditació del Servei d'Autonomia a la Pròpia Llar (SAPL).
gener de 2004	Fi de les especialitats de cardiologia, d'aparell digestiu, de ginecologia, de pediatria, de traumatologia i d'urologia. Final de l'hospital ambulatori.
gener de 2005	Es posa en marxa el Programa d'Atenció a Casa (PAC).

18 de novembre de 2005	El Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona atorga la Medalla d'Honor de Barcelona a la Fundació Hospitalària Sant Pere Claver.
2006	Es crea l'Equip d'Atenció a la Salut Mental per a Persones Sense Llar (ESMES). Arrenca el Servei de Seguiment, Acompanyament i Suport a Joves Extutelats (SASJE). Es posa en marxa el Servei d'Autonomia a la Pròpia Llar (SAPL).
juny de 2007	Comença a operar de manera efectiva el Programa de Suport a l'Autonomia a la Pròpia Llar (SAPL).
juliol de 2007	Servei de Voluntariat.
27 de maig de 2008	Es constitueix la Fundació Tutelar Lluís Artigues (FLA).
febrer de 2009	Es crea l'Institut Docent, que amb el temps esdevindrà l'Institut de Docència, Recerca i Innovació (IDRI).
9 de setembre de 2009	Inauguració de la seu corporativa rehabilitada i ampliada amb les noves plantes 3a, 4a i 5a.
2010	Creació del JURIMM, un programa d'assessorament legal a persones amb trastorn mental i llurs famílies.
7 d'octubre de 2011	Es funda Sant Pere Claver, Fundació Serveis Socials.
novembre de 2011	S'engega Espai Jove, un programa de la nova fundació social.
9 de gener de 2012	S'inaugura la Residència Tres Pins.
novembre de 2012	Entra en funcionament el Centre de Dia Tres Pins.
2014	Inici del programa MyLife - Centre de Capacitació.
2015	Veu la llum la UTE Primer La Llar (Housing First).
juny de 2015	Es posa en marxa Consulta Jove, un programa de l'Hospital de Dia per Adolescents.

2016	El Servei de Suport a la Vida Independent fa els seus primers passos (SSUVI).
2017	Es posa en marxa Kidstime, programa participat pels CSMA i el CSMIJ.
7 d'abril de 2017	Inauguració de les instal·lacions de Cal Muns, que ja feia un temps que funcionaven, aprofitant la posada en marxa de la residència.
29 de novembre de 2017	Es posa en marxa <i>Dar Chabab</i> , La Casa dels Joves al barri de Fort Pienc.
juliol de 2019	El Grup Sant Pere Claver fa els primers passos en l'àmbit d'inclusió laboral amb la integració de l'Associació i del Centre Especial de Treball Estel Tàpia.
6 de novembre de 2019	La Fundació Hospital Sant Pere Claver canvia el nom a Fundació Sanitària Sant Pere Claver, establint uns nous estatuts.
8 de maig de 2020	Comença a funcionar l'Hotel Salut, per acollir persones amb trastorn mental positives en covid.
14 de març de 2020	El Govern espanyol declara l'estat d'alarma i el confinament de la població arran de la irrupció de la covid.
21 de setembre de 2020	La Fundació Sanitària Sant Pere Claver és reconeguda amb la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.
14 de maig de 2021	Els presidents de la Fundació Tallers i del Grup Sant Pere Claver signen l'acord de confluència, esdevenint un únic grup.
maig de 2022	De la mà de l'Ajuntament de Barcelona i per tota la ciutat, es posa en marxa Konsulta'm, hereu de Consulta Jove.
28 novembre de 2022	Es presenta a Cal Muns el programa Ocell de Foc, que començarà a funcionar el gener de 2023

Glossari de sigles

ABS	Àrea bàsica de salut.
ACSAM	Associació Catalana d'Institucions Concertades d'Assistència Pública en Salut Mental.
AET	Associació Estel Tàpia.
ASJTET	Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats.
CAP	Centre d'Atenció Primària.
CAPs	Centre d'Atenció Psiquiàtrica.
CAPIP	Centre d'Atenció Psiquiàtrica Infantil i Primària.
CAS	Centre d'Atenció i Seguiment a les drogodependències.
CERHISEC	Centre de Recerca Històrica del Poble-sec.
COVID	<i>Coronavirus disease.</i>
CSB	Consort Sanitari de Barcelona.
CSMA	Centre de Salut Mental d'Adults.
CSMAM	Centre de Salut Mental d'Adults de Montjuïc.
CSMAS	Centre de Salut Mental d'Adults de Sants.
CSMIJ	Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil.
DAFO	Anàlisi estratègica que estudia les Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats d'una entitat.
DGAIA	Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.
DGOPS	Direcció General d'Ordenació i Planificació Sanitària.
EAM	Equip d'Atenció al Menor.
EBA	Entitat de base associativa.
EMG	Electromiografia.
EPI	Equip de protecció individual.
ERESS	Espai de reflexió ètica en serveis d'intervenció social.
ERTO	Expedient de regulació temporal d'ocupació.
ESADE	Escola Superior d'Administració i Direcció d'Empreses.
ESMES	Equip d'Atenció a la Salut Mental per a Persones Sense Llar.
ETA	<i>Euskadi Ta Askatasuna.</i> Organització basca armada.
FAPSPC	Fons de l'Arxiu Parroquial de Sant Pere Claver.
FLA	Fundació Lluís Artigues.
GASIR	Grup d'Assistència Sociosanitària a l'Immigrant i Refugiat.

HdDA	Hospital de Dia per a Adolescents.
HSR	Hospital de Sant Rafael.
ICS	Institut Català de la Salut.
IDRI	Institut Docent, de Recerca i d'Innovació.
IES	Institut d'Educació Secundària.
IESE	Institut d'Estudis Superiors de l'Empresa, actualment Business School.
INCAVOL	Institut Català del Voluntariat.
JURIMM	Programa d'assessorament jurídic adreçat a persones amb trastorn mental.
OMeSoC	Obra Médico-Social Claveriana.
OMS	Organització Mundial de la Salut.
ONU	Organització de les Nacions Unides.
PAC	Programa d'Atenció a Casa.
PATEA	Programa Assistencial de Tractaments Específics adreçats a la Població Adulta.
PATEI	Programa Assistencial de Tractaments Específics adreçats a la Població Infantil i Juvenil.
PSI	Programa de seguiment individualitzat.
SJ	<i>Societatis Iesu</i> (Companyia de Jesús).
SAPL	Servei d'Autonomia a la Pròpia Llar.
SAPPIR	Servei d'Atenció Psicopatològica i Psicosocial per a Immigrants i Refugiats.
SASJE	Servei de Seguiment, Acompanyament i Suport a Joves.
SEYPNA	Societat Espanyola de Psiquiatria i Psicoteràpia de l'Infant i de l'Adolescent.
SOE	Assegurança Obligatòria de Malaltia.
SPC	Sant Pere Claver.
STO	Servei de Teràpia Ocupacional.
UB	Universitat de Barcelona.
UPPA	Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Adults.
UPPIJ	Unitat de Psicoteràpia Psicoanalítica d'Infants i Joves.
UTE	Unió Temporal d'Empreses.
XHUP	Xarxa Hospitalària d'Ús Públic.

Descobreix els nostres orígens i el nostre llegat

El que serà és un recorregut per la història de Pere Claver Grup, una entitat de més de 75 anys que té els seus orígens al Poble-sec, entre el Paral·lel i la muntanya de Montjuïc.

L'any 1948 un grup de professionals sanitaris, de forma voluntària, es va sumar a la iniciativa del pare Lluís Artigues de crear un petit dispensari de beneficència per oferir atenció mèdica i humanitària a la població del barri, que vivia en condicions molt precàries, especialment a les barraques de Montjuïc.

9 788411 730747